Judikatūras krājums

ĢENERĀLADVOKĀTES TAMARAS ČAPETAS [*TAMARA ĆAPETA*]
SECINĀJUMI,
sniegti 2025. gada 5. jūnijā [1]

Lieta C-769/22

Eiropas Komisija
pret

Ungāriju

Valsts pienākumu neizpilde – Valsts tiesiskais regulējums par stingrāku pasākumu ieviešanu pret "likumpārkāpējiem pedofiliem" un par grozījumiem vairākos likumos bērnu aizsardzībai – Tiesību akti, kuri galvenokārt vērsti pret saturu, kas atspoguļo vai popularizē dzimum identitātes neatbilstību dzimumam, kurš cilvēkam piešķirts piedzimstot, dzimuma maiņu vai homoseksualitāti – LESD 56. pants – Direktīva 2000/31/EK – Direktīva 2006/123 – Direktīva 2010/13/ES – Pakalpojumu sniegšanas ierobežojums – Pamattiesību harta – 21. pants – Diskriminācijas aizliegums – 7. pants – Tiesības uz privāto un ģimenes dzīvi – 11. pants – Vārda brīvība – 1. pants – Cilvēka cieņa – LES 2. pants – Eiropas Savienības vērtības – Izskatāmība tiesā – Kritērijs LES 2. panta pārkāpuma konstatēšanai

Satura rādītājs

I. Ievads un tiesvedības priekšvēsture 3

A. Pirmstiesas procedūra un tiesvedība Tiesā 4

B. Atbilstošās tiesību normas un šīs lietas izklāsts 5

1. Eiropas Savienības tiesības 5

2. Ungārijas tiesības 6

3. Lietas pārskats 7

II. Juridiskās analīzes pirmā daļa: pamattiesību un vērtību pārkāpums 8

A. Strīda būtība 10

[1] Oriģinālvaloda – angļu.

B. Komisijas piektais pamats – Hartas tiesību pārkāpums 11

1. Hartas piemērojamība 11

2. Hartas 21. panta pārkāpums 13

3. Hartas 11. panta pārkāpums 16

4. Hartas 7. panta pārkāpums 18

5. Vai iejaukšanās pamattiesībās ir attaisnojama? 19

6. Hartas 1. panta pārkāpums 23

C. Komisijas sestais pamats – LES 2. panta pārkāpums 24

1. LES 2. panta izskatāmība tiesā 25

a) LES 2. panta nozīme Eiropas Savienības tiesību sistēmā 26

1) Savienības konstitucionālā identitāte 26

2) Eiropas Savienības tiesību sistēmas darbības nosacījums 26

b) LES 2. pants kā juridiski saistošs noteikums 27

1) Teksts, konteksts un vēsture 27

2) LES 49. panta nozīme 29

c) Argumenti par un pret LES 2. panta izskatāmību tiesā 31

1) Argumenti par izskatāmību tiesā 31

2) Argumentu pret izskatāmību tiesā apspriešana 32

i) LES 7. pants 32

ii) LES 2. panta vērtību vispārīgais raksturs 32

iii) Nacionālā konstitucionālā identitāte 35

iv) Patstāvīga konstatējuma par LES 2. panta pārkāpumu mērķis 35

2. Kā novērtēt, vai "sarkanās līnijas" ir pārkāptas? 37

a) Vērtību noliegšana kā kritērijs LES 2. panta pārkāpuma konstatēšanai 37

b) Hartas tiesību pārkāpums un konstitucionālais dialogs 38

3. LES 2. panta pārkāpums šajā lietā 39

a) Attiecīgie noteikumi noliedz LES 2. panta vērtības 39

b) Kādas vērtības ir pārkāptas? 40

III. Juridiskās analīzes otrā daļa: primāro un sekundāro tiesību par pakalpojumu brīvu apriti un VDAR pārkāpums 41

A. Komisijas pirmais pamats 41

1. 4. noteikums 42

2. 6. noteikums 43

3. 3. noteikums 43

4. 5. noteikums 44

B. Komisijas otrais pamats 45

1. Uz 1. un 3. noteikumu attiecas koordinētās jomas Direktīvas par elektronisko tirdzniecību nozīmē 46

2. 1. noteikums ietilpst Direktīvas par elektronisko tirdzniecību piemērošanas jomā 47

3. 1. un 3. noteikums ierobežo informācijas sabiedrības pakalpojumus 47

C. Komisijas trešais pamats 47

1. 1. un 3. noteikums 48

2. 7. noteikums 48

D. Komisijas ceturtais pamats 49

IV. Par tiesāšanās izdevumiem 51

V. Secinājumi 51

I. Ievads un tiesvedības priekšvēsture

1. Ar šo prasību Komisija lūdz Tiesu atzīt, ka Ungārija, dažādos valsts tiesību aktos veikdama grozījumus, kas ieviesti ar "2021. gada Likumu Nr. LXXIX par stingrākiem pasākumiem pret pedofilijas noziegumu izdarītājiem un par grozījumiem vairākos likumos bērnu aizsardzībai" (turpmāk tekstā – "grozījumu likums")[2], ir pārkāpusi Savienības tiesības.

[2] *A pedofil bűnelkövetőkkel szembeni szigorúbb fellépésről, valamint a gyermekek védelme érdekében egyes törvények módosításáról szóló 2021. évi LXXIX. törvény.*

2. Daži no šiem grozījumiem, kuri, kā norāda Ungārija, ieviesti ar mērķi aizsargāt nepilngadīgos, aizliedz vai ierobežo piekļuvi saturam, kas ataino vai popularizē "dzimumidentitātes neatbilstību dzimumam, kurš cilvēkam piešķirts piedzimstot, dzimuma maiņu vai homoseksualitāti" (īsuma labad laiku pa laikam atsaukšos uz šādu saturu kā uz "LGBTI saturu"[3]).

3. Komisija uzskata, ka šie grozījumi pārkāpj Savienības tiesības trīs līmeņos: pirmkārt, ar tiem tiekot pārkāpti vairāki atvasināto tiesību aktu instrumentu pakalpojumu sniegšanas jomā un LESD 56. pants; otrkārt, grozījumi esot pretrunā Eiropas Savienības Pamattiesību hartā (turpmāk tekstā – "Harta")[4] garantētajām tiesībām; visbeidzot – ar grozījumiem esot pārkāpts arī LES 2. pants, kurā ir izklāstītas pamatvērtības, uz kurām balstīta Eiropas Savienība.

4. Pēdējais apgalvojums, saskaņā ar kuru Ungārija ir pārkāpusi LES 2. pantu, kā patstāvīgs pamats Savienības tiesību pārkāpuma konstatācijai ir jauns. Tas izvirza svarīgus jautājumus, piemēram, par to, vai minētā tiesību norma ir izskatāma Tiesā pārkāpuma procedūrā un tieši kad Tiesai papildus iekšējā tirgus un Hartas pārkāpumiem ir jākonstatē LES 2. panta pārkāpums. Tādēļ Tiesa ir nolēmusi izskatīt šo lietu plēnumā.

A. Pirmstiesas procedūra un tiesvedība Tiesā

5. 2021. gada 25. maijā divi Ungārijas parlamenta deputāti parlamentam iesniedza likumprojektu "Par stigrāku pasākumu noteikšanu pret pedofilijas noziedzīgu nodarījumu izdarītājiem un grozījumiem dažos likumos bērnu aizsardzībai".

6. Parlamenta likumdošanas komiteja 2021. gada 10. jūnijā šajā likumprojektā attiecībā uz homoseksualitāti un dzimumidentitāti ierosināja grozījumus.

7. Ungārijas likumdevējs 2021. gada 15. jūnijā pieņēma grozījumu likumu. Tas stājās spēkā 2021. gada 8. jūlijā.

8. 2021. gada 15. jūlijā Komisija Ungārijai nosūtīja brīdinājuma vēstuli, kurā tā pauda viedokli, ka, pieņemdama grozījumu likumu, Ungārija nav izpildījusi pienākumus, kas tai noteikti saskaņā ar dažādām Savienības tiesību normām.

9. Ungārija 2021. gada 15. septembra vēstulē apstrīdēja, ka būtu noticis jebkāds Savienības tiesību pārkāpums.

10. 2021. gada 2. decembrī Komisija sniedza argumentētu atzinumu, kurā tā apgalvoja, ka grozījumu likums ir pretrunā Savienības tiesībām. Tāpēc Komisija aicināja Ungāriju divu mēnešu laikā pēc argumentētā atzinuma saņemšanas veikt nepieciešamos pasākumus, lai nodrošinātu atbilstību argumentētā atzinuma prasībām.

[3] LGBTI ir saīsinājums, kas apzīmē lesbietes, gejus, biseksuāļus, transpersonas un interseksuāļus un ko atzinusi Starptautiskā lesbiešu, geju, biseksuāļu, transpersonu un interseksuāļu asociācija (*ILGA*). Skat. https://www.ilga-europe.org/about-us/who-we-are/glossary/ (aplūkots 2025. gada 18. februārī). Šo saīsinājumu izmanto Eiropas Cilvēktiesību tiesa (ECT), izskatot lietas par līdzīgiem jautājumiem. Skat., piemēram, ECT spriedumu, 2023. gada 23. janvāris, *Macatė* pret Lietuvu (CE:ECHR:2023:0123JUD006143519). Šis saīsinājums ir izmantots arī Tiesas judikatūrā. Skat., piemēram, spriedumu, 2020. gada 23. aprīlis, *Associazione Avvocatura per i diritti LGBTI* (C-507/18, EU:C:2020:289). Skat. arī ģenerāladvokātes L. Medinas secinājumus lietā *Asociación Estatal de Entidades de Servicios de Atención a Domicilio (ASADE)* (C-436/20, EU:C:2022:77, 2. punkts).

[4] Komisija pamatojas uz Hartas 1., 7., 11. un 21. pantu.

11. Ungārija 2022. gada 2. februāra vēstulē atbildēja uz argumentēto atzinumu, atkārtoti norādot, ka grozījumu likums atbilst Savienības tiesībām.

12. Komisija 2022. gada 19. decembrī iesniedza prasību Tiesā saskaņā ar LESD 258. pantu.

13. Ungārija 2023. gada 8. martā iesniedza iebildumu rakstu.

14. Komisija un Ungārija attiecīgi 2023. gada 20. aprīlī un 2023. gada 31. maijā iesniedza replikas rakstu un atbildes rakstu uz repliku.

15. Ar 2023. gada 20. marta, 4. maija un 29. jūnija lēmumiem Tiesas priekšsēdētājs atļāva sešpadsmit dalībvalstīm – Beļģijas Karalistei, Dānijas Karalistei, Vācijas Federatīvajai Republikai, Īrijai, Grieķijas Republikai, Spānijas Karalistei, Igaunijas Republikai, Francijas Republikai, Luksemburgas Lielhercogistei, Maltas Republikai, Nīderlandes Karalistei, Austrijas Republikai, Portugāles Republikai, Slovēnijas Republikai, Somijas Republikai, Zviedrijas Karalistei –, kā arī Eiropas Parlamentam iestāties šajā lietā Komisijas prasījumu atbalstam.

16. Ungārija 2024. gada 18. janvārī sniedza viedokli par šo iestāšanos lietā.

17. 2024. gada 19. novembrī notika tiesas sēde, kurā mutvārdu apsvērumus sniedza Komisija un Ungārija, kā arī Beļģijas Karaliste, Dānijas Karaliste, Vācijas Federatīvā Republika, Īrija, Grieķijas Republika, Spānijas Karaliste, Igaunijas Republika, Luksemburgas Lielhercogiste, Maltas Republika, Nīderlandes Karaliste, Somijas Republika, Zviedrijas Karaliste un Eiropas Parlaments.

B. Atbilstošās tiesību normas un šīs lietas izklāsts

1. Eiropas Savienības tiesības

18. LES 2. pantā noteikts:

"Savienība ir dibināta, pamatojoties uz vērtībām, kas respektē cilvēka cieņu, brīvību, demokrātiju, vienlīdzību, tiesiskumu un cilvēktiesības, tostarp minoritāšu tiesības. Šīs vērtības dalībvalstīm ir kopīgas sabiedrībā, kur valda plurālisms, tolerance, taisnīgums, solidaritāte un kur nav diskriminācijas, kā arī valda sieviešu un vīriešu līdztiesība."

19. Šī lieta attiecas arī uz LESD 56. pantu, Hartas 1., 7., 11. un 21. pantu, kā arī uz šādiem Savienības atvasināto tiesību aktiem: Direktīva par elektronisko tirdzniecību [5], Pakalpojumu direktīva [6], Audiovizuālo mediju pakalpojumu direktīva [7] un VDAR [8].

[5] Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2000/31/EK (2000. gada 8. jūnijs) par dažiem informācijas sabiedrības pakalpojumu tiesiskiem aspektiem, jo īpaši elektronisko tirdzniecību, iekšējā tirgū (Direktīva par elektronisko tirdzniecību) (OV 2000, L 178, 1. lpp.) (turpmāk tekstā – "Direktīva par elektronisko tirdzniecību").

[6] Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2006/123/EK (2006. gada 12. decembris) par pakalpojumiem iekšējā tirgū (OV 2006, L 376, 36. lpp.; turpmāk tekstā – "Pakalpojumu direktīva").

[7] Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2010/13/ES (2010. gada 10. marts) par to, lai koordinētu dažus dalībvalstu normatīvajos un administratīvajos aktos paredzētus noteikumus par audiovizuālo mediju pakalpojumu sniegšanu (Audiovizuālo mediju pakalpojumu direktīva) (OV 2010, L 95, 1. lpp.), kurā grozījumi izdarīti ar Direktīvu 2018/1808 (turpmāk tekstā – "Audiovizuālo mediju pakalpojumu direktīva").

[8] Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2016/679 (2016. gada 27. aprīlis) par fizisku personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi un šādu datu brīvu apriti un ar ko atceļ Direktīvu 95/46/EK (Vispārīgā datu aizsardzības regula) (OV 2016, L 119, 1. lpp.; turpmāk tekstā – "VDAR").

2. Ungārijas tiesības

20. Ar astoņiem grozījumu likuma grozījumiem (turpmāk tekstā –"noteikumi"), kas attiecas uz šo lietu, tika ieviestas izmaiņas sešos dažādos valsts tiesību aktos:

– 1997. gada Likums Nr. XXXI par bērnu aizsardzību un aizbildnības pārvaldību (*1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról*; turpmāk tekstā –"Bērnu aizsardzības likums") (*1. noteikums*) [9];

– 2001. gada Likums Nr. CVIII par atsevišķiem elektroniskās komercijas pakalpojumu un informācijas sabiedrības pakalpojumu jautājumiem (*2001. évi CVIII. törvény az elektronikus kereskedelmi szolgáltatások*; turpmāk tekstā – "Elektroniskās komercijas likums") (*2. noteikum* s) [10];

– 2008. gada Likums Nr. XLVIII par saimnieciskās reklāmas darbības pamatnosacījumiem un dažiem ierobežojumiem (*2008. évi XLVIII. törvény a gazdasági reklámtevékenység alapvető feltételeiről és egyes korlátairól*; turpmāk tekstā – "Reklāmas likums") (*3. noteikums*) [11];

– 2010. gada Likums Nr. CLXXXV par mediju pakalpojumiem un masu saziņu (*2010. évi CLXXXV. törvény a médiaszolgáltatásokról és a tömegkommunikációról*; turpmāk tekstā – "Mediju likums") (*4.* [12], *5.* [13] un *6.* [14] *noteikums*);

– 2011. gada Likums Nr. CXC par valsts sabiedrisko izglītību (*2011. évi CXC. törvény. a nemzeti köznevelésről*; turpmāk tekstā – "Valsts sabiedriskās izglītības likums") (*7. noteikums*) [15];

– 2009. gada Likums XLVII par sodāmības reģistru sistēmu, Eiropas Savienības dalībvalstu tiesu pasludināto spriedumu pret Ungārijas pilsoņiem reģistru un krimināllietu un policijas

[9] Ar grozījumu likuma 1. panta 2. punktu tika pieņemts Bērnu aizsardzības likuma 6./A pants, kas tagad ir formulēts šādi: "Lai nodrošinātu šajā likumā noteikto mērķu sasniegšanu un bērna tiesību īstenošanu, personām, kuras nav sasniegušas [18] gadu vecumu, aizliegts darīt pieejamu saturu, kas ir pornogrāfisks, attēlo seksualitāti kā pašmērķi vai popularizē vai atspoguļo pašidentitātes neatbilstību dzimumam, kurš cilvēkam piešķirts piedzimstot, dzimuma maiņu vai homoseksualitāti."

[10] Grozījumu likuma 2. panta 2. punkts noteica jauna 4./D panta ieviešanu Elektroniskās komercijas likumā. 2. noteikums pilnvaro un uzliek par pienākumu iestādei, ko sauc par Apao galdu diskusiju bērnu aizsardzībai, veikt noteiktus pasākumus attiecībā uz elektronisko pakalpojumu sniedzējiem. Šī iestāde var izvērtēt atsevišķus gadījumus un sniegt ieteikumus pakalpojumu sniedzējiem, lai mudinātu tos pārtraukt nelikumīgas darbības, un gadījumā, ja tie atsakās ievērot ieteikumus, tā šo jautājumu nodot var izskatīšanai Nacionālajā mediju un telekomunikāciju iestādē. Attiecīgajai iestādei ir arī tiesības uzturēt reģistru par tādiem satura veidiem, kas tiek uzskatīti par kaitīgiem nepilngadīgo fiziskajai, garīgajai un tikumiskajai attīstībai.

[11] Ar grozījumu likuma 3. pantu tika ieviests jauns Reklāmas likuma 8. panta 1.a punkts, kas tagad ir šāds: "Aizliegts darīt pieejamu personām, kuras nav sasniegušas [18] gadu vecumu, reklāmu, kas attēlo seksualitāti kā pašmērķi vai kas popularizē vai atspoguļo pašidentitātes neatbilstību dzimumam, kurš cilvēkam piešķirts piedzimstot, dzimuma maiņu vai homoseksualitāti."

[12] Ar grozījumu likuma 9. panta 2. punktu tika ieviests jauns Mediju likuma 9. panta 6. punkts, kas tagad ir šāds: "Raidījumi tiek klasificēti V kategorijā, ja tie var negatīvi ietekmēt nepilngadīgo fizisko, garīgo vai tikumisko attīstību, īpaši gadījumos, kad to centrālais elements ir vardarbība, pašidentitātes neatbilstības dzimumam, kurš cilvēkam piešķirts piedzimstot, dzimuma maiņas vai homoseksualitātes popularizēšana vai atspoguļošana vai seksualitātes tieša, naturālistiska vai kā pašmērķa atainošana. Šiem raidījumiem piešķirams šāds vērtējums: nav piemērots personām, kas jaunākas par [18] gadiem." Šādas klasifikācijas sekas saskaņā ar Mediju likuma 10. pantu (kas nav grozīts ar grozījumu likumu) ir tādas, ka raidījumus, kas klasificēti V kategorijā, atļauts pārraidīt tikai laika posmā no plkst. 22.00 līdz plkst. 5.00.

[13] Ar grozījumu likuma 9. panta 5. punktu tika ieviests jauns Mediju likuma 179. panta 2. punkts.

[14] Ar grozījumu likuma 9. pantu 3. punktu tika ieviests jauns Mediju likuma 32. panta 4.a punkts, kas tagad ir šāds: "Raidījumus nevar kvalificēt kā sabiedrisko interešu paziņojumus vai sociālo reklāmu, ja tie var negatīvi ietekmēt nepilngadīgo fizisko, garīgo vai tikumisko attīstību, īpaši gadījumos, kad to centrālais elements ir seksualitātes kā pašmērķa atainošana, pornogrāfija, pašidentitātes neatbilstības dzimumam, kurš cilvēkam piešķirts piedzimstot, dzimuma maiņas vai homoseksualitātes popularizēšana vai atspoguļošana."

[15] Ar grozījumu likuma 11. pantu tika ieviests jauns Valsts sabiedriskās izglītības likuma 9. panta 12. punkts, kurš tagad ir formulēts šādi: "Veicot darbības saistībā ar seksuālo kultūru, dzimumu, seksuālo orientāciju un seksuālo attīstību, īpašu uzmanību pievērš [Ungārijas] Pamatlikuma [(*Magyarország alaptörvénye*)] XVI panta 1. punkta noteikumiem. Šādas darbības nevar būt vērstas uz pašidentitātes neatbilstības dzimumam, kurš cilvēkam piešķirts piedzimstot, dzimuma maiņas vai homoseksualitātes popularizēšanu."

biometrisko datu reģistrēšanu (*2009. évi XLVII. törvény a bűnügyi nyilvántartási rendszerről, az Európai Unió tagállamainak bíróságai által magyar állampolgárokkal szemben hozott ítéletek nyilvántartásáról, valamint a bűnügyi és rendészeti biometrikus adatok nyilvántartásáról*; turpmāk tekstā – "Likums par sodāmības reģistra sistēmu") (*8. noteikums*) [16].

21. Komisija uzskata, ka septiņi no šiem astoņiem noteikumiem ir pretrunā Savienības tiesībām, savukārt uz 2. noteikumu Komisija atsaucās vienīgi konteksta nolūkos [17].

22. 1., 3., 4., 6. un 7. noteikums ir formulēts ļoti līdzīgi. Tie aizliedz (1., 3., 6. un 7. noteikums) vai ierobežo (4. noteikums) nepilngadīgo piekļuvi saturam, kas atspoguļo vai popularizē dzimumidentitātes neatbilstību dzimumam, kurš cilvēkam piešķirts piedzimstot, dzimuma maiņu vai homoseksualitāti. 7. noteikums aizliedz tikai "LGBTI satura" popularizēšanu, bet ne tā atspoguļošanu.

23. 5. noteikums uzliek pienākumu Mediju padomei, konstatējot problēmas, kas saistītas ar klasifikācijas vai 2010. gada Likuma Nr. CIV par preses brīvību (*2010. évi CIV. törvény a sajtószabadságról és a médiatartalmak alapvető szabályairól*; turpmāk tekstā – "Preses brīvības likums") noteikumiem, pieprasīt dalībvalstij, kuras jurisdikcijā darbojas 4. noteikumā minētais mediju pakalpojumu sniedzējs, īstenot efektīvus pasākumus un veikt darbības Mediju padomes konstatēto pārkāpumu novēršanai.

24. 8. noteikums paredz, ka iestādēm, kurām ir piekļuve reģistrētiem datiem, jānodrošina to tieša pieejamība "pilnvarotām personām": pēc pieprasījuma jānosūta dati, tie jāapliecina un jāapmainās ar informāciju par personām, kas notiesātas par dzimumnoziegumiem pret bērniem.

3. Lietas pārskats

25. Ar šo prasību Komisija vēršas pret septiņiem noteikumiem. Attiecībā uz 1., 3., 4., 6. un 7. noteikumu tā apgalvo, ka ar tiem tiek pārkāptas vairākas Savienības primāro vai sekundāro tiesību normas (pirmais, otrais un trešais pamats), Harta (piektais pamats) un LES 2. pants (sestais pamats). Attiecībā uz 5. un 8. noteikumu Komisija neapalvo LES 2. panta pārkāpumu, bet gan tikai Savienības sekundāro tiesību pārkāpumu saistībā ar 5. noteikumu (pirmais pamats) un Savienības sekundāro tiesību un Hartas pārkāpumu saistībā ar 8. noteikumu (ceturtais pamats).

[16] Ar grozījumu likuma 4. panta 1. punktu tika ieviests jauns Likuma par sodāmības reģistra sistēmu 67. panta 1. punkta a)–d) apakšpunkts.

[17] Saskaņā ar Komisijas prasības pieteikuma 8. punktu 2. noteikums pastiprina pārkāpumus, kas izriet no 1. un 3.–7. noteikuma. Komisija nelūdz Tiesu atzīt, ka 2. noteikums ir pretrunā ES tiesību aktiem, un paskaidro, ka tā 2. noteikumu prasībā ir iekļāvusi tikai tāpēc, ka tas pastiprina citus noteikumus, kas ir pārkāpuma procedūras priekšmets.

26. Lai atvieglotu šīs sarežģītās prasības izpratni, Komisijas izvirzītie pamati, kas attiecas uz dažādiem valsts noteikumiem un dažādām Savienības tiesību normām, ir shematiski izklāstīti turpmāk redzamajā tabulā.

<table>
<tr><td>Valsts noteikumi</td><td colspan="3">Iespējami pārkāptās Savienības tiesību normas un attiecīgais Komisijas prasības pamats</td></tr>
<tr><td>1. noteikums (Bērnu aizsardzības likumā)</td><td>Direktīvas par elektronisko tirdzniecību 3. panta 2. punkts (otrais pamats)
Pakalpojumu direktīvas 16. un 19. pants un LESD 56. pants (trešais pamats)</td><td rowspan="5">Hartas 1., 7., 11. un 21. pants (piektais pamats)</td><td rowspan="5">LES 2. pants (sestais pamats)</td></tr>
<tr><td>3. noteikums (Reklāmas likumā)</td><td>Audiovizuālo mediju pakalpojumu direktīvas 9. panta 1. punkta c) apakšpunkta ii) punkts (pirmais pamats)
Direktīvas par elektronisko tirdzniecību 3. panta 2. punkts (otrais pamats)
Pakalpojumu direktīvas 16. un 19. pants un LESD 56. pants (trešais pamats)</td></tr>
<tr><td>4. un 6. noteikums (Mediju likumā)</td><td>Audiovizuālo mediju pakalpojumu direktīvas 6.a panta 1. punkts (pirmais pamats)</td></tr>
<tr><td>7. noteikums (Valsts sabiedriskās izglītības likumā)</td><td>Pakalpojumu direktīvas 16. un 19. pants un LESD 56. pants (trešais pamats)</td></tr>
<tr><td>5. noteikums (Mediju likumā)</td><td>Audiovizuālo mediju pakalpojumu direktīvas 2. pants un 3. panta 1. punkts (pirmais pamats)</td></tr>
<tr><td>8. noteikums (Likumā par sodāmības reģistra sistēmu)</td><td>VDAR 10. pants un Hartas 8. panta 2. punkts (ceturtais pamats)</td><td></td><td></td></tr>
</table>

27. Komisija lūdz Tiesu atzīt, ka ar šiem noteikumiem tiek pārkāptas Savienības tiesību normas, kā norādīts tabulā. Ungārija uzskata, ka Tiesai Komisijas prasība būtu pilnībā jānoraida kā nepamatota.

II. Juridiskās analīzes pirmā daļa: pamattiesību un vērtību pārkāpums

28. Šī pārkāpuma procedūra skar vairākus iekšējā tirgus noteikumu pārkāpumus, ciktāl tie attiecas uz pakalpojumu sniegšanas brīvību un vairākām Hartā ietvertajām tiesībām. Būtiski ir, ka tajā pirmo reizi izvirzīts arī atsevišķs pamats par LES 2. panta pārkāpumu.

29. Jautājumu par LES 2. panta pārkāpumu primārā nozīme mani pamudināja neievērot Komisijas iesniegto prasījumu par pārkāpumiem secību. Tā kā daudzi jautājumi, kas attiecas uz Komisijas prasības pieteikumā izklāstīto prasījumu pirmo līmeni, ir tehniski juridiska rakstura un

daži prasījumi par pārkāpumiem ir saistīti tikai ar Savienības sekundārajām tiesībām, nevis arī ar Hartu un LES 2. pantu, pirmā līmeņa prasījumus aplūkošu analīzes otrajā daļā [18].

30. Tomēr, ciktāl pirmais prasību līmenis ir svarīgs, lai piemērotu Hartu šajā lietā [19], vispirms jāpaskaidro, ka, manuprāt, visi strīdīgie grozījumi ietilpst Komisijas norādīto direktīvu un/vai LESD 56. panta piemērošanas jomā [20]. Tādēļ jebkurai atkāpei no pakalpojumu sniegšanas brīvības, kas ieviesta ar šiem grozījumiem, jābūt pamatotai ne tikai ar sabiedrības interesēm, kuras tā sasniedz samērīgā veidā, bet tā arī nedrīkst pārkāpt nekādas Hartā garantētās tiesības [21].

31. Neraugoties uz manu lēmumu mainīt secību, kādā izskatīšu Komisijas pamatus, jāuzsver, ka Komisija ir iesniegusi lūgumu Tiesai atzīt, ka ir noticis LES 2. panta pārkāpums saistībā ar citiem Savienības pārkāpumiem, kas attiecas uz pakalpojumu sniegšanas brīvību un Hartu. Tādējādi pamats par LES 2. panta pārkāpumu ietilpst Savienības tiesību piemērošanas jomā.

32. Komisija, kā tā uzsvēra tiesas sēdē, lūdz Tiesu konstatēt, ka LES 2. panta pārkāpums ir noticis tikai šajos konkrētajos apstākļos. Šādu situāciju dēvēšu par LES 2. panta kā *patstāvīga* pārkāpuma pamata izmantošanu – pretstatā tā kā *autonoma* pārkāpuma pamata izmantošanai. Otrais gadījums pastāvētu tad, ja LES 2. panta pārkāpumu varētu konstatēt pat ārpus Savienības tiesību piemērošanas jomas vai neatkarīgi no citiem Savienības tiesību pārkāpumiem.

33. Jautājums par LES 2. panta iespējamo autonomo piemērošanu, lai novērtētu dalībvalstu tiesību aktu vai darbību, kas veiktas ārpus Savienības tiesību piemērošanas jomas, spēkā esamību, šajā lietā nerodas [22]. Lai gan šis jautājums zināmā mērā tika apspriests tiesas sēdē, tas nav izvirzīts izskatīšanai Tiesā šajā lietā, un uzskatu, ka Tiesai jebkura šāda diskusija būtu jāatliek, līdz tā nākotnē saskarsies ar atbilstošu lietu.

34. Ņemot vērā šīs ievada piezīmes, turpmāk savus secinājumus izklāstīšu šādā secībā. Pirmās daļas A sadaļā paskaidrošu, kāpēc šīs lietas būtība ir saistīta ar vērtībām. B sadaļā sniegšu argumentus par to, kāpēc Ungārijas tiesību akti pārkāpj Hartas 21., 11. un 7. pantā aizsargātās pamattiesības un jo īpaši – kāpēc šie pārkāpumi nav attaisnojami. Turklāt paskaidrošu, kāpēc tas ir uzskatāms par cilvēka cieņas, kas nostiprināta Hartas 1. pantā, aizskārumu. C sadaļā pievērsīšos jautājumam par to, vai Komisijas prasījums par patstāvīgu LES 2. panta pārkāpumu ir pieņemams. Secinājumu otrajā daļā atgriezīšos pie Komisijas argumentiem un Ungārijas pretargumentiem par konkrētu LESD un Savienības sekundāro tiesību normu pārkāpumiem.

18 Tas nozīmē, ka Komisijas pirmo līdz ceturto pamatu detalizēti aplūkošu šo secinājumu otrajā daļā. Secinājumu pirmajā daļā pievērsīšos Komisijas piektajam un sestajam izvirzītajam pamatam.

19 Saskaņā ar Hartas 51. panta 1. punktu tā ir piemērojama dalībvalstīm tikai tad, ja tās "īsteno Savienības tiesību aktus". Tiesa šo jēdzienu interpretējusi kā tādu, kas aptver visas situācijas, kuras ietilpst Savienības tiesību piemērošanas jomā (šajā nozīmē skat. spriedumu 2013. gada 26. februāris, *Åkerberg Fransson* (C-617/10, EU:C:2013:105, 19. un 21. punkts)), tostarp tās situācijas, kad dalībvalstis atsaucas uz Savienības tiesībās atļautajām atkāpēm no iekšējā tirgus brīvībām (šajā nozīmē skat. spriedumu, 1991. gada 18. jūnijs, *ERT* (C-260/89, EU:C:1991:254, 43. punkts)).

20 Šīs nostājas detalizētāka analīze sekos secinājumu otrajā daļā.

21 Šajā nozīmē skat. spriedumus, 1991. gada 18. jūnijs, *ERT* (C-260/89, EU:C:1991:254, 42.–44. punkts); 2004. gada 14. oktobris, *Omega* (C-36/02, EU:C:2004:614, 37. un 38. punkts un tajos minētā judikatūra), un 2024. gada 4. oktobris, *Mirin* (C-4/23, EU:C:2024:845, 62. punkts).

22 Lai gan ir grūti iedomāties LES 2. panta pārkāpumus, kuri neietekmētu nevienu citu Savienības tiesību normu, šādu situāciju tomēr varētu pieļaut. Šajā ziņā skat. Rossi, L.S., ""Concretised," "Flanked", or "Standalone"? Some Reflections on the Application of Article 2 TEU", *European Papers*, 2025, 23. lpp.

A. Strīda būtība

35. Tiesas sēdē Komisija, izjautāta par iemeslu, kādēļ tā ir izvirzījusi patstāvīgu pamatu, kas balstīts uz LES 2. panta pārkāpumu, paskaidroja, ka, pārbaudot dažādu Savienības sekundāro tiesību aktu un Hartas individuālos pārkāpumus, tā nonākusi pie secinājuma, ka šajā lietā ir "kaut kas vairāk".

36. Manuprāt, šo "kaut ko vairāk" izraisa pamatā esošā vērtību atšķirība starp Ungārijas valdības un Komisijas nostājām attiecībā uz iemesliem, kurus Ungārija norādījusi kā strīdīgo grozījumu motivāciju un pamatojumu.

37. Ungārija apgalvo, ka grozījumi ir paredzēti un nepieciešami nepilngadīgo aizsardzībai, jo saskarsme ar "LGBTI saturu" var negatīvi ietekmēt viņu fizisko, garīgo vai tikumisko attīstību. Šī dalībvalsts arī norāda, ka lēmums par to, kad nepilngadīgai personai būtu rādāms potenciāli kaitīgs "LGBTI saturs", būtu jāatstāj vecāku vai likumīgo aizbildņu ziņā.

38. Komisija, ko atbalsta Eiropas Parlaments un 16 dalībvalstis, kas iestājušās lietā, uzskata, ka nepilngadīgo pakļaušana saturam, kurā atainota LGBTI dzīve, pati par sevi nevar kaitēt viņu attīstībai.

39. Šajā brīdī jāpaskaidro, ka Ungārijas tiesību akti neaizliedz vai neierobežo erotiska vai pornogrāfiska "LGBTI satura" attēlošanu; aizliegums attiecas uz LGBTI personu ikdienas dzīves atainojumu. Tas nozīmē, ka attiecīgie noteikumi aizliedz vai ierobežo "LGBTI saturu" *papildus* pornogrāfiskam saturam vai saturam, kas attēlo seksualitāti kā pašmērķi vai vardarbību [23]. Lai aizsargātu bērnus no atklāti seksuāla satura, nebija nepieciešams grozīt tiesību aktus, papildinot tos ar "LGBTI satura" aizliegumu. Šāds saturs jau bija ietverts nepilngadīgo aizsardzības noteikumos pirms apstrīdēto grozījumu pieņemšanas.

40. Tādējādi var vienīgi secināt, ka ar strīdīgajiem noteikumiem ieviestais papildu "LGBTI satura" aizliegums attiecas uz LGBTI personu parasto ikdienas dzīvi. Tieši šajā nozīmē lietošu jēdzienu "LGBTI saturs".

41. Ungārijas lēmums aizsargāt nepilngadīgos no "LGBTI satura" nav pamatots ar zinātniskiem pierādījumiem par tā iespējamo kaitīgumu bērnu fiziskajai, garīgajai vai tikumiskajai attīstībai. Tāpēc tas ir balstīts uz vērtējošu spriedumu vai, kā norādījis Eiropas Parlaments, uz aizspriedumu, ka homoseksuālai un necisdzimuma dzīve nav vienlīdz vērtīga vai tai nav tāda paša statusa kā heteroseksuālai un cisdzimuma dzīvei. Tāpēc Ungārija uzskata, ka "nepilngadīgo piekļuve šādam saturam varētu negatīvi ietekmēt viņu priekšstatu par sevi vai pasauli" [24].

[23] Šajā ziņā "LGBTI saturs" ir aizliegts 1. un 3. noteikumā līdzās pornogrāfiskam saturam un saturam, kurā seksualitāte attēlota kā pašmērķis; 4. noteikumā līdzās aizliegumam attiecībā uz saturu, kura galvenais elements ir vardarbība vai seksualitātes kā pašmērķa attēlošana, un 6. noteikumam līdzās pornogrāfijas un seksualitātes kā pašmērķa attēlošanas aizliegumam. Tomēr 7. noteikums aizliedz tikai "LGBTI satura" popularizēšanu.

[24] Prasības pieteikumā Komisija citēja šo apgalvojumu no Ungārijas atbildes uz oficiālo paziņojuma vēstuli. Skat. Komisijas prasības pieteikuma 250. punktu.

42. Vērtējošais spriedums, uz kuru balstīts attiecīgais Ungārijas tiesiskais regulējums, ir krasā pretrunā ar cilvēka cieņas, vienlīdzības un cilvēktiesību ievērošanas vērtībām, kā tās tiek izprastas Savienībā un plašākā Eiropas cilvēktiesību sistēmā un kā noteikts Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijā (ECPAK) [25].

43. Līdz ar to domstarpības starp Komisiju un Ungāriju šajā lietā ir viedokļu atšķirības par *vērtībām*. Tomēr jautājums, vai šādas domstarpības varētu un tām vajadzētu būt par pamatu LES 2. panta piemērošanai, paliek.

44. Pirms sāku diskusiju par LES 2. panta piemērojamību šajā lietā, vispirms parādīšu, ka apstrīdētie noteikumi pārkāpj vairākas ar Hartu aizsargātās pamattiesības un ka šo tiesību pārkāpumus nevar attaisnot ar Ungārijas norādītajiem iemesliem.

B. Komisijas piektais pamats – Hartas tiesību pārkāpums

45. Komisija apgalvo, ka ar 1., 3., 4., 6. un 7. noteikumu tiek pārkāpts Hartas 21. pantā noteiktais diskriminācijas aizliegums dzimuma un seksuālās orientācijas dēļ (2), Hartas 11. pantā garantētā vārda un informācijas brīvība (3), kā arī Hartas 7. pantā paredzētā privātās un ģimenes dzīves neaizskaramība (4). Ungārija noliedz visus šos apgalvojumus, norādot, ka tās noteikumi kalpo nepilngadīgo aizsardzībai. Pēc tam, kad vispirms būšu paskaidrojusi, ka Harta ir piemērojama apstrīdētajiem noteikumiem (1), analizēšu, vai šie noteikumi ir uzskatāmi par iejaukšanos attiecīgajās tiesībās. Kā parādīšu tālāk, faktiski pastāvošu iejaukšanos nevar attaisnot (5), un tādēļ uzskatu, ka jāapmierina arī Komisijas apgalvojums par cilvēka cieņas aizskārumu (6).

1. Hartas piemērojamība

46. Saskaņā ar Hartas 51. panta 1. punktu dalībvalstīm tā ir saistoša tikai tad, ja dalībvalstis īsteno Savienības tiesību aktus. Kā Tiesa ir paskaidrojusi, tas nozīmē, ka tajā garantētās pamattiesības ir jāievēro ikreiz, kad valsts tiesiskais regulējums ietilpst Savienības tiesību piemērošanas jomā [26]. Citiem vārdiem – Ungārija var pārkāpt Hartu tikai tad, ja apstrīdētie noteikumi ietilpst LESD 56. panta un/vai to sekundāro tiesību instrumentu piemērošanas jomā, kuri, pēc Komisijas domām, ar tiem tiek pārkāpti. Tādēļ, pirms izvērtēt iebildumus par pamattiesību pārkāpumu, vispirms jānosaka, vai pieci strīdīgie noteikumi ietilpst Savienības tiesību piemērošanas jomā.

47. Ungārija neapstrīd, ka 3., 4. un 6. noteikums ietilpst vismaz vienas direktīvas piemērošanas jomā. Tomēr tā uzskata, ka Savienības tiesības neattiecas uz 1. un 7. noteikumu.

48. Bērnu aizsardzības likuma kontekstā 1. noteikums aizliedz atspoguļot un popularizēt "LGBTI saturu" nepilngadīgajiem. Ungārija apgalvo, ka šis likums ir adresēts valstij, vietējām iestādēm, kā arī fiziskām un juridiskām personām, kuras valsts iestādes pilnvarojušas veikt ierobežota apjoma

[25] Skat., piemēram, ECT spriedumu, 2010. gada 21. oktobris, *Alekseyev* pret Krieviju (CE:ECHR:2010:1021JUD000491607, 86. punkts), kurā ECT paskaidroja, ka nav "zinātnisku pierādījumu vai socioloģisku datu [..], kas liecinātu, ka homoseksualitātes pieminēšana vien vai atklātas publiskas debates par seksuālo minoritāšu" sociālo statusu kaitētu bērniem. Skat. arī ECT spriedumu, 2017. gada 20. jūnijs, *Bayev* u.c./Krievija (CE:ECHR:2017:0620JUD006766709, 82. punkts), kurā ECT ir secinājusi, ka, ciktāl nepilngadīgie, kas saskārās ar LGBTI atbalsta kampaņu, tika iepazīstināti ar daudzveidības, vienlīdzības un iecietības idejām, šo uzskatu pieņemšana varēja vienīgi veicināt sociālo kohēziju, un tas tika apstiprināts arī nesenajā ECT 2023. gada 23. janvāra spriedumā *Macatė* pret Lietuvu (CE:ECHR:2023:0123JUD006143519, 211. punkts).

[26] Spriedums, 2013. gada 26. februāris, *Åkerberg Fransson* (C-617/10, EU:C:2013:105, 21. punkts).

pakalpojumus, kas saistīti ar bērnu aprūpi un aizsardzību. Šādi pakalpojumi netiek piedāvāti par atlīdzību un tādējādi neietilpst pakalpojumu jēdzienā LESD 56. panta izpratnē. Turklāt šādi pakalpojumi, visticamāk, netiks sniegti pāri robežām.

49. Tomēr Komisija – vispirms – apgalvo, ka Bērnu aizsardzības likuma darbības joma nav tik šaura un attiecas arī uz iestādēm, kas nodrošina bērnu aprūpes pakalpojumus par atlīdzību, piemēram, dienas aprūpes centriem [27] vai privātiem ārpusģimenes aprūpes atbalsta centriem. Uz tiem var attiekties pakalpojumu sniedzēja jēdziens Savienības tiesību izpratnē, ja tie sniedz pakalpojumus par atlīdzību.

50. Turklāt šā likuma adresāti, pat ja tie nesniedz bērniem pakalpojumus par atlīdzību, tiek atturēti iegādāties pakalpojumus, tostarp no citām dalībvalstīm piedāvātos, kuros ir "LGBTI saturs". Tā kā viņiem ir aizliegts izmantot šo saturu bērnu aprūpes nodrošināšanas gaitā, viņiem nav iemesla kļūt par pakalpojumu ar "LGBTI saturu" saņēmējiem [28].

51. LESD 56. pants un Pakalpojumu direktīva aizliedz ierobežojumus pārrobežu pakalpojumu sniegšanai un saņemšanai [29]. Turklāt Direktīva par elektronisko tirdzniecību, kas, pēc Komisijas domām, ir pārkāpta ar 1. noteikumu, aizliedz arī ierobežojumus gan attiecībā uz informācijas sabiedrības pakalpojumu sniegšanu, gan saņemšanu [30].

52. Kā apgalvo Komisija, ir iespējams, ka Bērnu aizsardzības likums padara mazāk pievilcīgu pārrobežu pakalpojumu sniegšanu, piemēram, gadījumos, kad teātra izrāde ar sižetu par LGBTI ģimeni tiek piedāvāta bērnu dienas aprūpes centriem visā Savienībā. Tāpat arī ārpusģimenes aprūpes atbalsta centram Ungārijā nav pamata iegādāties multfilmu, kas satur pusaudžiem pielāgotu izglītojošu materiālu par dzimumidentitāti un tiek piedāvāta pēc pieprasījuma Horvātijā reģistrēta pakalpojumu sniedzēja tīmekļvietnē. Tādējādi 1. noteikums ierobežo informācijas sabiedrības pārrobežu pakalpojumu sniegšanu.

53. Tāpēc uzskatu, ka 1. noteikums, kas ietverts Bērnu aizsardzības likumā, var attiekties uz pakalpojumiem Savienības tiesību izpratnē.

54. Valsts sabiedriskās izglītības likumā iekļautais 7. noteikums aizliedz "LGBTI satura" popularizēšanu seksuālajā izglītībā.

55. Ungārija apgalvo, ka šis noteikums neietilpst Savienības tiesību piemērošanas jomā attiecībā uz pakalpojumiem, jo valsts izglītība netiek uzskatīta par pakalpojumu, kas tiek sniegts par atlīdzību Savienības tiesību izpratnē.

27 Šajā ziņā skat. Bērnu aizsardzības likuma 41. pantu.

28 Pēc analoģijas skat. lietas par preču izmantošanu, kurās Tiesa ir uzskatījusi, ka noteikumi, kas ierobežo preces lietošanu, ir pasākumi ar importa kvantitatīvajiem ierobežojumiem līdzvērtīgu iedarbību, kas aizliegti ar LESD 34. pantu. Šajā nozīmē skat. spriedumus, 2009. gada 10. februāris, Komisija/Itālija (C-110/05, EU:C:2009:66), un 2009. gada 4. jūnijs, *Mickelsson* un *Roos* (C-142/05, EU:C:2009:336, it īpaši 26.–28. punkts).

29 Šajā nozīmē skat. spriedumus, 2009. gada 6. oktobris, Komisija/Spānija (C-153/08, EU:C:2009:618, 29. punkts un tajā minētā judikatūra), un 2023. gada 2. marts, *Recreatieprojecten Zeeland* u.c. (C-695/21, EU:C:2023:144, 13. punkts un tajā minētā judikatūra).

30 Šajā nozīmē skat. jēdzienu "pakalpojumu saņēmējs" Direktīvas par elektronisko tirdzniecību 2. panta d) punktā: "jebkura fiziska vai juridiska persona, kas profesionālām vai citām vajadzībām izmanto informācijas sabiedrības pakalpojumu, jo īpaši ar mērķi iegūt informāciju vai padarīt to pieejamu".

56. Ir taisnība, ka judikatūrā parasti tiek uzskatīts, ka izglītība valsts sektorā nav pielīdzināma pakalpojumu sniegšanai [31]. Tomēr vairākos spriedumos Tiesa ir konstatējusi, ka izglītības aktivitātes var klasificēt kā pakalpojumus saskaņā ar Savienības tiesību izpratnē, ja tās tiek sniegtas par atlīdzību un darbojas ārpus stingri valsts finansētās izglītības sistēmas [32]. Tas var attiekties arī uz jebkuru pakalpojumu, ko sniedz ārējs vieslektors vai ārštata eksperts, kurš var iesaistīties izglītības iestāžu darbībā [33].

57. Tāpēc uzskatu, ka 7. noteikumu var piemērot arī situācijās, uz kurām attiecas Savienības tiesības.

58. Visbeidzot – visi pieci Komisijas apstrīdētie noteikumi ietilpst Savienības tiesību piemērošanas jomā, un tādēļ tiem ir jāatbilst Hartai.

59. Tā kā Harta ir piemērojama, tagad izvērtēšu šo noteikumu atbilstību Hartas tiesībām, uz kurām atsaucas Komisija.

60. Jāatgādina, ka pieci noteikumi, uz kuriem attiecas šis pamats, ir formulēti līdzīgi. Tie visi nepilngadīgām personām, kas jaunākas par 18 gadiem, bez kādām atšķirībām starp vecumu grupām ierobežo vai liedz piekļuvi saturam, kurš popularizē vai attēlo dzimumidentitāti, kas neatbilst dzimumam, kurš cilvēkam piešķirts piedzimstot, dzimuma maiņu vai homoseksualitāti. Piekļuve šādam saturam ir ierobežota vai aizliegta vai nu vispārīgi (1. noteikums) vai arī, ja tas parādās lineāro audiovizuālo mediju raidījumos (4. noteikums), kā izpratnes veicināšanas vēstījumi audiovizuālajos medijos (6. noteikums) vai kā reklāma jebkura veida audiovizuālajos medijos (3. noteikums). 7. noteikums aizliedz tikai "LGBTI satura" popularizēšanu, nevis arī tā atspoguļošanu seksuālās izglītības kontekstā.

2. Hartas 21. panta pārkāpums

61. Hartas 21. pantā ir aizliegta diskriminācija, tostarp dzimuma un seksuālās orientācijas dēļ.

62. Saskaņā ar iedibināto judikatūru mazāk labvēlīga attieksme pret personām dzimuma maiņas ("transseksuālisms") [34] dēļ ir diskriminācija dzimuma dēļ [35]. Nesenajā spriedumā *Mousse* ir apstiprināts, ka aizliegums diskriminēt dzimuma dēļ attiecas arī uz diskrimināciju, kura balstīta uz dzimumidentitātēm, kas neatbilst dzimumam, kurš cilvēkam piešķirts piedzimstot, un kas neietver fizisku dzimuma maiņu ("transpersonu identitāte") [36].

31 Šajā nozīmē skat. spriedumus, 1988. gada 27. septembris, *Humbel* un *Edel* (263/86, EU:C:1988:451, 17.–19. punkts), un 1993. gada 7. decembris, *Wirth* (C-109/92, EU:C:1993:916, 15. un 16. punkts).

32 Šajā nozīmē skat. spriedumus, 1993. gada 7. decembris, *Wirth* (C-109/92, EU:C:1993:916, 17. punkts); 2007. gada 11. septembris, Komisija/Vācija (C-318/05, EU:C:2007:495, 69. punkts), un 2010. gada 20. maijs, *Zanotti* (C-56/09, EU:C:2010:288, 32. punkts).

33 Šajā nozīmē skat. spriedumu, 2017. gada 27. jūnijs, *Congregación de Escuelas Pías Provincia Betania* (C-74/16, EU:C:2017:496, 41. un nākamie punkti).

34 Atšķirība starp dzimuma maiņu ("transseksuālisms") un dzimumidentitātes izvēli, kas atšķiras no dzimuma, kurš cilvēkam piešķirts piedzimstot ("transpersonu identitāte"), atšķiras ar to, ka pirmajā gadījumā runa ir par medicīnisku vai fizisku iejaukšanos, bet termins "transpersona" vairāk attiecas uz identitāti, nevis uz fiziskiem vai medicīniskiem aspektiem.

35 Spriedums, 1996. gada 30. aprīlis, P./S. (C-13/94, EU:C:1996:170, 20. punkts); 2004. gada 7. janvāris, K. B. (C-117/01, EU:C:2004:7, 34. punkts); 2006. gada 27. aprīlis, *Richards* (C-423/04, EU:C:2006:256, 24. punkts), un 2018. gada 26. jūnijs, MB (Dzimuma maiņa un vecuma pensija) (C-451/16, EU:C:2018:492, 35. punkts).

36 Spriedums, 2025. gada 9. janvāris, *Mousse* (C-394/23, EU:C:2025:2, 61. un 62. punkts).

63. Savukārt homoseksualitāte, uz kuru arī vērsts Ungārijas likums, ietilpst jēdzienā "seksuālā orientācija" [37].

64. Komisija apgalvo, ka diskriminācija šajā lietā izpaužas kā atšķirīga attieksme pret heteroseksuālām un cisdzimuma personām salīdzinājumā ar LGBTI personām. Lai gan strīdīgie noteikumi ierobežojot nepilngadīgajiem paredzēta satura atainošanu par homoseksuālu un necisdzimuma personu dzīvi, tie neattiecoties uz saturu, kurā attēlota heteroseksuālu un cisdzimuma personu dzīve. Komisija turklāt uzskata, ka strīdīgo grozījumu mērķis ir marginalizēt LGBTI personas Ungārijas sabiedrībā, padziļinot jau pastāvošo šo personu stigmatizāciju.

65. Ungārija iebilst, ka strīdīgo noteikumu priekšmets nav LGBTI personas, bet gan to mērķis ir nepilngadīgo aizsardzība ierobežotā skaitā situāciju, kurās viņu vecāki vai aizbildņi nevar kontrolēt viņu saskarsmi ar "LGBTI saturu".

66. Saskaņā ar Tiesas judikatūru diskriminācija notiek ne tikai tad, ja salīdzināmā situācijā attieksme pret personu ir mazāk labvēlīga nekā pret citu personu, bet arī tad, ja rīcība vai tiesību akti paredz atšķirīgu attieksmi, pamatojoties uz aizliegtu kritēriju. Tas tā ir neatkarīgi no jautājuma par upuru, kurus ietekmē paļaušanās uz šādu aizliegtu kritēriju, identitāti – gan tad, ja persona pieder minoritāšu grupai, kuru aizsargā aizliegums, gan arī tad, ja tā nepieder attiecīgajai grupai [38].

67. Piemērojot šo judikatūru konkrētajai lietai, strīdīgie noteikumi, kas *expressis verbis* ir balstīti uz dzimuma (transseksuāla vai transpersonu identitāte) un seksuālās orientācijas (homoseksuāla orientācija) kritērijiem, patiešām ir diskriminējoši.

68. Lai gan Ungārija apgalvo, ka šie noteikumi nav vērsti pret šo minoritāšu grupu, tie tomēr nepārprotami paredz atšķirīgu attieksmi, kas balstīta uz dzimumu un seksuālo orientāciju. Kā paskaidrots iepriekš (skat. šo secinājumu 39. punktu), nepilngadīgajiem ir aizliegta piekļuve saturam, kurā attēlota LGBTI ikdiena, nevis tikai tādam saturam, kas atklāti ataino seksuālas vai pornogrāfiskas LGBTI dzīves izpausmes. Tomēr ne 1., ne 3., 4., 6. vai 7. noteikums neaizliedz piekļuvi saturam, kurā attēlota heteroseksuālu un cisdzimuma cilvēku ikdienas dzīve.

69. Attiecībā uz 7. noteikumu Ungārija norāda, ka tā aizliedz tikai "LGBTI satura" propagandu un tikai seksuālās izglītības kontekstā. Tomēr tas nevar kalpot par aizstāvību pret apgalvojumu par diskrimināciju. Varu piekrist, ka jebkāda dzīves veida popularizēšanai nevajadzētu būt daļai no izglītības, kurai jābūt pēc iespējas objektīvākai un jāveicina bērnu spēja pašiem veidot viedokli par dažādiem jautājumiem [39]. Tomēr 7. noteikums aizliedz tikai "LGBTI satura", bet ne heteroseksuālu vai cisdzimuma satura popularizēšanu. Tādējādi tas ir diskriminējošs dzimuma un seksuālās orientācijas dēļ.

70. Ungārija apgalvo arī, ka Komisija nav sniegusi nevienu konkrētu noteikumu par diskriminācijas aizliegumu pārkāpuma piemēru.

[37] Lai ilustrētu diskriminācijas gadījumu seksuālās orientācijas dēļ, skat., piemēram, spriedumu, 2023. gada 12. janvāris, TP (Audiovizuālo materiālu montētājs sabiedriskajai televīzijai) (C-356/21, EU:C:2023:9, 66. punkts).

[38] Šajā nozīmē skat. spriedumu, 2015. gada 16. jūlijs, *CHEZ Razpredelenie Bulgaria* (C-83/14, EU:C:2015:480, 56. punkts). Skat. arī manus secinājumus lietā *Slagelse Almennyttige Boligselskab, Afdeling Schackenborgvænge* (C-417/23, EU:C:2025:98, 105.–120. punkts).

[39] Interpretējot ECPAK Pirmā protokola 2. panta otro teikumu par tiesībām uz izglītību, ECT ir uzskatījusi, ka tas nozīmē, ka "valstij, pildot funkcijas, ko tā uzņēmusies izglītības un mācību jomā, ir jārūpējas par to, lai mācību programmā iekļautā informācija vai zināšanas tiktu nodotas objektīvi, kritiski un plurālistiski. Valstij ir aizliegts īstenot indoktrinācijas mērķi, ko varētu uzskatīt par vecāku reliģiskās un filozofiskās pārliecības neievērošanu". Skat. ECT spriedumus, 1976. gada 7. decembris, *Kjeldsen, Busk Madsen* un *Pedersen* pret Dāniju (CE:ECHR:1976:1207JUD000509571, 53. punkts), un 2011. gada 18. marts, *Lautsi* u.c. pret Itāliju (CE:ECHR:2011:0318JUD003081406, 62. punkts).

71. Šajā ziņā ir svarīgi ņemt vērā, ka pārkāpuma procedūra ir abstraktas tiesas kontroles īstenošana. Komisija bieži vien ierosina šādas lietas pret dalībvalsts tiesību aktiem *kā tādiem*, un prasība neizbēgami attiecas uz šo tiesību aktu *potenciālu* pārkāpt Savienības tiesības. Šādās abstraktas tiesu kontroles situācijās Tiesa, līdzīgi kā valsts konstitucionālās tiesas, vērtējot tiesību aktu atbilstību konstitūcijai, lemj nevis par konkrētiem indivīda cilvēktiesību pārkāpumiem, bet gan veic konstatāciju par attiecīgo noteikumu potenciālu pārkāpt indivīdu vai grupu pamattiesības.

72. Komisija ir sniegusi pietiekamus argumentus, lai pierādītu, ka strīdīgais tiesiskais regulējums var radīt nelabvēlīgu situāciju dažādiem indivīdiem vai grupām, jo tas ir balstīts uz aizliegto kritēriju. Aizliegums sniegt "LGBTI saturu" vai piekļūt tam nostāda neizdevīgā stāvoklī jebkuru pakalpojumu sniedzēju vai saņēmēju. Šis ierobežojums ietekmē ne tikai LGBTI personas, bet arī iedzīvotājus un uzņēmumus kopumā.

73. Turklāt strīdīgajiem grozījumiem ir stigmatizējoša ietekme uz LGBTI personām. Stigmatizācija ir situācija, kurā kādas mazākumgrupas locekļiem, piemēram, LGBTI personām, tiek piedēvētas sociāli nosodāmas īpašības, pamatojoties tikai uz viņu piederību vai šķietamu piederību šai grupai.

74. Stigmatizācija LGBTI personas nostāda nelabvēlīgā situācijā darba tirgū un sociālajā dzīvē [40].

75. Piekrītu Komisijai, ka aizliegums piekļūt LGBTI personu ikdienas dzīves atspoguļojumam, jo tas tiek uzskatīts par kaitīgu, pats par sevi ir stigmatizējošs ne tikai attiecībā uz bērniem, bet arī uz pieaugušajiem.

76. Turklāt negatīvo priekšstatu par LGBTI kopienu pastiprina arī tas, ka ikdienišķas LGBTI dzīves atainojums tiek nostādīts līdzās seksualitātes kā pašmērķa un pornogrāfijas, kā arī vardarbības attēlojumiem.

77. Visbeidzot – grozījumu likumā noteikumu par bērnu aizsardzību pret pedofiliju apvienošana ar noteikumiem, kas paredzēti bērnu aizsardzībai pret "LGBTI saturu", vēl vairāk pastiprina noteikumu pašu par sevi radīto stigmatizējošo ietekmi.

78. Ungārija aizstāvas pret šo pēdējo argumentu, paskaidrojot, ka šajā dalībvalstī ierasta likumdošanas tehnika ir grozīt vairākus tiesību aktus ar vienu tiesību aktu un ka šādi grozītajiem tiesību aktiem katrā ziņā nav nekāda sakara ar pedofiliju.

79. Pat ja no juridiskā viedokļa tas varētu būt taisnība, ņemot vērā sabiedrisko ietekmi, kāda šādai metodei varētu būt šajā konkrētajā situācijā, Ungārija varēja izvēlēties pieņemt abus likumus par grozījumiem atsevišķi un izvairīties no jebkādām stigmatizējošām blakusparādībām. Taču šī dalībvalsts nolēma apvienot šos dažādos tiesību aktu grozījumus.

[40] Šajā ziņā skat. Pamattiesību aģentūras veikto aptauju "LGBTIQ equality at a Crossraods: progress and challenges", 2024. gada 11. maijs, pieejama: https://fra.europa.eu/en/publication/2024/lgbtiq-equality-crossroads-progress-and-challenges.

80. Jāpiebilst, ka vairākos Savienības iestāžu[41] vai starptautisko organizāciju, kas uzrauga cilvēktiesību ievērošanu[42], ziņojumos arī ir atzīts, ka attiecīgajiem Ungārijas noteikumiem ir stigmatizējoša ietekme, kā to apgalvo Komisija.

81. Manuprāt, tas, ka valsts aktīvi piedalās mazākumgrupas stigmatizācijā, neatkarīgi no tā, vai tas ir tīši vai netīši, ir tieša diskriminācija, jo tas ir pretrunā pašai vienlīdzības principa būtībai[43]. Stigmatizācija vairo jau pastāvošus aizspriedumus sabiedrībā un sociālo attīstību attālina no vienlīdzības mērķa, nevis tuvina tam. Tas apdraud diskriminācijas aizlieguma noteikumu mērķi, proti, vienlīdzības nodrošināšanu sabiedrībā[44].

82. Eiropas Savienības konstitūcija, kas ietver Līgumus un Hartu, atspoguļo izvēli, ka pret cilvēkiem jāizturas vienlīdzīgi neatkarīgi no viņu dzimuma vai seksuālās orientācijas. Šī izvēle ir pausta Hartas 21. pantā, kurā dzimums un seksuālā orientācija ir uzskaitīti par aizliegtiem diskriminācijas pamatiem, un LESD 19. pantā, kas kalpo par juridisko pamatu Savienības pasākumiem šāda veida diskriminācijas apkarošanai.

83. Lai gan var būt taisnība, ka dažās Eiropas sabiedrībās LGBTI personu tiesības uz vienlīdzību vēl nav pilnībā internalizētas, dalībvalsts, kas pieņem noteikumus, kuri šīs mazākumgrupas vienlīdzības atzīšanu sabiedrībā attālina no šā mērķa, pārkāpj Hartas 21. pantu.

3. Hartas 11. panta pārkāpums

84. Hartas 11. pants garantē vārda un informācijas brīvību. Šīs tiesības ietver uzskatu brīvību un brīvību saņemt un izplatīt informāciju vai idejas bez valsts iestāžu iejaukšanās. Hartas 11. panta 2. punktā ir precizēts, ka tiek aizsargāta arī plašsaziņas līdzekļu brīvība un plurālisms.

85. Saskaņā ar paskaidrojumiem attiecībā uz Hartu[45] tās 11. pantā nostiprinātās tiesības atbilst ECPAK 10. pantā garantētajām tiesībām. ECT konstatējumi par to ir bijuši vērtīgs iedvesmas avots Tiesas judikatūrā.

41 Eiropas Parlamenta 2021. gada 8. jūlija rezolūcija par ES tiesību aktu un LGBTIK iedzīvotāju tiesību pārkāpumiem Ungārijā sakarā ar Ungārijas parlamentā pieņemtajiem tiesību aktu grozījumiem (2021/2780(RSP)).

42 Venēcijas komisija, *Opinion on the compatibility with international human rights standards of Act LXXIX [of 2021] amending certain acts for the protection of children* (Atzinums par [2021. gada] Likuma Nr. LXXIX par grozījumiem vairākos likumos bērnu aizsardzībai, atbilstību starptautiskajiem cilvēktiesību standartiem) (pieņemts Venēcijas komisijas 129. plenārsesijā (Venēcija/tiešsaistē, 2021. gada 10.–11. decembris), 24. un 25. punkts. Skat. arī Amnesty International, *From freedom to censorship, The consequences of Hungarian Propaganda Law*, Budapešta, Amnesty International, 2024; Háttér Society, *The Anti-LGBTQI Law of Hungary in Action: A Combination of State- and Self- Enforcement*, 2024. gada novembris, pieejams tīmekļvietnē: https://en.hatter.hu/sites/default/files/dokumentum/kiadvany/hatter-anti-lgbtqi-law-2024-november.pdf. Tiesas sēdē Ungārija apstrīdēja dažus konkrētus minētā ziņojuma konstatējumus.

43 Šajā nozīmē skat. spriedumu, 2015. gada 16. jūlijs, *CHEZ Razpredelenie Bulgaria* (C-83/14, EU:C:2015:480, 84. un 87. punkts). Skat. arī manus secinājumus lietā *Slagelse Almennyttige Boligselskab, Afdeling Schackenborgvænge* (C-417/23, EU:C:2025:98, 147.–158. punkts).

44 Tādējādi LESD 19. panta 1. punktā ir paredzēts juridiskais pamats diskriminācijas *apkarošanai*. Vairākos tiesību aktos, kas pieņemti, pamatojoties uz šo tiesību normu, ir paskaidrots, ka to mērķis ir īstenot vienlīdzīgas attieksmes principu. Skat. 2000. gada 29. jūnija Direktīvas 2000/43/EK, ar ko ievieš vienādas attieksmes principu pret personām neatkarīgi no rasu vai etniskās piederības (OV 2000, L 180, 22. lpp.), nosaukumu un tās 1. pantu, kurā noteikts: "Šīs direktīvas mērķis ir noteikt sistēmu, lai apkarotu diskrimināciju rasu vai etniskas piederības dēļ ar nolūku, lai vienādas attieksmes princips stātos spēkā dalībvalstīs." Līdzīgs formulējums ir lietots Padomes Direktīvas 2000/78/EK (2000. gada 27. novembris), ar ko nosaka kopēju sistēmu vienlīdzīgai attieksmei pret nodarbinātību un profesiju (OV 2000, L 303, 16. lpp.), 1. pantā.

45 OV 2007, C 303, 17. lpp.

86. Šajā ziņā Tiesa ir izskaidrojusi, ka vārda brīvība aptver izteiksmes brīvību ar jebkāda veida saziņas līdzekļiem, tostarp internetā (izmantojot informācijas sabiedrības pakalpojumus)[46]. Tā ir arī apstiprinājusi, ka 11. pants attiecas uz visa veida izteiksmes brīvību, tostarp komerciālu runu, kas var būt reklāmas veidā[47].

87. Šī brīvība aizsargā ne tikai tādu "informācijas" vai "ideju" apmaiņu, kas tiek labvēlīgi uztvertas vai uzskatītas par neaizvainojošām vai vienaldzīgām, bet arī tādu informāciju un idejas, kas aizvaino, šokē vai satrauc, lai garantētu plurālismu, toleranci un atklātību, bez kā demokrātiska sabiedrība nepastāv[48].

88. Ņemot to vērā, Komisija apgalvo, ka attiecīgie noteikumi aizskar ne tikai LGBTI Kopienas brīvību paust informāciju un idejas, kas attiecas uz šo kopienu, bet arī sabiedrības kopumā tiesības izplatīt un saņemt informāciju par LGBTI kopienu. Pat tad, ja noteikumi ir vērsti uz nepilngadīgajiem un tādēļ noteikti ierobežo viņu tiesības saņemt informāciju, "LGBTI saturs" reklāmu, sabiedrisko pakalpojumu sludinājumu vai izpratnes veicināšanas vēstījumu veidā nevar nevienu sasniegt un neviens to arī nevar izplatīt.

89. Piekrītu Komisijai, ka audiovizuālo raidījumu klasificēšana V kategorijā, kā paredz 4. noteikums, ja tajos ir iekļauts "LGBTI saturs", ierobežo ne tikai nepilngadīgos, bet arī ikvienu, kas varētu vēlēties redzēt šādu raidījumu, jo to atļauts pārraidīt tikai vēlu nakts stundās. Tas arī ierobežo autorus un audiovizuālo pakalpojumu sniedzējus, kuri piedāvā šādas programmas. Ja tādas multfilmas autors, kurā attēlota LGBTI ģimenes dzīve vai divu pusaudžu problēmas, viņiem pieņemot savu seksualitāti vai dzimumidentitāti, drīkst pārraidīt šādu saturu tikai ierobežotās stundās, un ja šādu multfilmu nav atļauts demonstrēt skolā vai citās sabiedriskās vietās, tiek ierobežotas gan šīs personas tiesības paust savu ideju, gan citu personu tiesības to saņemt[49].

90. Visbeidzot – Reklāmas likuma 3. noteikums nepārprotami iejaucas komercizteiksmes brīvībā.

91. Iebildumu rakstā pret apgalvojumiem par vārda brīvības ierobežošanu Ungārija apgalvo, ka ierobežojums piemērojams tikai noteiktiem informācijas apmaiņas veidiem. Lai gan tam var būt nozīme, lai pamatotu šādas darbības, tas nemaina iespējamo konstatējumu par iejaukšanos šajās tiesībās.

92. Vēl viens arguments, ko Ungārija izvirza, lai aizstāvētu savu iejaukšanos, ir tāds, ka LGBTI personu tiesības saņemt vai izplatīt informāciju netiek tieši ietekmētas, jo noteikumi neliedz LGBTI personām saņemt vai izplatīt informāciju, bet attiecas tikai uz noteiktu saturu, kas varētu būt kaitīgs nepilngadīgajiem. Šis arguments nav būtisks. Hartas 11. panta mērķis ir vērsts uz cenzūras novēršanu un attiecas uz noteikumiem, kas aizliedz vai ierobežo noteiktu saturu.

93. Līdz ar to uzskatu, ka, pat ja apstrīdētie noteikumi aprobežojas tikai ar noteiktiem informācijas izteikšanas un saņemšanas līdzekļiem un veidiem, tie tomēr aizskar vārda un informācijas brīvību.

46 Šajā nozīmē skat. spriedumu, 2021. gada 9. marts, *VG Bild-Kunst* (C-392/19, EU:C:2021:181, 49. punkts un tajā minētā judikatūra).

47 Šajā nozīmē skat. spriedumus, 2015. gada 17. decembris, *Neptune Distribution* (C-157/14, EU:C:2015:823, 64. punkts un tajā minētā atbilstošā ECT judikatūra), un 2021. gada 3. februāris, *Fussl Modestraße Mayr* (C-555/19, EU:C:2021:89, 81. punkts).

48 Šajā nozīmē skat. spriedumus, 2001. gada 6. marts, spriedumus *Connolly*/Komisija (C-274/99 P, EU:C:2001:127, 39. punkts un tajā minētā atbilstošā ECT judikatūra), un 2023. gada 12. janvāris, *Migracijos departamentas* (Uz politiskiem uzskatiem balstīti vajāšanas iemesli) (C-280/21, EU:C:2023:13, 30. punkts).

49 ECT 2023. gada 23. janvāra spriedumā *Macatė* pret Lietuvu (CE:ECHR:2023:0123JUD006143519, 181. punkts) ECT ir paskaidrojusi, ka "grāmatas apzīmēšana par kaitīgu vecuma grupai, kurai tā paredzēta, ietekmēja pieteikuma iesniedzējas spēju brīvi paust savas idejas".

4. Hartas 7. panta pārkāpums

94. Hartas 7. pants garantē tiesības uz privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību.

95. Saskaņā ar paskaidrojumiem attiecībā uz Hartu tās 7. pantā nostiprinātās tiesības atbilst ECPAK 8. pantā garantētajām tiesībām. Līdz ar to, tāpat kā attiecībā uz vārda brīvību, arī interpretējot tiesības uz privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību, būtiska nozīme ir ECT judikatūrai [50].

96. Kā prasības pieteikumā norāda Komisija, ECT ir atzinusi, ka jēdziens "privātā dzīve" ir plašs jēdziens un ietver personas fizisko un psiholoģisko integritāti, tostarp seksuālo dzīvi. Tas aptver arī fiziskās un sociālās identitātes aspektus, piemēram, dzimumidentitāti, vārdu, seksuālo orientāciju un personiskās attiecības [51]. ECPAK 8. pantā garantētas arī tiesības uz "privāto sociālo dzīvi" [52], kas ir tiesības uz personības attīstību un spēju veidot attiecības ar citiem un ārpasauli [53].

97. Stigmatizācija, kas izriet no attiecīgajiem Ungārijas tiesību aktiem, ietekmē visus šos tiesību uz privāto un ģimenes dzīvi aspektus. ECT ir uzskatījusi, ka valstīm ir pozitīvs pienākums nodrošināt indivīdu privātās dzīves neaizskaramību [54]. Tiesa ir atzinusi arī šādu pozitīvu pienākumu esību attiecībā uz transpersonu privātās dzīves neaizskaramības aizsardzību [55].

98. Komisija norāda, ka ECT izskatītajās lietās situācija atšķiras no situācijas šajā lietā, jo stigmatizējošās darbības bija citu personu vai grupu rīcība, un šī tiesa konstatēja tiesību uz privātās dzīves neaizskaramību pārkāpumu, jo valsts nebija kavējusi vai attiecīgi reaģējusi uz šādām darbībām.

99. Piekrītu Komisijai, ka šajā situācijā tiesību uz privātās dzīves neaizskaramību pārkāpums ir vēl jo smagāks, jo LGBTI personu stigmatizācija notiek dalībvalsts likumdošanas darbības rezultātā. Ungārijas tiesību aktu stigmatizējošā ietekme, kas veido naidīguma gaisotni pret LGBTI personām, var ietekmēt LGBTI personu identitātes, pašcieņas un pašapziņas izjūtas. Tie ietekmē ne tikai nepilngadīgos, bet arī pieaugušos. Īpaši tiek skarti nepilngadīgie, kas pieder LGBTI kopienai, jo informācijas par LGBTI dzīvi izņemšana no publiskās telpas liedz viņiem apzināties, ka viņu dzīve nav novirze no normas. Tas ietekmē arī viņu pieņemšanu vienaudžu vidū – skolā vai citā vidē – un līdz ar to arī viņu tiesības uz "privāto sociālo dzīvi". Tādējādi apstrīdētais tiesiskais regulējums nevis aizsargā nepilngadīgos no kaitējuma, bet gan paplašina šādu kaitējumu.

100. Attiecībā uz Komisijas apgalvojumu par Hartas 7. panta pārkāpumu Ungārija norāda, ka Komisija nav pierādījusi attiecīgā tiesiskā regulējuma stigmatizējošo ietekmi.

50 Šajā nozīmē skat. spriedumu, 2024. gada 4. oktobris, *Mirin* (C-4/23, EU:C:2024:845, 62.–65. punkts).

51 ECT spriedums, 2020. gada 14. janvāris, *Beizaras* un *Levickas* pret Lietuvu (CE:ECHR:2020:0114JUD004128815, 109. punkts un tajā minētā judikatūra). Skat. arī agrāku spriedumu, 1981. gada 22. oktobris, *Dudgeon* pret Apvienoto Karalisti (CE:ECHR:1981:1022JUD000752576, 41. punkts).

52 ECT spriedumi, 2002. gada 29. aprīlis, *Pretty* pret Apvienoto Karalisti (CE:ECHR:2002:0429JUD000234602, 61. punkts); 2017. gada 5. septembris, *Bărbulescu* pret Rumāniju (CE:ECHR:2017:0905JUD006149608, 77. punkts).

53 ECT spriedums, 2009. gada 5. jūnijs, *Schlumpf* pret Šveici (CE:ECHR:2009:0108JUD002900206, 77. punkts).

54 ECT spriedums, 2021. gada 16. februāris, *Budinova* un *Chaprazov* pret Bulgāriju (CE:ECHR:2021:0216JUD001256713, 87. punkts).

55 Spriedums, 2024. gada 4. oktobris, *Mirin* (C-4/23, EU:C:2024:845, 65. punkts). Šajā nozīmē skat. arī spriedumus, 2025. gada 9. janvāris, *Mousse* (C-394/23, EU:C:2025:2), un 2025. gada 13. marts, *Deldits* (C-247/23, EU:C:2025:172, 47. punkts).

101. Tomēr abstraktas pārbaudes procesā, kā jau paskaidroju, ir pietiekami izvirzīt argumentus, ka attiecīgajam tiesiskajam regulējumam piemīt stigmatizējošs *potenciāls*. Komisija ir sniegusi pietiekamus argumentus par to, kāpēc Ungārijas tiesību aktu saturs, struktūra un procedūra, kādā tie pieņemti, veicina jau pastāvošo negatīvo klimatu pret LGBTI personām Ungārijā.

102. Nobeigumā piekrītu Komisijai, ka Ungārijas tiesību akti iejaucas LGBTI personu privātajā dzīvē.

5. Vai iejaukšanās pamattiesībās ir attaisnojama?

103. Saskaņā ar Hartas 52. panta 1. punktu tajā nostiprinātās tiesības var tikt ierobežotas. Visiem ierobežojumiem ir jābūt noteiktiem tiesību aktos, un tajos jārespektē attiecīgo tiesību būtība. Lai ierobežojošie noteikumi būtu pamatoti, tiem, pirmkārt, jābūt vērstiem uz Savienības atzītu vispārējo interešu vai citu personu tiesību un brīvību aizsardzību. Otrkārt, ierobežojumam ir jābūt samērīgam ar tā mērķi.

104. Šajā kontekstā Ungārija norāda, ka iejaukšanās pamattiesībās ir pamatota ar apstrīdētā tiesiskā regulējuma mērķiem – aizsargāt nepilngadīgo veselīgu attīstību un nodrošināt vecāku tiesības audzināt savus bērnus atbilstoši viņu personīgajai pārliecībai [56].

105. Īstenojot šādus mērķus, Ungārija apgalvo, ka tā faktiski nodrošina Hartā ietverto bērnu un vecāku pamattiesību ievērošanu. Tā pamatojas uz Hartas 24. panta 2. punktā paredzēto bērna interešu aizsardzību un tās 14. panta 3. punktu, kurā minētas vecāku tiesības nodrošināt savu bērnu izglītību un mācīšanu atbilstoši savai reliģiskajai, filozofiskajai un pedagoģiskajai pārliecībai.

106. Attiecībā uz pirmo Ungārijas izvirzīto pamatojumu Komisija apgalvo, ka Ungārija nav sniegusi nevienu pierādījumu, ka nepilngadīgo veselīgai attīstībai jebkādā veidā varētu tikt nodarīts kaitējums, ja viņi saskaras ar saturu, kas atspoguļo homoseksuālu vai necisdzimumu cilvēku ikdienu. Gluži pretēji – Komisija, kuru atbalsta dalībvalstis, kas iestājušās lietā, un Parlaments ne tikai uzskata, ka "LGBTI saturs" nevar kaitēt bērniem, bet ka nepilngadīgo pasargāšana no šāda satura faktiski var kaitēt jauniešu attīstībai un socializācijai.

107. Ungārija atbild uz šo argumentu, atsaucoties, pirmkārt, uz piesardzības principu un, otrkārt, uz dalībvalstu rīcības brīvību noteikt, kas bērniem ir kaitīgs, atbilstoši viņu tikumiskajām, reliģiskajām vai kultūras tradīcijām.

108. Attiecībā uz piesardzības principu Ungārija apgalvo, ka pastāv *kaitējuma risks* nepilngadīgo attīstībai, ja viņi saskaras ar "LGBTI saturu" bez pieaugušo uzraudzības. Šī dalībvalsts uzskata, ka savas rīcības brīvības ietvaros tā var veikt aizsardzības pasākumus, "negaidot, līdz pilnībā tiks pierādīta iespējamā risku esamība un nopietnība" [57].

[56] Ungārija atsaucas uz šiem pamatojumiem un tos izklāsta jau iebildumu raksta ievadpiezīmēs, kā arī vēlāk attiecībā uz Komisijas apgalvojumiem par pakalpojumu sniegšanas brīvības noteikumu pārkāpumu vai ierobežošanu. Lielāko daļu argumentu tā izvirza atbildē uz Komisijas pirmo pamatu, kas attiecas uz Audiovizuālo mediju pakalpojumu direktīvas 6.a panta pārkāpumu. Tomēr Ungārija izmanto līdzīgus argumentus, lai pamatotu savus noteikumus saistībā ar citiem pamatiem, tostarp tiem, kas attiecas uz pamattiesību pārkāpumu, bieži vien vienkārši atsaucoties uz argumentiem, kuri izvirzīti attiecībā uz pirmo pamatu.

[57] Šajā nozīmē skat. spriedumu, 2020. gada 19. novembris, B S un C A (Kanabidiola (CBD) tirdzniecība) (C-663/18, EU:C:2020:938, 90. punkts un tajā minētā judikatūra).

109. Varētu piekrist, ka, ciktāl nepilngadīgo fiziskās, garīgās un tikumiskās attīstības aizsardzība ir veselības jautājums, regulējošo pasākumu attaisnošanai var atsaukties uz piesardzības principu [58].

110. Tomēr, lai gan šis jēdziens patiešām nav nošķirams no zināmas zinātniskās nenoteiktības pakāpes, Tiesa ir konstatējusi, ka riska novērtējums nevar balstīties tikai uz "tīri hipotētisku pieeju riskam, kas pamatota vienīgi ar pieņēmumiem, kuri vēl nav zinātniski apstiprināti" [59]. Tādējādi dalībvalstīm, kas atsaucas uz šādiem argumentiem, ir jāsniedz vismaz daži pirmšķietami zinātniski pierādījumi par attiecīgā riska iespējamību. Pretējā gadījumā, kā uzskata Komisija, apstrīdētais Ungārijas tiesiskais regulējums būtu tīri patvaļīgs.

111. Pat tad, kad Tiesa Ungāriju skaidri aicināja sniegt dažus pierādījumus, kas varētu apstiprināt Ungārijas apgalvojumus, ka tikai "LGBTI satura" pieejamība vien var kaitēt nepilngadīgo attīstībai, Ungārija vienkārši atkārtoja, ka šāds potenciāls risks pastāv, atsaucoties uz ļoti vispārīgiem apgalvojumiem.

112. Tā šī valsts paskaidroja, ka risku rada mediju spēja pārliecināt, savukārt bērniem un jauniešiem ir nosliece uz eksperimentēšanu un viņi vēl nespēj kritiski izvērtēt, kas viņiem nāk par labu. Tajā pašā laikā, ja "LGBTI saturs" ir pieejams nepilngadīgajiem, vecāki var zaudēt iespēju izlemt, kad viņu bērni, kurus viņi pazīst vislabāk, ir gatavi saskarties ar šādu saturu, un tādējādi kliedēt viņu iespējamo apjukumu.

113. Lai gan var viegli pieņemt, ka apjukums ir daļa no pieaugšanas, Ungārija, izņemot šādu vispārīgu apgalvojumu, nekad nav paskaidrojusi, kāpēc bērnu saskarsme ar "LGBTI saturu" var būt mulsinošāka nekā jebkurš cits viņiem jauns saturs un kāpēc tieši "LGBTI saturs" tiek uzskatīts par potenciāli kaitīgu.

114. Varu piekrist Komisijai, ka nepilngadīgo veselīgas attīstības aizsardzība *in abstracto* patiešām varētu būt vispārējo interešu iemesls, kas varētu attaisnot tiesību ierobežojumus. Tomēr, tā kā Ungārija nav iesniegusi nevienu pierādījumu par iespējamo kaitējumu, ko nepilngadīgajiem varētu radīt saskarsme ar "LGBTI saturu", tā nevar atsaukties uz šādu pamatojumu.

115. Runājot samērīguma juridiskajās kategorijās, iespējami divi secinājumi. Vispirms var apgalvot, ka Ungārijai nav pieņemama vispārējo interešu iemesla, ko tā var piedāvāt, lai pamatotu iejaukšanos trīs Hartas tiesībās, uz kurām atsaucas Komisija. Ja tas tā ir, nav jāveic turpmāki samērīguma pārbaudes soļi, jo pamatojums nav iespējams. Alternatīvi var pieņemt, ka nepieciešamība aizsargāt bērnu veselīgu attīstību ir abstraktāks vispārējo interešu iemesls. Tomēr šādā gadījumā strīdīgie noteikumi neiztur samērīguma pārbaudi, jo tie nav nedz atbilstoši, nedz nepieciešami, lai aizsargātu bērnus no iespējama kaitējuma viņu fiziskajai, garīgajai vai tikumiskajai attīstībai.

116. Nevienā no gadījumiem Ungārija nevar pamatot iejaukšanos tiesībās netikt diskriminētam, vārda brīvībā vai tiesībās uz privāto dzīvi ar pamatojumu par nepieciešamību aizsargāt nepilngadīgos no kaitējuma.

[58] Saistībā ar Savienības pasākumu pamatojumu Tiesa ir apstiprinājusi, ka piesardzības princips ir piemērojams regulējumam, kas attiecas uz cilvēku veselību. Šajā nozīmē skat. spriedumus, 1998. gada 5. maijs, *National Farmers' Union* u.c. (C-157/96, EU:C:1998:191, 64. punkts), un 2005. gada 12. jūlijs, *Alliance for Natural Health* u.c. (C-154/04 un C-155/04, EU:C:2005:449, 68. punkts).

[59] Šajā nozīmē skat. spriedumu, 2003. gada 9. septembris, *Monsanto Agricoltura Italia* u.c. (C-236/01, EU:C:2003:431, 106. punkts), kas atkārtots turpmākajā judikatūrā, piemēram, 2020. gada 19. novembra spriedumā B S un C A (Kanabidiola (CBD) tirdzniecība) (C-663/18, EU:C:2020:938, 90. punkts).

117. Tāpēc, tā kā nav pierādījumu pat par potenciālu kaitējuma risku nepilngadīgo veselīgai attīstībai, Ungārijas pamatojumu nevar akceptēt par pamatotu.

118. Šā paša iemesla dēļ strīdīgos Ungārijas tiesību aktus nevar uzskatīt par pieņemtiem ar nolūku nodrošināt bērna intereses kā vienu no Hartā paredzētajām pamattiesībām, ko principā varētu līdzsvarot ar citām tiesībām, piemēram, diskriminācijas aizliegumu, tiesībām uz privātās dzīves neaizskaramību un vārda brīvību. Ungārija nesniedza nevienu pierādījumu, ka bērnu pasargāšana no "LGBTI satura" ir bērna interesēs.

119. Turklāt, lai apgalvotu, ka Ungārija ir tiesīga uzskatīt, ka nepilngadīgajiem ir nepieciešama aizsardzība pret "LGBTI saturu", tā atsaucas uz spriedumu *Omega*[60]. Pamatojoties uz šo spriedumu, tā apgalvo, ka dalībvalstīm ir plaša rīcības brīvība, lemjot par sabiedrisko kārtību, uz kuru tās var balstīt savu pasākumu pamatojumu. Šī valsts uzsver, ka Tiesa šajā spriedumā ir atzinusi, ka pamattiesību vai citu interešu aizsardzības koncepcijai nav obligāti jābūt vienādai visās dalībvalstīs, bet tā var atšķirties atkarībā no tikumiskiem, reliģiskiem vai kultūras apsvērumiem konkrētajā valstī.

120. Tādējādi Ungārija apgalvo, ka izvēle, kā aizsargāt nepilngadīgo fizisko, garīgo un morālo attīstību, kā arī vecāku tiesības, ir katras dalībvalsts kompetencē.

121. Lai pamatotu, ka *Omega* judikatūra ir piemērojama arī nepilngadīgo veselīgas attīstības aizsardzības kontekstā, Ungārija atsaucas uz Tiesas neseno spriedumu *Booky.fi*[61], kurā izskatītais strīds bija līdzīgs šīs lietas strīdam, jo attiecās uz audiovizuālo programmu klasifikāciju un marķēšanu ar mērķi aizsargāt bērnus. Šajā spriedumā Tiesa atkārtoja *Omega* spriedumā izdarītos secinājumus un uzskatīja, ka dalībvalstīm ir rīcības brīvība, izvērtējot bērnu aizsardzības pasākumu nepieciešamību, kā arī apstiprināja, ka šādi vērtējumi dažādās dalībvalstīs var atšķirties.

122. Tomēr, kā apgalvo Somijas valdība – valsts, no kuras cēlusies *Booky.fi* lieta –, šāda rīcības brīvība nav neierobežota; dalībvalsts izvēlei ir jāievēro pamattiesības, piemēram, diskriminējošu pasākumu aizliegums[62]. Strīdīgie noteikumi, kā norādīts iepriekš, pārkāpj pamattiesības, un tas ir galvenais iemesls, kādēļ uz spriedumiem *Omega* un *Booky.fi* nevar atsaukties, lai pamatotu šos noteikumus.

60 Spriedums, 2004. gada 14. oktobris, *Omega* (C-36/02, EU:C:2004:614; turpmāk tekstā – "spriedums *Omega*"). Ungārija atsaucās uz šā sprieduma 31., 37. un 38. punktu.

61 Spriedums, 2023. gada 23. marts, *Booky.fi* (C-662/21, EU:C:2023:239, 56. un 57. punkts).

62 Skat. *ex multis* spriedumu, 2024. gada 4. oktobris, *Mirin* (C-4/23, EU:C:2024:845, 62. punkts).

123. Visbeidzot, šķiet, ka Ungārija, atsaukdamās uz referenduma rezultātiem par grozījumiem, apgalvo, ka tās iedzīvotāji atbalsta šos grozījumus [63]. Pat ja tas tā būtu [64], šādu "faktu" nevarētu uzskatīt par iekšējā tirgus noteikumu un vēl jo mazāk pamattiesību pārkāpuma pamatojumu. Konstitucionālajās demokrātijās – kā Eiropas Savienībā – minoritāšu tiesības ir aizsargātas pret nepamatotiem vairākuma lēmumiem [65].

124. Otrais Ungārijas piedāvātais pamatojums attiecībā uz tās noteikumiem ir nepieciešamība nodrošināt vecāku tiesības audzināt savus bērnus atbilstoši savai pārliecībai. Principā nav pamata noraidīt šādu sabiedriskās kārtības iemeslu kā iespējamu attaisnojumu. Tomēr – tāpat kā attiecībā uz pamatojumu par aizsardzību pret kaitējumu – Ungārija nepaskaidro, kā attiecīgais tiesiskais regulējums veicina vai aizsargā šādas vecāku tiesības.

125. Kā norādījušas vairākas dalībvalstis, kas iestājušās lietā, vecāki var brīvi apspriest un izskaidrot saviem bērniem jautājumus, kas saistīti ar homoseksuālo orientāciju vai dzimumidentitāti, pat ja bērni sastopas ar šādu saturu medijos [66]. Tādējādi strīdīgie noteikumi nav nedz piemēroti, nedz nepieciešami Ungārijas izvirzītā leģitīmā mērķa sasniegšanai [67].

126. Ungārija arī apgalvo, ka vecāku tiesības audzināt bērnus saskaņā ar viņu pārliecību ir ne tikai viņu izvēle kultūras un politikas jomā, bet arī viena no pamattiesībām, kas noteiktas Hartas 14. panta 3. punktā.

127. Tomēr šīs tiesības, kas Hartā tiek piešķirtas vecākiem, ir šaurākas nekā tiesības, kuras Ungārija apgalvo aizsargājam ar noteikumiem. Tās ir daļa no Hartas noteikuma, kas attiecas uz tiesībām uz izglītību. Kā norādīts paskaidrojumos attiecībā uz Hartu, 14. pants ir balstīts uz dalībvalstu kopīgajām konstitucionālajām tradīcijām un ECPAK Protokola 2. pantu. ECT ir nospriedusi, ka ECPAK protokola 2. panta otrajā teikumā minētās vecāku tiesības ir tikai "pamattiesību uz izglītību papildinājums" [68]. Tādējādi Hartas 14. panta 3. punktā ietvertās vecāku tiesības vienīgi ļauj vecākiem nodrošināt savu bērnu audzināšanu un izglītību saskaņā ar savu reliģisko, filozofisko un pedagoģisko pārliecību brīvības dibināt dažādas tradīcijas pārstāvošas mācību iestādes kontekstā. Līdz ar to Ungārija nevar balstīties uz šīm Hartas tiesībām, lai pamatotu diskriminācijas aizlieguma un pamattiesību uz privāto dzīvi un informācijas brīvības pārkāpumu dažādās pakalpojumu sniegšanas jomās, uz kurām attiecas noteikumi.

63 Referendums notika 2022. gada 3. aprīlī. Vairākums atbalstīja grozījumus, kas ieviesti ar grozījumu likumu. Tomēr referendumā piedalījās mazāk nekā 50 % reģistrēto vēlētāju, tāpēc rezultātus nevarēja apstiprināt.

64 Ungārijā veiktās aptaujas, šķiet, drīzāk liecina par spēcīgu atbalstu LGBTI jautājumiem. Šajā ziņā skat. Rutai, L, "From Cenzorship to Solidarity: The Surprising Consequences Of Hungary's LGBT Law", *Radio Free Europe, Radio Liberty,* 2024. gada 31. janvāris, https://www.rferl.org/a/hungary-lgbt-law-censorship-solidarity/32800032.html; Háttér Society, "Social attitudes towards LGBTQI issues in Hungary. November 2023", 2024. gada maijs, https://en.hatter.hu/publications/social-attitudes-towards-lgbtqi-issues-in-hungary-november-2023?_gl=1*1n8bpx0*_gcl_au*NzM0OTcwNzI4LjE3Mzk4MDg1NTk.*_ga*NzQxNjkyMDM0LjE3Mzk4MDg1NTg.*_ga_GZEK8GB25Y*MTc0MzUxMTU5MC40LjEuMTc0MzUxMTc3OC42MC4wLjUyMjk5NTQ.

65 Šajā ziņā skat. Fransa Timmermansa [*Frans Timmermans*], toreizējā Komisijas priekšsēdētāja pirmā vietnieka, runu, par ko ziņots izdevumā *CMLRev*, 2015, 627.–628. lpp., kurā viņš, noraidot "neliberālas demokrātijas" iespēju, citastarp norādīja: "Ar demokrātisku balsojumu nevar izmantot divas trešdaļas vai vēl lielāku politisko vairākumu, lai vājinātu cilvēktiesības kādā dalībvalstī."

66 Saistībā ar islāma mācīšanu obligātajās ticības stundās Turcijā ECT ir paskaidrojusi, ka "vecāki vienmēr var izglītot un konsultēt savus bērnus, īstenot attiecībā uz saviem bērniem dabiskas vecāku funkcijas kā audzinātāji vai virzīt savus bērnus ceļā, kas atbilst viņu pašu reliģiskajai vai filozofiskajai pārliecībai". ECT spriedums, 2014. gada 16. septembris, *Mansur Yalçin* u.c. pret Turciju (CE:ECHR:2014:0916JUD002116311, 75. punkts). Skat. arī ECT spriedumu, 2017. gada 20. jūnijs, *Bayev* u.c./Krievija, (CE:ECHR:2017:0620JUD006766709, 81. un 82. punkts).

67 Komisija uzskata, ka strīdīgie noteikumi faktiski ierobežo šīs vecāku tiesības, jo tie atņem viņiem noteiktus materiālus, kas viņiem var būt vajadzīgi savu bērnu audzināšanai.

68 ECT spriedums, 1982. gada 25. februāris, *Campbell* un *Cosans*/Apvienotā Karaliste (CE:ECLI:CE:ECHR:1982:0225JUD000751176, 40. punkts).

128. No tā izriet, ka Ungārija nevar atsaukties uz vecāku tiesībām audzināt savus bērnus saskaņā ar savu personīgo pārliecību nedz kā uz vispārējo interešu apsvērumu, nedz kā uz Hartā aizsargātām vecāku pamattiesībām.

129. Ungārija ir izvirzījusi arī papildu argumentu saistībā ar Komisijas apgalvojumu par Hartas 21. panta pārkāpumu. Tā atsaucas uz spriedumu *WABE*[69], lai apgalvotu, ka vecāku tiesības nodrošināt savu bērnu izglītību atbilstoši savai reliģiskajai, filozofiskajai vai pedagoģiskajai pārliecībai var attaisnot atšķirīgu attieksmi.

130. Pat ja ir taisnība, ka minētajā spriedumā Tiesa pieļāva diskriminācijas reliģijas dēļ attaisnošanu, lietā diskriminācija izrietēja no neitrāla noteikuma, kas tomēr dažas reliģijas ietekmēja vairāk nekā citas. Tādējādi Tiesa atzina, ka situācija minētajā lietā ir uzskatāma par netiešu diskrimināciju. Savukārt, kā norāda Komisija, diskriminācija, kas izriet no strīdīgajiem noteikumiem, nav neitrāla pasākuma rezultāts, bet ir tieši balstīta uz aizliegtiem diskriminācijas iemesliem – dzimumu un seksuālo orientāciju.

131. Tāpēc papildus manis uzskatītajam, ka strīdīgie noteikumi neaizsargā vecāku tiesības, Ungārija nevar atsaukties uz spriedumu *WABE*, lai attaisnotu diskrimināciju, uz kuru ir balstīti tās noteikumi.

132. Visbeidzot – nevar atsaukties uz nepilngadīgo aizsardzību vai vecāku tiesību aizsardzību, lai attaisnotu iejaukšanos pamattiesībās netikt diskriminētam dzimuma vai seksuālās orientācijas dēļ, brīvībā sniegt un saņemt informāciju un tiesībās uz privātās dzīves neaizskaramību, ko rada grozījumu likums un no tā izrietošie noteikumi.

133. Tādējādi ar 1., 3., 4., 6. un 7. noteikumu tiek pārkāpts Hartas 21., 11. un 7. pants.

6. Hartas 1. panta pārkāpums

134. Saskaņā ar tiem paskaidrojumiem attiecībā uz Hartu, kuri attiecas uz 1. pantu, cilvēka cieņa ir ne tikai viena no pamattiesībām pati par sevi, bet arī citu pamattiesību faktiskais pamats. Aizsardzība pret diskrimināciju, vārda brīvība un tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību ir konkrētākas cilvēka cieņas izpausmes, kas paustas Hartā[70].

135. Paskaidrojumos arī norādīts, ka cilvēka cieņa ir daļa no citu Hartā nostiprināto tiesību būtības, un tādēļ tā ir jāievēro pat tad, ja citas tiesības tiek ierobežotas.

136. Manuprāt, no šiem paskaidrojumiem izriet, ka cilvēka cieņa tiek pārkāpta tad, ja citu tiesību, kas ir tā konkrētāka izpausme, ierobežojumi nevar tikt attaisnoti.

69 Spriedums, 2021. gada 15. jūlijs, *WABE* un *MH Müller Handel* (C-804/18 un C-341/19, EU:C:2021:594).

70 Tādējādi Tiesa ir atzinusi, ka diskriminācijas pieļaušana seksuālās orientācijas vai dzimumidentitātes dēļ būtu līdzvērtīga cieņas un brīvības, uz ko ikvienai personai ir tiesības, neievērošanai. Skat. spriedumu, 1996. gada 30. aprīlis, P./S. (C-13/94, EU:C:1996:170, 22. punkts).

137. Tiesa ir atzinusi, ka cilvēka cieņa tiek pārkāpta, ja tiek pārkāptas absolūtās tiesības, piemēram, necilvēcīgas un pazemojošas izturēšanās un spīdzināšanas aizliegums, kuru pārkāpumu nekad nevar attaisnot[71]. Manuprāt, pēc analoģijas, ja tādas neabsolūtas pamattiesības, kas ir cieši saistītas ar cilvēka cieņu – tādas kā šajā lietā aplūkotās tiesības –, tiek pārkāptas, jo iejaukšanās nevar tikt attaisnota, ir arī jākonstatē cilvēka cieņas aizskārums.

138. Tāpēc, tā kā Ungārija nespēja sniegt pieņemamus iemeslus, lai attaisnotu diskrimināciju, vārda brīvības ierobežojumus un iejaukšanos tiesībās uz privātās dzīves neaizskaramību, ko radīja tās tiesiskais regulējums, šis regulējums ir uzskatāms arī par cilvēka cieņas aizskārumu. Tas aizskar LGBTI personu un visu citu personu cieņu, kurām tiek liegta iespēja izturēties pret LGBTI personām vienlīdzīgi ar pārējiem sabiedrības locekļiem.

139. Tāpēc uzskatu, ka, tā kā Ungārija nav sniegusi pamatojumu, kas attaisnotu iejaukšanos tajās pamattiesībās, kas ir cilvēka cieņas izpausme, ar 1., 3., 4., 6. un 7. noteikumu tiek pārkāpts Hartas 1. pants.

140. Tādējādi, pieņemdama 1., 3., 4., 6. un 7. noteikumu, Ungārija ir pārkāpusi Hartas 1., 7., 11. un 21. pantu.

141. Tas mani noved pie joprojām neatbildētā jautājuma, vai un ar kādiem nosacījumiem vairāku Savienības primāro un sekundāro tiesību normu, kā arī Hartā noteikto tiesību pārkāpums var radīt pamatu patstāvīgam konstatējumam par LES 2. panta pārkāpumu.

C. Komisijas sestais pamats – LES 2. panta pārkāpums

142. Ar sesto pamatu Komisija lūdz Tiesu atzīt, ka, pieņemdama grozījumu likumu, ar kuru tika ieviests 1., 3., 4., 6. un 7. noteikums, Ungārija ir pārkāpusi ne tikai konkrētas Savienības primāro un sekundāro tiesību normas un vairākus Hartas noteikumus, bet arī LES 2. pantu.

143. Ungārija noliedz iespēju, ka LES 2. panta pārkāpumu varētu konstatēt atsevišķi no citu Savienības noteikumu pārkāpuma. Tā uzskata, ka "nav iedomājams, ka Tiesa valsti nosodītu vienīgi, pamatojoties uz LES 2. pantu, ja tā nekonstatētu kāda cita konkrēta Savienības tiesībās paredzēta pienākuma pārkāpumu"[72].

144. Tā kā šis arguments ir vērsts pret autonomu atsaukšanos uz LES 2. pantu, tam nav nozīmes. Kā jau norādīju analīzes sākumā, šajā lietā nav nepieciešams aplūkot iespēju atsaukties uz LES 2. pantu ārpus Savienības tiesību piemērošanas jomas. Komisija izvirzīja pamatu par LES 2. panta pārkāpumu Savienības tiesību piemērošanas jomā pēc tam, kad tā bija lūgusi Tiesu konstatēt Līguma un vairāku Savienības sekundāro tiesību aktu, kā arī Hartas pārkāpumus.

145. Turpinājumā Ungārija apgalvo, ka LES 2. pantu nevar izmantot arī kā patstāvīgu juridisko pamatu attiecībā uz prasību saistībā ar pienākumu neizpildi Savienības tiesību piemērošanas jomā. Šī dalībvalsts apgalvo, ka pats fakts, ka Komisija sasaista LES 2. panta pārkāpumu ar

71 Šajā nozīmē skat. spriedumus, 2016. gada 5. aprīlis, *Aranyosi* un *Căldăraru* (C-404/15 un C-659/15 PPU, EU:C:2016:198, 85. punkts); 2019. gada 19. marts, *Jawo* (C-163/17, EU:C:2019:218, 78. punkts), un 2024. gada 17. oktobris, *Ararat* (C-156/23, EU:C:2024:892, 36. punkts).

72 Ungārijas iebildumu raksta 293. punkts. Šajā ziņā Ungārija atsaucas uz ģenerāladvokāta P. Pikamēes [*P. Pikamäe*] secinājumu lietā Slovēnija/Horvātija (C-457/18, EU:C:2019:1067) 132. un 133. punktu.

konkrētu Savienības tiesību normu un Hartas noteikumu pārkāpumu, ir arguments tam, ka LES 2. pantu nevar izmantot kā patstāvīgu pārkāpuma pamatu. Tā izvirza vairākus citus argumentus, kurus aplūkošu šajā secinājumu sadaļā.

146. Ar šiem argumentiem Tiesai tiek izvirzīts pirmais būtiskais jautājums: vai LES 2. pants ir tāda tiesību norma, uz kuru varētu atsaukties pārkāpuma procedūrā? Vispārīgāk raugoties, jautājums ir par to, vai prasījums par vērtību pārkāpumu ir izskatāms tiesā, proti, vai šādu prasījumu tiesas vispār var izlemt, vai arī tas ir jautājums, kas jāizlemj politiskajā procesā?

147. Ja LES 2. pants ir izskatāms tiesā, nākamais jautājums ir par kritērijiem, kas Tiesai būtu jāņem vērā, lemjot, vai ir noticis patstāvīgs LES 2. panta pārkāpums. Šīs tiesvedības dalībnieki ir vienisprātis, ka LES 2. panta piemērošanu ir pieļaujama tikai izņēmuma gadījumos, ja pārkāpumam ir zināma nopietnības pakāpe. Šīs lietas kontekstā ir svarīgi nošķirt situācijas, kurās pamattiesību pārkāpumi izraisa arī LES 2. panta pārkāpumu, no situācijām, kurās, neraugoties uz Hartas vai citu Savienības tiesību pamatprincipu pārkāpumu konstatēšanu, Tiesai būtu jāatturas atzīt LES 2. panta pārkāpumu.

148. Tiesību doktrīnas pārstāvji ir pievērsuši ievērojamu uzmanību LES 2. pantam, aplūkojot to no dažādiem skatupunktiem. Šajos secinājumos nevaru pievērsties visiem jautājumiem, kas iztirzāti šajos akadēmiskajos darbos. Lai Tiesa varētu lemt par to, vai, pieņemot apstrīdēto tiesisko regulējumu, Ungārija papildus citiem apgalvotajiem pārkāpumiem ir pārkāpusi LES 2. pantu, pietiek ar atbildēm uz diviem iepriekš minētajiem galvenajiem jautājumiem, kurus izvirzījuši lietas dalībnieki un personas, kas iestājušās lietā.

149. Tāpēc vispirms aplūkošu LES 2. panta izskatāmību tiesā. Pēc tam, kad konstatēšu, ka tādos apstākļos kā šajā lietā Tiesai nav šķēršļu izskatīt prasību sakarā ar pienākumu neizpildi, kas pamatota ar LES 2. pantu, pievērsīšos jautājumam, vai Tiesai būtu jāpieņem Komisijas sestais pamats. Vispirms izvērtēšu šo jautājumu vispārīgi un tikai pēc tam piemērošu šos konstatējumus izskatāmajai lietai.

1. LES 2. panta izskatāmība tiesā

150. Terminam "izskatāmība tiesā" var būt dažādas nozīmes. Izmantošu to, lai norādītu, ka tādu tiesību normu kā LES 2. pants tiesas var izmantot lietas izspriešanai.

151. Tiesas var izmantot tiesību normas dažādiem mērķiem: kā interpretācijas līdzekli, lai piešķirtu nozīmi citām tiesību normām, kā tiesību avotu atsevišķiem tiesību subjektiem vai kā kritēriju cita noteikuma likumības izvērtēšanai.

152. Šajā lietā rodas jautājums tikai par to, vai Tiesa var izmantot LES 2. pantu pēdējā no trim uzskaitītajiem izmantošanas veidiem, proti, dalībvalsts tiesību aktu pārbaudei tiesā pārkāpuma procedūras kontekstā.

153. Līdz ar to šajā lietā nav izvirzīts jautājums par LES 2. panta tiešo vai intepretatīvo iedarbību [73].

[73] Tomēr jānorāda, ka gadījumā, ja Tiesa piekristu patstāvīgas atsaukšanās iespējai attiecībā uz LES 2. pantu, tas, visticamāk, atjaunotu diskusiju par atšķirību starp atsaukšanos uz Savienības tiesību normām – uz kurām lietas puses atsaucas valsts tiesās – aizstāšanas nolūkā un atsaukšanos uz tām, lai izslēgtu to piemērošanu valstu tiesās.

154. Pirmais nosacījums, lai noteikumu varētu izmantot pārbaudei tiesā, ir tāds, ka tajā ir ietverti juridiska rakstura pienākumi. Pirms uzdodu jautājumu, vai LES 2. pants ir šāda tiesību norma, paskaidrošu, kādas, manuprāt, ir šīs tiesību normas divas nozīmīgākās lomas Savienības tiesību sistēmā, jo tās ietekmē atbildi uz jautājumu par šīs normas juridisko raksturu.

a) LES 2. panta nozīme Eiropas Savienības tiesību sistēmā

1) Savienības konstitucionālā identitāte

155. LES 2. pantā ir pausta Savienības dibinātāju *izvēle* par sabiedrības veidu, kuru dalībvalstis ir apņēmušās kopīgi veidot Eiropas Savienības ietvaros.

156. Var iedomāties dažādas sabiedrības: autokrātijas, kas nav balstītas uz varas dalīšanu; sabiedrības, kurās ievēlēto vairākumu neierobežo prasība ievērot cilvēktiesības; sabiedrības, kurās valda cilvēki, nevis likums; sabiedrības, kas neizturas vienlīdzīgi pret minoritātēm un cilvēka cieņu attiecina tikai uz vairākumu; vai sabiedrības, kas neatzīst sieviešu un vīriešu vienlīdzību. Šādas sabiedrības patiešām pastāv un veidojas visā pasaulē.

157. Redzējums par to, kas ir *laba sabiedrība*, ES konstitūcijā ir atšķirīgs. Šis redzējums ir pausts LES 2. pantā. Šajā tiesību normā uzskaitītās vērtības: cilvēka cieņas, brīvības, demokrātijas, vienlīdzības, tiesiskuma un cilvēktiesību, tostarp minoritātēm piederošu personu tiesību, ievērošana kopumā veido priekšstatu par *konstitucionālo demokrātiju, kurā tiek ievērotas cilvēktiesības*[74].

158. Šī izvēle ir pausta Līgumu ievaddaļā, un tādējādi, kā paskaidrojusi Tiesa, tā ir Eiropas Savienības pati *identitāte*[75]. Rezumējot – bez šīm vērtībām Eiropas Savienība beigtu pastāvēt kā Savienība, kāda tā paredzēta Līgumos.

2) Eiropas Savienības tiesību sistēmas darbības nosacījums

159. LES 2. pants ir nozīmīgs ne tikai Savienības identitātes definēšanai. Tam ir arī būtiska praktiska nozīme, jo tas nodrošina Savienības tiesiskās kārtības darbību.

160. Savienības tiesiskā kārtība ir salikta sistēma, ko veido Savienības un dalībvalstu līmenī pieņemtie noteikumi. Savienības līmeņa noteikumi ir atkarīgi no valsts līmeņa noteikumiem un dalībvalstu tiesiskās kārtības pienācīgas darbības. Lai šāda salikta tiesiskā kārtība pastāvētu, kopīgās vērtības jāievēro gan Savienības, gan valstu līmenī[76].

74 LES 2. panta otrajā teikumā ir minēts arī plurālisms, diskriminācijas aizliegums, tolerance, taisnīgums, solidaritāte un sieviešu un vīriešu līdztiesība. Šīs papildus minētās vērtības var uzskatīt par nepieciešamām, lai īstenotu pirmajā teikumā paustās vērtības. Tādējādi, piemēram, plurālisms ir demokrātiskas sabiedrības priekšnoteikums; tolerance, nediskriminēšana un sieviešu un vīriešu līdztiesība –vienlīdzības priekšnoteikumi, savukārt taisnīgumu un solidaritāti var uzskatīt par cilvēka cieņas ievērošanas priekšnoteikumu. Daži tiesību doktrīnas pārstāvji uzskata, ka pirmajā un otrajā teikumā uzskaitītās vērtības nav jānošķir. Piemēram, Wouters, J., "Revisiting Art. 2 TEU: A True Union of Values?", *European Papers*, 2020., 255. lpp., 258.–259. lpp. Šajos secinājumos nav nepieciešams apspriest iespējamos iemeslus un atšķirības starp LES 2. panta abiem teikumiem. Šādu diskusiju skat. Rossi, L.S., 22. zemsvītras piezīme, minēts iepriekš., 1.–24. lpp., no 11. lpp.

75 Spriedumi, 2022. gada 16. februāris, Ungārija/Parlaments un Padome (C-156/21, EU:C:2022:97, 127. punkts), un 2022. gada 16. februāris, Polija/Parlaments un Padome (C-157/21, EU:C:2022:98, 145. punkts). Turpmāk šos spriedumus dēvēšu par "nosacītības spriedumiem".

76 2019. gada 30. aprīļa Atzinumā 1/17 (ES un Kanādas *CETA*) (EU:C:2019:341, 110. punkts) Tiesa ir atzinusi, ka Savienībai ir pašai savs konstitucionālais ietvars, kas ietver LES 2. pantā uzskaitītās vērtības.

161. Kopš Atzinuma 2/13 Tiesa konsekventi ir spriedusi, ka Savienības "tiesiskā struktūra ir balstīta uz pamatpremisu, saskaņā ar kuru, kā precizēts LES 2. pantā, katrai dalībvalstij ar visām pārējām dalībvalstīm ir kopīgas daudzas Savienības pamatvērtības un tās to savstarpēji atzīst. Šī premisa nozīmē un pamato dalībvalstu savstarpējo uzticēšanos šo vērtību atzīšanā un tādējādi Savienības tiesību, ar kurām tās tiek īstenotas, ievērošanā"[77].

162. Ja dalībvalstis nespēj viena otrai uzticēties attiecībā uz pamatvērtību ievērošanu, Savienības tiesisko kārtību, kas lielā mērā balstās uz savstarpējas atzīšanas principu, nevarētu īstenot praksē. Tieši šis princips jau kopš sprieduma *Cassis de Dijon*[78] ļauj saglabāt dalībvalstu pieņemto juridisko risinājumu dažādību, vienlaikus nodrošinot brīvu preču, pakalpojumu, personu, kapitāla un tiesu nolēmumu apriti no vienas dalībvalsts uz citu.

163. Tādējādi LES 2. pantā nostiprināto vērtību ievērošana ir politisks un praktisks nosacījums Savienības tiesiskās kārtības pastāvēšanai.

b) LES 2. pants kā juridiski saistošs noteikums

164. *Nosacītības spriedumos* Tiesa ir nospriedusi, ka "LES 2. pants *nav vienkāršs politiska rakstura norādījumu vai nodomu paziņojums*, bet tajā ir ietvertas vērtības, kas, kā tas norādīts šī sprieduma 127. punktā, attiecas uz pašu Savienību kā kopējas tiesību sistēmas identitāti, proti, vērtībām, *kas konkretizētas principos, kuros ietverti dalībvalstīm juridiski saistoši pienākumi*"[79].

165. Šo apgalvojumu var interpretēt vismaz divējādi. Varētu apgalvot – un tā, šķiet, ir Komisijas, Parlamenta un lietā iestājušos dalībvalstu nostāja –, ka LES 2. pants nav tikai politisks paziņojums, bet gan tiesību norma, kas uzliek dalībvalstīm juridiskos pienākumus. No otras puses, teikuma pēdējās daļas dēļ varētu apgalvot – kā to dara Ungārija –, ka LES 2. pants pats par sevi nerada pienākumus, bet tie ir jākonkretizē ar tiesību principiem, lai izveidotu kontroles kritēriju Tiesā izskatāmā pārkāpuma procedūrā.

166. Piekrītu Komisijas paustajai nostājai, ko atbalsta 16 dalībvalstis, kas iestājušās lietā, un Parlaments. Pēc manām domām, konkrēti pienākumi dalībvalstīm patiešām tiek uzlikti tieši, pamatojoties uz LES 2. pantu. Iesaku Tiesai izmantot šīs lietas sniegto iespēju, lai apstiprinātu šādu tās *nosacītības spriedumu* citētā punkta interpretāciju. Šādas interpretācijas atbalstam izvirzīšu vairākus argumentus.

1) Teksts, konteksts un vēsture

167. LES 2. pantam var tikt piešķirts juridiski saistošs spēks, pamatojoties uz tā vietu Līgumu sistēmā. Tas ir daļa no LES normatīvās struktūras, nevis tā preambulas. Varētu apgalvot, ka tad, ja Līguma izstrādātāji būtu vēlējušies atņemt LES 2. pantam juridisko spēku, viņi būtu pauduši

[77] Atzinums 2/13 (Eiropas Savienības pievienošanās ECPAK), 2014. gada 18. decembris (EU:C:2014:2454, 168. punkts); spriedumi, 2018. gada 6. marts *Achmea* (C-284/16, EU:C:2018:158, 34. punkts); 2018. gada 25. jūlijs, *Minister for Justice and Equality* (Tiesu sistēmas nepilnības) (C-216/18 PPU, EU:C:2018:586, 35. punkts), un 2024. gada 29. jūlijs, *Alchaster* (C-202/24, EU:C:2024:649, 62. punkts).

[78] Spriedums, 1979. gada 20. februāris, *Rewe-Zentral* (120/78, EU:C:1979:42).

[79] Spriedumi, 2022. gada 16. februāris, Ungārija/Parlaments un Padome (C-156/21, EU:C:2022:97, 232. punkts), un 2022. gada 16. februāris, Polija/Parlaments un Padome (C-157/21, EU:C:2022:98, 264. punkts). Šo punktu Tiesa ir atkārtojusi turpmākajos spriedumos. Skat., piemēram, spriedumus, 2024. gada 29. jūlijs, *Valančius* (C-119/23, EU:C:2024:653, 47. punkts); 2024. gada 10. septembris, KS u.c./Padome u.c. (C-29/22 P un C-44/22 P, EU:C:2024:725, 68. punkts), un 2024. gada 19. novembris, Komisija/Polija (Tiesības kandidēt vēlēšanās un dalība politiskā partijā) (C-814/21, EU:C:2024:963, 157. punkts).

apņemšanos ievērot šīs vērtības preambulā [80]. Tādējādi Tiesas atzinums, ka šī tiesību norma "nav vienkāršs politiska rakstura norādījumu vai nodomu paziņojums", ir jāsaprot kā apliecinājums tam, ka 2. panta vērtībām ir juridiski saistoša pienākuma raksturs [81].

168. Formulējums, kas balstās uz terminu "vērtības", neizslēdz, ka LES 2. pants ir juridiski saistošs.

169. Līguma par Eiropas Savienību iepriekšējās redakcijās 6. panta 1. punktā bija atsauce uz principiem, nevis vērtībām: "Savienība ir dibināta uz visām dalībvalstīm kopīgiem brīvības, demokrātijas, cilvēktiesību un pamatbrīvību ievērošanas un tiesiskuma *principiem*" [Neoficiāls tulkojums] [82]. Termins "vērtības" lietots tikai, sākot ar Lisabonas līgumu, kurā tika pieņemts tāds pats formulējums, kādu iepriekš ierosināja Konvents par Konstitūciju Eiropai [83]. Šo formulējuma maiņu nevar interpretēt kā nodomu noliegt vai samazināt pašreizējā LES 2. pantā ietverto vērtību juridisko raksturu. Gluži pretēji – Konventa par Konstitūciju Eiropai darba dokumenti liecina, ka patiesībā nodoms bija ieviest dalībvalstīm vairākus juridiskas pienākumus. Ierosinot noteikumu par vērtībām, Prezidijs uzsvēra nepieciešamību izveidot īsu to pamatvērtību sarakstu, kurām ir "skaidrs un neapstrīdams juridiskais pamats, lai dalībvalstis varētu noteikt no tām izrietošos pienākumus" [Neoficiāls tulkojums] [84].

170. Turklāt pašos Līgumos termini "vērtības" un "principi" ir lietoti savstarpēji aizstājami [85] – tāpat kā tos lieto Tiesa [86].

171. Atsauce uz LES 2. pantu citās Līgumu tiesību normās arī liecina par labu interpretācijai, ka vērtību ievērošana ir juridisks pienākums. Tādējādi LES 3. panta pirmajā daļā ir vispārīgi noteikts, ka Savienības mērķis ir veicināt mieru un stiprināt savas vērtības, un šīs tiesību normas piektajā daļā ir paredzēts, ka Savienība atbalsta un sekmē savas vērtības attiecībās ar citām pasaules daļām. Vērtību nozīme attiecību veidošanā ar Savienības kaimiņvalstīm ir atkārtota LES 8. pantā, un Savienības pienākums aizsargāt savas vērtības ārējās attiecībās ir sīkāk izklāstīts LES 21. panta otrās daļas a) punktā, 32. pantā un 42. panta piektajā daļā. LES 13. pants – pirmais pants par Savienības iestādēm – paredz, ka Savienībā ir iestāžu sistēma, kuras mērķis ir stiprināt tās vērtības.

[80] Šajā ziņā skat., piemēram, Petit, Y., "Article L", no: Constantinesco, V., Kovar, R., Simon, S., (red.), *Traité sur l'Union européenne, Commentaire article par article*, Parīze, Economica, 1995., 866. lpp.

[81] Šajā ziņā skat. Spieker, L., *EU Values before the Court of Justice*, Oksforda, OUP, 2023, 35. lpp.; Hillion, C., "Overseeing the Rule of Law in the EU, Legal Mandate and Means", no: Closa, C. un Kochenov, D. (red.), *Reinforcing Rule of Law Oversight in the European Union*, Kembridža, Cambridge University Press, 2016, 59.–81. lpp.; Rossi, L.S. "La valeur juridique des valeurs", *Revue trimestrielle de droit européen*, 2020, 639. lpp.; Tridimas, T., "Wreaking the Wrongs: Balancing Rights and the Public Interest the EU way", *Columbia Journal of European Law*, 2023, 185.–213. lpp.; Dupont, P., *Les dispositions liminaires du traité sur l'Union européenne devant la Cour de justice de l'Union européenne*, promocijas darbs, aizstāvēts Parīzes Panteona Assas universitātē 2024. gada novembrī, 1. nodaļa (autora rīcībā).

[82] Līgums par Eiropas Savienību, redakcijā pēc grozījumiem, kas izdarīti ar Amsterdamas līgumu. Skat. Līgumu par Eiropas Savienību (konsolidētā versija) (OV 1997, C 340, 145. lpp.); skat. arī Līguma par Eiropas Savienību un Eiropas Kopienas dibināšanas līguma konsolidētās versijas (OV 2006, C 321E, 1. lpp.).

[83] LES 2. panta pašreizējā redakcijā precīzi atkārto Līguma par Konstitūciju Eiropai I-2. pantu.

[84] Eiropas Konventa sekretariāts, *Draft of Articles 1 to 16 of the Constitutional Treaty*, CONV 528/03, 11. lpp., pieejams tīmekļvietnē: https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/committees/empl/20030219/conv528en.pdf. Sīkāku izklāstu skat. Spieker, L., citēts šo secinājumu 81. zemsvītras piezīmē, 43.–47. lpp. Skat. arī von Bogdandy, A., "Founding Principles" no: von Bogdandy, A., un Bast, J., (red.), *Principles of European Constitutional Law*, 2. izd., Hart, Oksforda, 2009, 11. lpp., 22. lpp.

[85] Pēc atsauces uz "cilvēka neaizskaramo un neatsavināmo tiesību, demokrātijas, vienlīdzības, brīvības un tiesiskuma kopējām *vērtībām*" LES preambulā tālāk ir apliecināts atbalsts "brīvības un demokrātijas, cilvēktiesību un pamatbrīvību respektēšanas *principam*, kā arī tiesiskuma principam" (mans izcēlums).

[86] Tādējādi, piemēram, 2018. gada 25. jūlija sprieduma *Minister for Justice and Equality* (Tiesu sistēmas nepilnības) (C-216/18 PPU, EU:C:2018:586) 69. punktā Tiesa ir atsaukusies uz "LES 2. pantā paredzētajām vērtībām", savukārt 70.–71. punktos šis formulējums tiek aizstāts ar "LES 2. pantā paredzētajiem (izklāstītajiem) principiem" (norādīts Spieker, L., citēts šo secinājumu 81. zemsvītras piezīmē, 41. lpp.).

172. Minētās tiesību normas ļauj secināt, ka LES 2. pantā noteikto vērtību atbalstīšana un sekmēšana ir Savienības iestāžu pienākums, kad tās pieņem iekšējos tiesību aktus vai veic darbības ārējās attiecībās. Vai šāds pienākums ir uzlikts arī dalībvalstīm?

173. LES 7. pants, ar kuru ir ieviesta īpaša procedūra, kas var novest pie balsstiesību apturēšanas dalībvalstij, ja tā nopietni un pastāvīgi pārkāpj LES 2. panta vērtības, ir nozīmīgs arguments, lai izdarītu secinājumu, ka šo vērtību ievērošana ir dalībvalstīm Līgumos noteikts pienākums.

174. Šajā ziņā LESD preambulā, atsaucoties uz LES 49. un 7. pantu, atkārtoti norādīts, ka dalībvalstīm ir jāievēro LES 2. panta vērtības.

175. Manuprāt, vissvarīgākais noteikums, kas ļauj secināt, ka LES 2. pants dalībvalstīm rada juridiskus pienākumus, ir LES 49. pants.

2) LES 49. panta nozīme

176. LES 49. pants atver Savienības durvis jebkurai Eiropas valstij, kas ievēro LES 2. pantā minētās vērtības un ir apņēmusies tās veicināt.

177. Tādējādi, pievienojoties Savienībai, jaunās valstis pievienojas arī LES 2. pantā paustajai labas sabiedrības konstitucionālajai izvēlei.

178. LES 49. pantam ir divējas būtiskas sekas. Vispirms – tas ir balstīts uz pieņēmumu, ka valsts izvēlas pievienoties Savienībai, jo LES 2. panta vērtības ir arī šīs valsts konstitucionālā izvēle. Kā Tiesa ir atzinusi [87], pirms uzņemšanas Eiropas Savienībā kandidātvalstij ir jāpārliecina pārējās dalībvalstis, ka tā atbilst "politiskajiem Kopenhāgenas kritērijiem", kas atspoguļo 2. panta vērtības [88].

179. Šis LES 49. panta aspekts ir ļāvis Tiesai secināt, ka "Savienība [..] apvieno valstis, kuras ir brīvi un brīvprātīgi pievienojušās kopējām vērtībām, kas ir minētas LES 2. pantā, ievēro šīs vērtības un apņemas tās veicināt" [89].

180. Saistības ievērot 2. panta vērtības saglabājas visā dalībvalsts dalības Eiropas Savienībā laikā. Tiesas vārdiem – "šo vērtību ievērošana nevar tikt reducēta līdz pienākumam, kurš kandidātvalstij ir jāpilda, lai pievienotos Savienībai, un no kura tā pēc pievienošanās varētu atbrīvoties" [90].

87 Skat., piemēram, spriedumu, 2022. gada 29. marts, *Getin Noble Bank* (C-132/20, EU:C:2022:235, 104. punkts).

88 Eiropadome 1993. gada 21. un 22. jūnijā Kopenhāgenā noteica kritērijus, kuriem kandidātvalstīm jāatbilst, lai tās varētu tikt uzņemtas Savienībā. Daļa no šiem kritērijiem, ko parasti dēvē par politiskajiem Kopenhāgenas kritērijiem, paredz, ka valstij ir jānodrošina "stabilas iestādes, kas garantē demokrātiju, tiesiskumu, cilvēktiesības, minoritāšu tiesību ievērošanu un aizsardzību". Novērtējot, vai kandidātvalsts ievēro šīs vērtības, Komisija ņem vērā visus attiecīgās valsts sabiedrības aspektus, tostarp tos, kas neietilpst Savienības regulatīvajā kompetencē, piemēram, tiesu varas un valsts pārvaldes organizāciju vai NVO respektēšanu un mediju plurālismu. Eiropadome, "Prezidentūras secinājumi", Eiropadomes sanāksme Kopenhāgenā, 1993. gada 21.–22. jūnijs, pieejams tīmekļvietnē: http://www.europarl.europa.eu/enlargement/ec/pdf/cop_en.pdf.

89 Šajā ziņā skat. spriedumu, 2019. gada 24. jūnijs, Komisija/Polija (Augstākās tiesas neatkarība) (C-619/18, EU:C:2019:531, 42. punkts).

90 Spriedums, 2022. gada 16. februāris, Ungārija/Parlaments un Padome (C-156/21, EU:C:2022:97, 126. punkts). Skat. arī spriedumu, 2023. gada 5. jūnijs, Komisija/Polija (Tiesnešu neatkarība un privātā dzīve) (C-204/21, EU:C:2023:442, 68. punkts).

181. Spriedumā *Republblika* Tiesa papildus ir norādījusi, ka "LES 2. pantā nostiprināto vērtību ievērošana no dalībvalsts puses ir visu šai dalībvalstij no Līgumu piemērošanas izrietošo tiesību izmantošanas nosacījums"[91].

182. LES 49. pantā ir atsauce uz dalībvalstu apņemšanos *sekmēt* 2. panta vērtības. No tā dalībvalstīm izriet divu veidu pienākumi: pienākums nepieļaut regresu un pienākums veikt pasākumus, lai īstenotu LES 2. panta vērtības. Abi šie pienākumi ir pienākumi sasniegt rezultātu, kas uzlikti dalībvalstīm, kā Tiesa jau ir apstiprinājusi attiecībā uz tiesiskuma vērtību[92].

183. Pirmais šā pienākuma sasniegt rezultātu aspekts ir tāds, ka dalībvalstīm jāsaglabā vismaz tāds vērtību aizsardzības līmenis, kāds bija, tām iestājoties Savienībā. Šajā ziņā Tiesa ir atzinusi, ka dalībvalstīm ir pienākums nepieļaut regresu. Citiem vārdiem – dalībvalstīm ir aizliegts grozīt savus tiesību aktus tā, ka tiek izraisīta Savienības vērtību aizsardzības līmeņa pazemināšana[93]. Lai gan Tiesai ir bijusi iespēja konstatēt un apstiprināt regresa nepieļaušanas principu tikai lietās, kas saistītas ar tiesiskuma vērtību[94], nav pamata uzskatīt, ka šis pats princips nav piemērojams visām LES 2. pantā minētajām vērtībām.

184. Tiesiskuma krīze, kuras dēļ tika pasludināti vairāki Tiesas spriedumi, mums ir iemācījusi, ka vērtības nedrīkst uzskatīt par pašsaprotamām. Dalībvalstīm ir aktīvi jāstrādā ne tikai, lai saglabātu aizsardzības līmeni, kāds pastāvēja to iestāšanās Savienībā brīdī, bet arī jāveic vajadzīgie pasākumi, lai novērstu jebkādus esošos šķēršļus šo vērtību pilnīgai ievērošanai to sabiedrībā.

185. Pat ja Tiesai vēl nav bijusi iespēja tieši izteikt šādu pozitīvu pienākumu, uzskatu, ka LES 49. pantā ietvertais vārds "sekmēt" prasa arī pozitīvus centienus, lai katras dalībvalsts sabiedrībā īstenotu 2. panta vērtības. Tas ir svarīgi saistībā ar varas dalīšanas un neatkarīgas tiesu varas atjaunošanu. Tas ir vienlīdz nozīmīgi arī attiecībā uz citām vērtībām, piemēram, vienlīdzību. Ja sabiedrībā pastāv strukturāla nevienlīdzība, kāda, šķiet, ir konstatējama attiecībā uz LGBTI minoritāti Ungārijā, dalībvalstij ir aktīvi jāstrādā pie šādas strukturālas problēmas risināšanas un *a fortiori* jāatturas no tās saasināšanas.

186. Tādēļ Tiesai būtu jāpaskaidro, ka ar paziņojumu, kas izklāstīts šo secinājumu 164. punktā, tā nav vēlējusies noliegt LES 2. panta spēju pašam par sevi uzlikt dalībvalstīm pienākumus. Gluži pretēji – dalībvalstīm ir pienākums saglabāt un aktīvi sekmēt LES 2. pantā uzskaitītās vērtības, pamatojoties uz šo tiesību normu kopsakarā ar LES 49. pantu.

187. Tādējādi šo secinājumu 164. punktā minēto apgalvojumu varētu pārformulēt šādi: "LES 2. pants nav vienkāršs politiska rakstura norādījumu vai nodomu paziņojums, bet tajā ir ietvertas vērtības, kas veido pašu Savienības kā kopējas tiesību sistēmas identitāti, un dalībvalstīm ir pienākums tās saglabāt un sekmēt. Šīs vērtības ir konkretizētas principos, kuros ietverti dalībvalstīm juridiski saistoši pienākumi."

91 Spriedums, 2021. gada 20. aprīlis, *Republblika* (C-896/19, EU:C:2021:311, 63. punkts).

92 Skat. *nosacītības spriedumus* (spriedumi, 2022. gada 16. februāris, Ungārija/Parlaments un Padome (C-156/21, EU:C:2022:9, 231. punkts) un 2022. gada 16. februāris, Polija/Parlaments un Padome (C-157/21, EU:C:2022:98, 263. punkts)), kuros Tiesa atgādina, ka Nosacītības regulā ietvertais pienākums ievērot tiesiskumu ir to prasību konkrēta izpausme, kuras dalībvalstīm izriet no to dalības Savienībā saskaņā ar LES 2. pantu. Pēc tam tā turpina, paskaidrojot, ka pienākums sasniegt rezultātu, kas ietverts attiecīgajā Nosacītības regulas normā, tieši izriet no saistībām, ko dalībvalstis uzņēmušās cita pret cita, kā arī pret Savienību.

93 Spriedums, 2021. gada 20. aprīlis, *Republblika* (C-896/19, EU:C:2021:311, 63. punkts).

94 Piemēram, spriedumi, 2021. gada 18. maijs, *Asociaţia "Forumul Judecătorilor din România"* u.c. (C-83/19, C-127/19, C-195/19, C-291/19, C-355/19 un C-397/19, EU:C:2021:393, 162. punkts); 2021. gada 15. jūlijs, Komisija/Polija (Disciplinārie pasākumi pret tiesnešiem) (C-791/19, EU:C:2021:596, 51. punkts); 2023. gada 5. jūnijs, Komisija/Polija (Tiesnešu neatkarība un privātā dzīve) (C-204/21, EU:C:2023:442, 74. punkts), un 2023. gada 7. septembris, *Asociaţia "Forumul Judecătorilor din România"* (C-216/21, EU:C:2023:628, 69. punkts).

188. Konstatējums, ka LES 2. pantā ir ietverti dalībvalstu juridiski pienākumi sasniegt rezultātu, vēl nenozīmē, ka šādi pienākumi ir tiesas ceļā atzīstami un izpildāmi. Tagad pievērsīšos šim jautājumam.

c) Argumenti par un pret LES 2. panta izskatāmību tiesā

1) Argumenti par izskatāmību tiesā

189. LES 19. panta 1. punkta pirmajā daļā ir noteikts, ka Tiesas uzdevums ir nodrošināt, ka tiek ievērots tiesiskums Līgumu interpretēšanā un piemērošanā.

190. Veicot šo uzdevumu, Tiesa noteikti ir aicināta nodrošināt konstitucionāla rakstura Savienības tiesību ievērošanu. Kā paskaidrots, LES 2. pants ir šāda tiesību norma; tā nozīme Savienības tiesiskajā kārtībā ir ārkārtīgi liela, jo tas definē Savienības identitāti un nodrošina tās darbību.

191. Tiesa savu konstitucionālo lomu pilda Līgumos paredzēto procedūru ietvaros. Viena no šīm procedūrām ir pārkāpuma procedūra, kuru reglamentē LESD 258.–260. pants.

192. Saskaņā ar LESD 258. pantu Tiesas kompetencē ir konstatēt, ka dalībvalsts nav izpildījusi kādu *Līgumos paredzētu pienākumu*[95].

193. Ņemot vērā, ka LES 2. pants, kā iepriekš paskaidrots, dalībvalstīm uzliek juridiskus pienākumus, šo pienākumu izpildes uzraudzība, konstatējot pārkāpumu procedūrā, kas ierosināta saskaņā ar LESD 258. pantu, ietilpst Tiesas parastajā kompetencē saskaņā ar Līgumiem.

194. Kā norādījusi Komisija, LESD 258. pantā paredzētā procedūra ir objektīva rakstura[96] un Tiesai tikai jānosaka, vai tiesību norma ir vai nav tikusi pārkāpta. Tādējādi, tā kā LES 2. pants ir tiesību norma, Tiesa, ja vien tās kompetence attiecībā uz šo normu nav izslēgta, var noteikt, vai tā ir tikusi pārkāpta.

195. Gadījumos, kad Līgumu autori vēlējās izslēgt Tiesas kompetenci attiecībā uz noteiktām Savienības tiesību normām, tas tika skaidri paredzēts Līgumos[97]. Šajā ziņā – atšķirībā no iepriekšējām Līgumu redakcijām[98] – Tiesas kompetence attiecībā uz LES 2. pantu nav ne izslēgta, ne ierobežota.

95 Jau sākotnēji Tiesa ir uzskatījusi, ka šī frāze nozīmē, ka noteikumam, kura pārkāpumā dalībvalsts tiek vainota, ir jāietver juridiski pienākumi šai valstij. Skat. spriedumu, 1980. gada 10. jūlijs, Komisija/Apvienotā Karaliste (32/79, EU:C:1980:189, 11. punkts).

96 Skat. *ex multis* spriedumus, 2020. gada 10. novembris, Komisija/Itālija (PM10 robežlielumi) (C-644/18, EU:C:2020:895, 70. punkts un tajā minētā judikatūra), vai 2020. gada 28. janvāris, Komisija/Itālija (Maksājumu kavējumu novēršanas direktīva) (C-122/18, EU:C:2020:41, 64. punkts un tajā minētā judikatūra). Tiesa ir uzsvērusi pārkāpuma procedūras objektīvo raksturu, lai paskaidrotu, ka Komisijas motīvi konkrētās procedūras uzsākšanai nav nozīmīgi un atbildētāja valsts tos nevar izmantot kā aizstāvības pamatu. Ja Komisija norāda uz noteiktas tiesību normas pārkāpumu, Tiesai jāpārbauda, vai pārkāpums ir noticis gan no tiesību, gan faktu aspekta, neatkarīgi no pamatiem, uz kuriem balstījusies Komisija. Šajā ziņā skat. spriedumu, 2020. gada 6. oktobris, Komisija/Ungārija (Augstākā izglītība) (C-66/18, EU:C:2020:792, 56. punkts).

97 Pamatojoties uz LES 24. pantu un LESD 275. pantu, Tiesas kompetence ir izslēgta attiecībā uz kopējās ārpolitikas un drošības politikas noteikumiem. Tomēr Tiesa šo izņēmumu ir interpretējusi šauri. Skat. spriedumu, 2024. gada 10. septembris, KS u.c./Padome u.c. (C-29/22 P un C-44/22 P, EU:C:2024:725). Tiesas kompetence ir ierobežota arī saistībā ar pārmērīga valsts budžeta deficīta procedūru, pamatojoties uz LESD 126. panta 10. punktu. Visbeidzot – LESD 269. pants ierobežo Tiesas kompetenci kontrolēt to tiesību aktu likumību, kas pieņemti, pamatojoties uz LES 7. pantu. Šādu kontroli var ierosināt tikai tā dalībvalsts, uz kuru attiecas šāds lēmums, un tikai saistībā ar LES 7. panta procesuālajiem aspektiem.

98 Saskaņā ar LES 46. panta d) punktu, redakcijā pēc Nicas līguma, Tiesas kompetencē bija tikai LES 6. panta 2. punkts, bet ne LES 6. panta 1. punkta "principi", kas vēlāk tika pārdēvēti par "vērtībām".

2) Argumentu pret izskatāmību tiesā apspriešana

i) LES 7. pants

196. Viens no Ungārijas izvirzītajiem argumentiem, iebilstot pret Tiesas kompetenci konstatēt patstāvīgu LES 2. panta pārkāpumu, bija saistīts ar LES 7. pantu.

197. Arguments ir tāds, ka jautājums par LES 2. panta vērtību pārkāpumu, pat ja tas nav skaidri izslēgts no Tiesas kompetences ar kādu Līgumu normu, neietilpst Tiesas kompetencē, jo LES 7. pantā politiskajām iestādēm ir piešķirta ekskluzīva kompetence šā jautājuma izlemšanā [99].

198. Ungārija jau ir izmantojusi līdzīgus argumentus *nosacītības spriedumos*, apgalvojot, ka LES 7. pants ir vienīgā procedūra, kas ļauj Savienības iestādēm izvērtēt LES 2. panta pārkāpumu esamību un piemērot sankcijas par tiem [100]. Tiesa savos spriedumos šajās lietās noraidīja šādus argumentus. Tā uzskatīja, ka "pretēji tam, ko apgalvo Ungārija, kuru atbalsta Polijas Republika, papildus LES 7. pantā paredzētajai procedūrai daudzas Līgumu normas, kas bieži ir konkretizētas dažādos atvasināto tiesību aktos, Savienības iestādēm piešķir kompetenci pārbaudīt, konstatēt un vajadzības gadījumā sodīt par LES 2. pantā ietverto vērtību pārkāpumiem, kas izdarīti kādā dalībvalstī" [101].

199. Šajos spriedumos Tiesa jau ir nospriedusi, ka LES 7. pantu nevar interpretēt kā konstitucionālu izvēli, ar kuru LES 2. panta pārkāpumu kontrole un sankciju piemērošana tiek pilnībā pakļauta tikai LES 7. pantā paredzētajai procedūrai.

200. Tādēļ šo tiesību normu nevar interpretēt kā tādu, kas izslēdz Tiesas kompetenci [102].

ii) LES 2. panta vērtību vispārīgais raksturs

201. Otrais arguments, ko Ungārija izvirzījusi, lai iebilstu pret Tiesas kompetenci konstatēt patstāvīgu LES 2. panta pārkāpumu, ir šajā pantā uzskaitīto vērtību vispārīgais raksturs un nenoteiktais saturs.

202. Proti, pat ja LES 2. pants uzliek dalībvalstīm pienākumu sasniegt rezultātu – nesamazināt vērtību aizsardzības līmeni un sekmēt to ievērošanu savā sabiedrībā –, šajā tiesību normā neesot noteikts katras vērtības konkrētais saturs.

99 Šāda veida arguments, kas izmantots ASV konstitucionālajā praksē, pazīstams kā "politisko jautājumu doktrīna". Viens no iemesliem, kā apkopots spriedumā *Baker v Carr*, 369 U.S. 186, 217 (1962), kāpēc ASV federālās tiesas varētu uzskatīt, ka jautājums nav piemērots risināšanai tiesā, ir "tekstuāli pierādāma konstitucionāla apņemšanās jautājumu [uzticēt] risināt koordinētai politiskajai iestādei".

100 Spriedumi, 2022. gada 16. februāris, Ungārija/Parlaments un Padome (C-156/21, EU:C:2022:97, 155. punkts), un 2022. gada 16. februāris, Polija/Parlaments un Padome (C-157/21, EU:C:2022:98, 195. punkts).

101 Spriedumi, 2022. gada 16. februāris, Ungārija/Parlaments un Padome (C-156/21, EU:C:2022:97, 159. punkts), un 2022. gada 16. februāris, Polija/Parlaments un Padome (C-157/21, EU:C:2022:98, 328. punkts).

102 Turklāt LESD 269. pants, kurā paredzēts, ka saistībā ar dalībvalsts prasību atcelt tiesību aktu, kas pieņemts saskaņā ar LES 7. pantu un adresēts attiecīgajai dalībvalstij, Tiesas kompetencē ir izvērtēt vienīgi to, vai ir pārkāpti LES 7. panta procesuālie noteikumi, neietekmē tās kompetenci pārkāpuma procedūrās, kas ierosinātas pret dalībvalsti un attiecas uz LES 2. panta pārkāpumu.

203. Tomēr vērtības ir apzināti abstraktas [103]. To atvērtais saturs atstāj vietu konstitucionālajam dialogam starp dalībvalstīm un dažādu vērtību "konkretizāciju" paralēlai pastāvēšanai [104].

204. Vai šis LES 2. panta vērtību atvērtais saturs liedz Tiesai to izmantot tiesas kontroles īstenošanai?

205. Pirmkārt, Tiesa jau ir atzinusi, ka Savienības principu vispārīgais raksturs pats par sevi neizslēdz to izmantošanu tiesas kontroles vajadzībām [105].

206. Otrkārt, nenoteiktu jēdzienu interpretācija ir ierasta tiesu prakse, un, ņemot vērā konstitucionālās rakstura normās bieži sastopamo nenoteiktību, šī interpretācija ir viens no konstitucionālo tiesu pamatuzdevumiem.

207. Tas nenozīmē, ka Tiesa patvaļīgi un atrauti no konteksta piešķir saturu vispārīgajiem principiem. Kā jau paskaidrots, vērtības ir konkretizētas vairākos konkrētākos Līgumu principos, Hartā un Savienības sekundāro tiesību normās, un tas ir tāda likumdošanas procesa rezultāts, kurā piedalās visas dalībvalstis [106]. Tādējādi vērtību konkretizācija izriet no dialoga par vērtību nozīmi primāro vai sekundāro tiesību līmenī.

208. Vairākos spriedumos, sākot ar "Portugāles tiesnešiem" [107], Tiesa ir uzskatījusi, ka tiesiskuma vērtība ir konkretizēta LES 19. panta 1. punkta otrajā daļā. Turpmākajās lietās Tiesa ir attīstījusi detalizētāku izpratni par tiesnešu neatkarības prasību, ar LES 19. pantu un Hartas 47. pantu konkretizējot tiesiskuma vērtību [108]. Tāpat Tiesa ir interpretējusi LES 10. panta 1. punktu, kurā noteikts, ka Savienība darbojas uz pārstāvības demokrātijas pamata, ņemot vērā demokrātiju kā vērtību, kas izteikta LES 2. pantā [109]. Tāpat vienlīdzības vērtība ir konkretizēta LESD 19. pantā un uz tā pamata pieņemtajos sekundārajos tiesību aktos.

209. Tas nenozīmē nedz, ka tiesas kontrolei jābūt balstītai uz konkretizējošo normu, nevis tieši uz LES 2. pantu, nedz arī to, ka šāda kontrole ir iespējama tikai tad, ja vērtība ir konkretizēta. Tomēr, ja tas tā ir, Tiesai ir jāņem vērā šāda vērtības konkretizācija un šī vērtība nav jāinterpretē pretrunā ar šo tiesību normu.

103 Šajā ziņā skat. Dubout, E., "Peut-on défendre les valeurs de l'Union européenne par le droit?", *RDLF*, 2024, chron. Nr. 80.

104 To labi parāda apstākļi 2004. gada 14. oktobra spriedumā *Omega* (C-36/02, EU:C:2004:614). Spēle, kas ietvēra cilvēku šaušanas un nogalināšanas imitāciju lāzertaga arēnā, tika saprasta kā cilvēka cieņas pārkāpums saskaņā ar Vācijas Konstitūciju, lai gan nešķita, ka citās dalībvalstīs šī pati spēle tiktu uzskatīta par problemātisku cilvēka cieņas aspektā.

105 Tādējādi, piemēram, 2021. gada 15. jūlija spriedumā Vācija/Polija (C-848/19 P, EU:C:2021:598), kas attiecās uz Savienības tiesību akta pārskatīšanu tiesā, Vācija apgalvoja, ka LESD 194. panta 1. punktā minētais solidaritātes princips enerģētikas jomā ir abstrakts un tīri politisks jēdziens un tādēļ nevar būt juridisks kritērijs, pēc kura būtu vērtējama Savienības akta spēkā esamība (skat. minētā sprieduma 27. punktu). Tiesa nepiekrita šim argumentam. Tā uzskatīja, ka solidaritātes principa abstraktais raksturs neliedz tam radīt pienākumus dalībvalstīm un Eiropas Savienībai. Tāpēc to var izmantot kā kritēriju Eiropas Savienības un dalībvalstu pasākumu likumības novērtēšanai (42.–45. punkts).

106 Šajā ziņā *Boeckenestein* piedāvāja tabulu, kurā LES 2. panta individuālās vērtības ir sasaistītas ar dažādām Līgumu un Hartas konkretizējošām normām. Skat., Boeckenestein, T.L., "Making Do with What We Have: On the Interpretation and Enforcement of the EU's Founding Values", *German Law Journal*, 2022, 431.–451. lpp.

107 Spriedums, 2018. gada 27. februāris, *Associação Sindical dos Juízes Portugueses* (C-64/16, EU:C:2018:117, 32. punkts).

108 Šī judikatūra aizsākās ar 2019. gada 5. novembra spriedumu Komisija/Polija (Vispārējās jurisdikcijas tiesu neatkarība) (C-192/18, EU:C:2019:924, 98. punkts). Nesenākā no šādām lietām ir 2025. gada 6. marta spriedums D. K. (Tiesneša atsaukšana) (C-647/21 un C-648/21, EU:C:2025:143, 66. punkts).

109 Spriedumi, 2019. gada 19. decembris, *Junqueras Vies* (C-502/19, EU:C:2019:1115, 63. punkts); 2019. gada 19. decembris, *Puppinck* u.c./Komisija (C-418/18 P, EU:C:2019:1113, 64. punkts), un 2024. gada 19. novembris, Komisija/Polija (Tiesības kandidēt vēlēšanās un dalība politiskā partijā) (C-814/21, EU:C:2024:963, 112. punkts).

210. Treškārt, tiesību normas, kas tiek izmantota kā kritērijs tiesas kontrolei, precizitātes līmenim nav jābūt tik augstam kā tai precizitātei un skaidrībai, kāda nepieciešama tiešas iedarbības gadījumā [110].

211. Pārkāpuma procedūrā Tiesai tiek lūgts atzīt, ka noteiktas tiesību normas ir nesaderīgas ar Savienības tiesībām. Šajā lietā, lemjot par Komisijas sesto pamatu, Tiesai netiek lūgts – un tā arī nevar – noteikt, kas Ungārijai būtu jādara, lai izpildītu pienākumus saskaņā ar LES 2. pantu. Tai vienīgi jāizlemj, vai attiecīgais tiesiskais regulējums ir pretrunā LES 2. pantam.

212. Pamatojoties uz LES 2. pantu kā tādu, Tiesa var noteikt, kas nav pieļaujams, un secināt, vai dalībvalsts ir šķērsojusi "sarkanās līnijas" [111]. Šādos apstākļos Tiesai nav turpmāk jākonkretizē attiecīgo vērtību saturs.

213. Katrā ziņā šīs lietas apstākļos Tiesai tiek lūgts konstatēt LES 2. panta pārkāpumu pēc tam, kad tā būs secinājusi, ka ar strīdīgajiem noteikumiem tiek pārkāpti arī Savienības tiesību akti un noteiktas Hartas pamattiesības. Šajos noteikumos ir konkretizētas LES 2. panta vērtības, kas tiek aplūkotas šajā lietā: cilvēka cieņa, vienlīdzība un cilvēktiesību ievērošana. Tāpēc attiecīgo vērtību materiālais saturs jau lielā mērā ir konkretizēts.

214. Visbeidzot – ir pausts viedoklis, ka LES 2. panta kā patstāvīga pārkāpuma pamata izmantošana varētu negatīvi ietekmēt Tiesas leģitimitāti, jo, ņemot vērā vērtību atvērto saturu, Tiesa varētu tikt uztverta kā politizēta [112].

215. Tiesa ir konstitucionāla tiesa, un konstitucionālie pamatprincipi bieži ir vienlaikus gan politiski, gan juridiski. Tā kā LES 2. pantā ir pausta tādas konstitucionālās demokrātijas izvēle, kurā tiek ievērotas cilvēktiesības, šo vērtību aizstāvēšana, ko veic Tiesa, ir nevis tās politiskā izvēle, bet gan konstitucionālais uzdevums.

216. *Nosacītības spriedumos* Tiesa ir atzinusi, ka Savienībai ir jāspēj savas Līgumos noteiktās kompetences robežās aizstāvēt Savienības vērtības [113]. Tiesai ar Līgumiem piešķirtās pilnvaras ir interpretēt to tiesību normas un pārkāpuma procedūrā veikt tiesas kontroli, tostarp pār valsts tiesību aktu atbilstību šīm tiesību normām.

217. Pārkāpumu procedūras ir instrumenti juridiska rakstura mērķu sasniegšanai: juridisku pārkāpumu atklāšana, lai tos izbeigtu. Tas ietver arī LES 2. panta pārkāpumus. Sociāli jutīgu un strīdīgu jautājumu, piemēram, LGBTI tiesību, gadījumā Tiesas spriedums ir tikai daļa no risinājuma ceļā uz vienlīdzības un cilvēka cieņas nodrošināšanu LGBTI personām. Tiesību aktu saskaņošanai būs nepieciešama arī zināma sociālo vērtību saskaņošana. Tomēr tas nenozīmē, ka Tiesai būtu jāatturas no šo vērtību pārkāpuma konstatēšanas.

218. Visbeidzot – LES 2. panta vērtību vispārīgais raksturs nav šķērslis, lai pārkāpuma procedūrā Tiesā atsauktos uz šo pantu, veicot valsts tiesiskā regulējuma pārbaudi tiesā.

110 Jautājums par LES 2. panta iespējamo tiešo iedarbību saistībā ar pārkāpuma procedūru Tiesā nerodas. Līdz ar to nav jāpārbauda, vai pienākumi, kas dalībvalstīm izriet no LES 2. panta, ir attiecināmi uz privātpersonām. Lai Savienības tiesību norma tieši radītu tiesības privātpersonām, tai jābūt pietiekami skaidrai un precīzai attiecībā uz indivīdam piešķirto tiesību saturu.

111 Šajā ziņā skat. von Bogdandy, A., "Towards a Tyranny of values", no: von Bogdandy, A., u.c. (red.), *Defending Checks and Balances in EU Member States*, Springer, Berlīne, 2021, 92. lpp.

112 Bonnelli, M., "Infringement Actions 2.0: How to Protect EU Values before the Court of Justice", *European Constitutional Law Review*, 2022, no 49. lpp.

113 Spriedumi, 2022. gada 16. februāris, Ungārija/Parlaments un Padome (C-156/21, EU:C:2022:97, 127. punkts), un 2022. gada 16. februāris, Polija/Parlaments un Padome (C-157/21, EU:C:2022:98, 145. punkts).

iii) Nacionālā konstitucionālā identitāte

219. Iebildumu rakstā Ungārija atsaucas arī uz savu nacionālo konstitucionālo identitāti, kas ir jāievēro Savienības konstitucionālajās tiesībās, pamatojoties uz LES 4. panta 2. punktu.

220. Šajā ziņā vispirms jānorāda – kā Tiesa jau ir paskaidrojusi –, ka LES 2. panta vērtības neizslēdz konstitucionālo daudzveidību [114]. Tās tikai izveido ietvaru, kurā var iekļaut dažādus valstu konstitucionālos risinājumus.

221. Tomēr valstu konstitucionālās izvēles nevar iziet ārpus šā kopīga ietvara. Šajā ziņā, kā jau iepriekš ierosināju, LES 2. pantu varētu saprast kā tādu, kas nosaka "sarkanās līnijas", kuras, ja tās tiktu sasniegtas, prasa reakciju, lai aizstāvētu Savienības konstitucionālo modeli.

222. Tas nav pretrunā ar nacionālās konstitucionālās identitātes ievērošanu [115]. Kā jau paskaidrots, pievienojoties Eiropas Savienībai, katra dalībvalsts ir piekritusi ievērot šo kopējo vērtību sistēmu. Faktiski tā tika uzskatīta arī par šīs valsts iekšējo konstitucionālo izvēli pievienošanās brīdī.

223. Kā jau norādīju (skat. šo secinājumu. 211. punktu), pienākumu neizpildes procedūrā Tiesa var tikai konstatēt, ka ir notikusi novirze no ES vērtībām. Šāds konstatējums valstij uzliek pienākumu pārtraukt LES 2. panta vērtību neievērošanu, jo to ievērošana joprojām ir nosacījums dalībai Savienībā. Tiesas nolēmuma izpildes veids ir atstāts attiecīgās dalībvalsts ziņā atbilstoši tās konstitucionālajai identitātei.

224. Tādējādi Savienības apņemšanās ievērot valstu konstitucionālo identitāti neliedz Tiesai konstatēt, ka, pieņemot konkrētus tiesību aktus, dalībvalsts ir pārkāpusi LES 2. pantā noteiktās "sarkanās līnijas".

iv) Patstāvīga konstatējuma par LES 2. panta pārkāpumu mērķis

225. Ungārija apsvērumos apstrīd, ka patstāvīgam konstatējumam par LES 2. panta pārkāpumu papildus konstatējumam par pamattiesību vai citu Savienības tiesību normu pārkāpumu varētu būt jebkāds jēgpilns mērķis.

226. No judikatūras skaidri izriet, ka pārkāpuma procedūras mērķis ir izšķirt strīdu starp Komisiju un dalībvalsti par Savienības tiesību pārkāpuma esamību un, ja tas tiek konstatēts, mudināt valsti izbeigt šo pārkāpumu [116].

227. Līdz ar to ir pamatoti jautāt, kā LES 2. panta pārkāpuma konstatēšana papildus konkrētu Savienības tiesību aktu un Hartas noteikumu pārkāpuma konstatēšanai palīdz identificēt un izbeigt no Savienības tiesībām izrietošo dalībvalsts pienākumu neizpildi.

[114] Spriedumi, 2021. gada 21. decembris, *Euro Box Promotion* u.c. (C-357/19, C-379/19, C-547/19, C-811/19 un C-840/19, EU:C:2021:1034, 229. punkts), un 2022. gada 22. februāris, RS (Konstitucionālās tiesas spriedumu iedarbība) (C-430/21, EU:C:2022:99, 43. punkts). Skat. arī ģenerāladvokāta F. Špīlmana [*F. Spielmann*] secinājumus lietā Komisija/Polija (Tiesas judikatūras pārbaude *ultra vires* – Savienības tiesību pārākums) (C-448/23, EU:C:2025:165, 90. un 93. punkts).

[115] Šajā ziņā skat. spriedumus, 2022. gada 16. februāris, Ungārija/Parlaments un Padome (C-156/21, EU:C:2022:97, 233. punkts), un 2022. gada 16. februāris, Polija/Parlaments un Padome (C-157/21, EU:C:2022:98, 265. punkts). Skat. arī spriedumu, 2023. gada 5. jūnijs, Komisija/Polija (Tiesnešu neatkarība un privātā dzīve) (C-204/21, EU:C:2023:442, 72. punkts).

[116] Skat., piemēram, spriedumu, 2022. gada 8. marts, Komisija/Apvienotā Karaliste (Ar pārāk zemu novērtējumu saistītas krāpšanas apkarošana) (C-213/19, EU:C:2022:167, 180. punkts). Tiesa ir uzskatījusi, ka pat LESD 260. pantā paredzētās procedūras mērķis nav sodīt valsti, bet gan mudināt pienākumu nepildošo dalībvalsti izpildīt spriedumu un līdz ar to novērst Savienības tiesībās noteikta pienākuma pārkāpumu. Skat. arī spriedumu, 2005. gada 12. jūlijs, Komisija/Francija (C-304/02, EU:C:2005:444, 80. punkts).

228. Līdzīgs jautājums jau ir ticis uzdots saistībā ar mērķi konstatēt Hartas pārkāpumu gadījumos, kad jau ir konstatēts Līguma noteikuma vai Savienības sekundāro tiesību aktu pārkāpums. Šajā ziņā secinājumos lietā Komisija/Ungārija (Augstākā izglītība) ģenerāladvokāte J. Kokote [*J. Kokott*] sniedza šādu paskaidrojumu: "atsevišķa pamattiesību pārkāpuma konstatēšana izskatāmajā lietā nerada īpašas sekas. Tā tas ir tādēļ, ka prasības sakarā ar valsts pienākumu neizpildi pamatotība izriet jau no Pakalpojumu direktīvas un LESD 49. panta pārkāpumiem. Tomēr pamattiesību atsevišķs izvērtējums skaidrāk atspoguļo pārkāpuma īpašo nozīmi un kvalitāti" [117].

229. Līdzīgu pamatojumu varētu piemērot arī, lai pamatotu, kāpēc Komisija varētu pieprasīt patstāvīgu konstatējumu par LES 2. panta pārkāpumu, pat ja citu Savienības tiesību normu un Hartas pārkāpuma konstatēšana būtu pietiekama, lai noteiktu, ka dalībvalsts nav izpildījusi savus pienākumus, kas tai izriet no Savienības tiesībām.

230. Šādam konstatējumam būtu ne vien simboliska funkcija, uzsverot pārkāpuma īpašo nozīmi, bet arī diagnostisks mērķis [118]. Tas atklātu citu pārkāpumu patieso cēloni.

231. Tas būtu svarīgi dalībvalsts, kas nav izpildījusi savus pienākumus, izvēlei, kā novērst šo pārkāpumu, un Komisijas uzraudzībai pār to, vai attiecīgā dalībvalsts ir izbeigusi spriedumā konstatēto pārkāpumu [119].

232. Papildus šādam iemeslam LES 2. panta patstāvīga pārkāpuma konstatēšana ietekmētu sankciju aprēķināšanu saskaņā ar LESD 260. pantu, ja pienākumu neizpilde netiktu izbeigta pēc Tiesas sprieduma [120].

233. Visbeidzot – patstāvīga LES 2. panta pārkāpuma konstatējuma mērķis ir identificēt un atzīt, ka, pieņemot noteiktus tiesību aktus, dalībvalsts ir šķērsojusi "sarkanās līnijas". Tas tad atklāj, ka citu tajā pašā tiesvedībā aplūkoto Savienības tiesību pārkāpumu cēlonis ir dalībvalsts atkāpšanās no Savienības konstitucionālajām vērtībām.

234. Tas mani noved pie pēdējā un sarežģītākā jautājuma, kas rodas šajā lietā: kad Tiesai būtu jāuzskata, ka ir pārkāptas "sarkanās līnijas" un ir noticis patstāvīgs LES 2. panta pārkāpums?

117 C-66/18, EU:C:2020:172, 180. punkts.

118 Šajā ziņā skat. Scheppele, K.L., Kochenov, D., un Grabowska-Moroz, B. "EU Values Are Law, after All: Enforcing EU Values through Systemic Infringement Actions by the European Commission and the Member States of the European Union", *Yearbook of European Law*, 2020, 3.–121. lpp. Tiesību doktrīnas pārstāvji ir kritizējuši dažas agrākas pārkāpuma procedūras, piemēram, to, kas saistīta ar tiesnešu pensionēšanās vecuma ierobežojuma maiņu Ungārijā 2012. gada 6. novembra spriedumā Komisija/Ungāriju (C-286/12, EU:C:2012:687), par pārkāpuma patieso cēloņu slēpšanu. Jāatgādina, ka Komisija šo prasību cēla, pamatojoties uz Direktīvas 2000/78, ar kuru ir aizliegta diskriminācija vecuma dēļ, pārkāpumu un tādējādi aizēnojot pamatproblēmu – tiesiskuma principu neievērošanu.

119 Šajā kontekstā saprotu tiesas sēdē sniegto Komisijas atbildi, ka tā būtu pārliecināta, ka LES 2. panta pārkāpums ir izbeigts, ja "Ungārija novērstu diskrimināciju attiecībā uz šo minoritāti visos attiecīgajos aspektos, ja mēs būtu pārliecināti, ka dziļākā līmenī viss ir ticis apspiests, un, kad es saku viss, tas nozīmē, ka ir izskaustas visas diskriminācijas formas".

120 Šajā ziņā skat. spriedumu, 2024. gada 13. jūnijs, Komisija/Ungārija (Starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēju uzņemšana II) (C-123/22, EU:C:2024:493).

2. Kā novērtēt, vai "sarkanās līnijas" ir pārkāptas?

235. Komisijas ieskatā šajā lietā ir patstāvīgs LES 2. panta pārkāpums, jo Ungārijas izdarītie pārkāpumi ir "īpaši nopietni, daudzskaitlīgi un klaji un veido vispārēju un koordinētu attiecīgo pamattiesību pārkāpumu"[121]. Vairākas dalībvalstis, kas iestājušās lietā, arī uzskatīja, ka patstāvīga atsaukšanās uz LES 2. pantu prasa augstu pārkāpumu nopietnības pakāpi.

236. Ungārija nav paudusi viedokli par iespējamiem kritērijiem LES 2. panta pārkāpuma konstatēšanai, jo tās nostāja ir tāda, ka šajā tiesvedībā Tiesā šādu pārkāpumu vispār nevar konstatēt.

a) Vērtību noliegšana kā kritērijs LES 2. panta pārkāpuma konstatēšanai

237. Manuprāt, kritērijs, kas liek konstatēt LES 2. panta pārkāpumu, ir nevis pamattiesību vai citu Savienības tiesību pamatprincipu pārkāpumu kvantitāte vai smagums, bet gan dalībvalsts puses veikta LES 2. panta vērtību noliegšana.

238. Lai novērtētu, vai dalībvalsts tiesiskais regulējums ir pieļaujams Savienības vērtību sistēmā, pareizais jautājums ir, vai, pieņemot šo regulējumu, dalībvalsts noliedz vienu vai vairākas LES 2. pantā nostiprinātās vērtības.

239. Nopietnības kritērijs, visticamāk, tika izvēlēts tāpēc, ka tas ir viens no diviem kritērijiem, kas tiek izmantoti LES 7. pantā, kurā paredzēts, ka šajā procedūrā var konstatēt tikai nopietnu un atkārtotu LES 2. panta vērtību pārkāpumu[122].

240. Tomēr LES 7. pantā prasītais nopietnais pārkāpums attiecas uz paša LES 2. panta pārkāpuma smagumu, nevis uz citu apgalvoto pārkāpumu smagumu, kas šajā gadījumā attiecas uz vairākiem Savienības noteikumiem, ar kuriem tiek īstenota pakalpojumu sniegšanas brīvība un vairākas pamattiesības.

241. Manuprāt, LES 2. panta pārkāpums nenotiek tikai tāpēc, ka pārējie pārkāpumi ir smagi[123]. Drīzāk runa ir par pretējo: tā kā visu konstatēto pārkāpumu cēlonis ir novirze no vērtībām, šo pārkāpumu nopietnība palielinās un tiem ir sistēmiska ietekme.

242. Šādas novirzes no vērtībām ietekme nav tikai dalībvalsts iekšēja lieta, bet tā ietekmē Savienības tiesiskās kārtības darbību. Tā samazina šīs dalībvalsts spēju izpildīt citus pienākumus, kas izriet no Savienības tiesībām[124]. Šī lieta parāda, ka novirze no vērtībām ir ietekmējusi Ungārijas spēju ievērot noteikumus, kas reglamentē pakalpojumu brīvu apriti. Tas attaisno Tiesas iejaukšanos pārkāpuma procedūras ietvaros[125].

121 Komisijas prasības pieteikuma 247. punkts.

122 Uzstāšanu uz LES 7. pantā minēto vērtību pārkāpuma smagumu un noturību var izskaidrot ar to sankciju bardzību, kuras var piemērot, ja šādi kritēriji ir izpildīti. Saskaņā ar LES 7. pantu dalībvalsti var izslēgt no lēmumu pieņemšanas Savienības līmenī. Savukārt LES 2. panta pārkāpuma konstatēšana pārkāpuma procedūrā nevar izraisīt šādas sekas. Tā mērķis drīzāk ir izvairīties no šādām sekām, mudinot dalībvalsti novērst pārkāpumu.

123 Vēlos arī piebilst, ka mums trūkst kritērija, lai izlemtu, kurš pamattiesību pārkāpums ir smags un kurš tāds nav.

124 Šajā ziņā skat. Poiares Maduro, M., un Menezes Queiroz, B. "A Hard Law Approach to States Systemic Violations of Article 2 of the Treaty of the European Union: Reasons and Means", in Fisher, E., King, J. un Young, A., (red.), *The Foundations and Future of Public Law*: *Essays in Honour of Paul Craig*, OUP, Oksforda, 2020, 363.–380. lpp.

125 Šajā ziņā skat. ģenerāladvokāta M. Pojareša Maduru [*M. Poiares Maduro*] secinājumus lietā *Centro Europa 7* (C-380/05, EU:C:2007:505, 20. punkts).

243. Lai noteiktu, vai dalībvalsts noraida LES 2. pantā noteikto vērtību, Tiesai jāņem vērā katras lietas īpašie apstākļi.

244. Tāpēc Tiesai būtu jānovērtē, vai Hartā aizsargāto pamattiesību pārkāpums izriet no tā, ka dalībvalsts ir noliegusi LES 2. pantā nostiprināto vērtību.

245. Neuzskatu, ka papildus vērtību noliegšanai kā kritērijam var *in abstracto* izstrādāt precīzāku formulu kā instrumentu, ko Tiesa varētu izmantot.

246. Tomēr ES primāro un sekundāro noteikumu, kā arī Hartas pārkāpumu skaits, kā arī veids, kādā šie pārkāpumi izdarīti, var liecināt par to, ka šo pārkāpumu pamatā var būt vērtību noliegšana.

247. Tādējādi kritērijs LES 2. panta pārkāpuma konstatēšanai ir vērtības noliegšana, kas ir citu Savienības tiesību pārkāpumu pamatcēlonis. Šo citu pārkāpumu smagums un/vai daudzums pats par sevi – izšķirīgi un automātiski – nevar būt kritērijs, lai konstatētu LES 2. panta pārkāpumu, pat ja šādi elementi varētu būt svarīga norāde uz LES 2. pantā noteikto vērtību noliegšanu.

b) Hartas tiesību pārkāpums un konstitucionālais dialogs

248. Atsevišķi pārkāpumi, īpaši, ja tie attiecas uz pamattiesībām vai citiem Savienības tiesību pamatprincipiem, varētu būt svarīga norāde, ka Savienības tiesību neievērošanas cēlonis ir vērtību neievērošana. Tas jo īpaši attiecas uz gadījumiem, kad šādu pārkāpumu ir daudz, tie ir acīmredzami un vispārēji. Tomēr pat tas pats par sevi, manuprāt, nav katrā ziņā pietiekami, lai konstatētu LES 2. panta pārkāpumu, jo Hartas tiesību pārkāpumi varētu būt daļa no Savienības konstitucionālā dialoga, nevis vērtību noliegšanas.

249. ES tiesību sistēma tiek attīstīta, izmantojot šādu dialogu. Tas nozīmē, ka varētu būt dažādi priekšstati par to, kā konkretizēt kopīgās vērtības.

250. Šajā ziņā pamattiesību pārkāpumi varētu izrietēt, pirmkārt, no tā, kā divas pretstatītas pamattiesības ir tikušas līdzsvarotas Savienības un valsts līmenī, vai, otrkārt, no atšķirīga satura, ko Savienības tiesības un valsts tiesības piešķir konkrētām pamattiesībām. Tādējādi abās situācijās šo pārkāpumu cēlonis būtu tāda dialoga jomā, kura robežas nosaka vērtības, nenoliedzot pašas vērtības.

251. Pirmajā situācijā, kad jālīdzsvaro divas pamattiesības, lielākas nozīmes piešķiršana vienai vai otrai varētu būtiski mainīt tiesību aktus, kas konkretizē šīs tiesības. Piemēram, tiesības uz (intelektuālo) īpašumu var konfliktēt ar vārda brīvību. Tādējādi dalībvalsts varētu nolemt aizliegt ar autortiesībām aizsargāta darba izmantošanu politisko uzskatu paušanai bez autora atļaujas. Pieņemot šādu risinājumu, šī dalībvalsts ir piešķīrusi lielāku nozīmi intelektuālā īpašuma tiesībām, nevis vārda brīvībai. Šis risinājums pats par sevi nenozīmē, ka dalībvalsts noliedz vārda brīvības nozīmi demokrātijas vērtībā. Tomēr, ja Savienības likumdevējs vēlāk izvēlētos atšķirīgu līdzsvaru, piešķirot lielāku nozīmi vārda brīvībai, attiecīgajai dalībvalstij būtu jāievēro šāda izvēle jomās, kas ietilpst Savienības tiesību piemērošanas jomā [126].

[126] Kā piemēru šo abu tiesību līdzsvarošanai Savienības līmenī, lai interpretētu parodijas jēdzienu Autortiesību direktīvā (Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2001/29/EK (2001. gada 22. maijs) par dažu autortiesību un blakustiesību aspektu saskaņošanu informācijas sabiedrībā (OV 2001, L 167, 10. lpp.), skat. spriedumu, 2014. gada 3. septembris, *Deckmyn* un *Vrijheidsfonds* (C-201/13, EU:C:2014:2132).

252. Piemēru otrajai situācijai – par atšķirību tajā, kā pamattiesību saturs tiek izprasts, šai atšķirībai neveidojot vērtību noliegumu, – var rast spriedumā *Max-Planck*[127]. Šajā lietā Tiesa konstatēja, ka valsts tiesiskais regulējums, kas liedz tiesības uz kompensāciju par ikgadējo atvaļinājumu, kas, izbeidzot darba tiesiskās attiecības, nav izmantots, pārkāpj pamattiesību uz ikgadēju apmaksātu atvaļinājumu būtisko saturu. Vai tas nozīmē, ka Vācija, kuras tiesiskais regulējums tika apstrīdēts, ir pārkāpusi LES 2. pantu[128]? Manuprāt, pat ja runa būtu par pamattiesību būtības pārkāpumu, atbilde ir noliedzoša. Tiklīdz Vācija mainītu tiesisko regulējumu, šis pārkāpums tiktu novērsts. Ar tiesību uz ikgadējo atvaļinājumu atšķirīgu izpratni Vācija nav noliegusi tiesību uz apmaksātu ikgadējo atvaļinājumu nozīmi LES 2. panta vērtību aizsardzībai.

253. Līdz ar to domstarpībām par pamattiesību saturu vai atšķirībām, līdzsvarojot divas pretējas pamattiesības, nevajadzētu būt par pamatu LES 2. panta pārkāpuma konstatēšanai. Tās ir daļa no konstitucionālā dialoga Savienības tiesību sistēmā, kas pieļauj tiesību atšķirīgu konkretizāciju, kamēr tās nav konkretizētas Savienības līmenī[129]. Tomēr šādas domstarpības nenoliedz pašas vērtības.

254. LES 2. panta pārkāpums būtu jākonstatē tikai tad, ja Tiesa secinātu, ka dalībvalsts ir pārkāpusi Hartā nostiprinātās tiesības, noliegdama vērtību, ko šīs tiesības konkretizē.

3. LES 2. panta pārkāpums šajā lietā

255. Vai, ņemot vērā iepriekš minētos apsvērumus, Komisija ir pierādījusi, ka Ungārijas izdarītais pārkāpums, pieņemot grozījumu likumu, kura dēļ tika pieņemti strīdīgie noteikumi, var pamatot konstatējumu par LES 2. panta pārkāpumu?

256. Manuprāt, šīs lietas apstākļos uz šo jautājumu jāatbild apstiprinoši.

a) Attiecīgie noteikumi noliedz LES 2. panta vērtības

257. Konstatējums, ka strīdīgais tiesiskais regulējums daudzējādā ziņā ierobežo pakalpojumu brīvu apriti, un vēl jo vairāk konstatējums, ka ar šiem pašiem noteikumiem ir pārkāptas četras Hartā garantētās tiesības, patiešām ir nopietna norāde uz iespējamu LES 2. panta pārkāpumu.

258. Būtiski ir, ka šo daudzo Savienības tiesību normu pārkāpumiem šajā lietā ir viens un tas pats iemesls: Ungārijas nodoms pasargāt nepilngadīgos no "LGBTI satura", ko šī valsts uzskata par kaitīgu. Tas atspoguļo Ungārijas likumdevēja nostāju, ka LGBTI personas ir nevēlama sabiedrības daļa, kas nav pelnījusi vienlīdzīgu attieksmi.

259. LGBTI tiesības, jo īpaši ar dzimumidentitāti saistītie jautājumi, joprojām ir sabiedriski jutīgs jautājums[130]. Vai tas būtu iemesls attiecīgo Ungārijas tiesisko regulējumu uzskatīt par vienkārši daļu no Savienības konstitucionālā dialoga, nevis par LES 2. panta pārkāpumu?

127 Spriedums, 2018. gada 6. novembris, *Max-Planck-Gesellschaft zur Förderung der Wissenschaften* (C-684/16, EU:C:2018:874).

128 Tas, protams, nebija šajā lietā uzdotais jautājums. To izvirzu tikai diskusijas nolūkā.

129 Tomēr, tiklīdz līdzsvarošana ir veikta ES līmenī vai ES likumdevējs tiesību saturu ir noteicis precīzāk, dalībvalstis vairs nevar saglabāt atšķirīgus risinājumus jomās, uz kurām attiecas ES tiesību akti. Šajā ziņā skat., piemēram, spriedumu, 2013. gada 26. februāris, *Melloni* (C-399/11, EU:C:2013:107).

130 Šā iemesla dēļ Bonelli, M. un Claes, M., "Crossing the Rubicon? The Commission's use of Article 2 TEU in the infringement action on LGBTIQ+ rights in Hungary", *Maastricht Journal of European and Comparative Law*, 2023, 3.–14. lpp., uzskatīja, ka šī lieta nav piemērota, lai izlemtu, vai LES 2. pantu var izmantot kā patstāvīgu pārkāpuma pamatu.

260. Manuprāt, pārkāpums šajā lietā atšķiras no iepriekš minētajiem piemēriem vienā būtiskā veidā. Šajos piemēros ne dažādo līdzsvarošanas rezultātu, ne atšķirīgo izpratni par pamattiesību saturu neizraisīja iesaistīto vērtību noliegšana. Salīdzinājumam – šajā lietā ar attiecīgajiem Ungārijas tiesību aktiem tiek noliegtas LES 2. pantā nostiprinātās vērtības.

261. Šis LGBTI personu vienlīdzības noliegums, kas ir strīdīgā tiesiskā regulējuma pamatā, ir galvenais visu šajā lietā izdarīto pārkāpumu iemesls. Citi pārkāpumi nebūtu notikuši, ja Ungārija neuzskatītu, ka "LGBTI saturs" ir kaitīgs nepilngadīgo attīstībai.

262. Uzskatu – tas, ka LGBTI minoritātei piederošas personas ir pelnījušas vienlīdzīgu attieksmi dalībvalstīs, nav atvērts apstrīdēšanai dialoga ceļā. Sabiedrības grupas necienīšana un marginalizācija ir "sarkanās līnijas", ko nosaka tādas vērtības kā vienlīdzība, cilvēka cieņa un cilvēktiesību ievērošana.

263. Veids, kā panākt šo vienlīdzību, var atšķirties, un par to var diskutēt, taču principiālā izvēle aizliegt diskrimināciju dzimuma vai seksuālās orientācijas dēļ ir stingri nostiprināta Savienības konstitucionālajā sistēmā. Tas tā ir, pat ja LGBTI jautājumi ir sociāli jutīgi. Ja aizsargātais pamats tiktu aizstāts ar sabiedrībā mazāk strīdīgu pamatu, piemēram, ādas krāsu vai reliģisko piederību, tad vienlīdzības noliegums ar tādu tiesisko regulējumu, kāds aplūkots šajā lietā, būtu acīmredzams.

264. Tāpēc, neraugoties uz jautājuma jutīgumu, uzskatu, ka strīdīgais Ungārijas tiesiskais regulējums atbilst vērtību nolieguma kritērijam LES 2. panta pārkāpuma konstatēšanai.

b) Kādas vērtības ir pārkāptas?

265. Ja Savienības tiesību pārkāpumu cēlonis ir vērtību noliegšana, tas neizbēgami izraisa novirzi no LES 2. pantā noteiktā sabiedrības modeļa. Šīs vērtības ir savstarpēji saistītas, un konstatējums, ka viena no tām ir pārkāpta, ir norāde uz to, ka attiecīgā dalībvalsts noliedz konstitucionālās demokrātijas modeli, kura pamatā ir cilvēktiesību ievērošana.

266. Šajā lietā Komisija apgalvoja, ka vērtības, kas ir pārkāptas ar strīdīgo tiesisko regulējumu, ir vienlīdzība, cilvēka cieņa un cilvēktiesību ievērošana.

267. Šajā ziņā pamattiesību pārkāpumu konstatēšana var liecināt par vērtībām, kuras ar šiem pārkāpumiem ir tikušas noliegtas. Visas pamattiesības, kuras, manuprāt, ir pārkāptas šajā lietā, ir LES 2. pantā nostiprināto vērtību, uz kurām atsaucas Komisija, izpausme un konkretizācija.

268. Pirmkārt, Hartas 21. panta pārkāpums, kas izpaužas kā LGBTI minoritātes grupas locekļu diskriminācija un viņu stigmatizācija un marginalizācija, ir krasā pretrunā ar vienlīdzības un tolerances vērtībām, kā arī ar cilvēka cieņu.

269. Otrkārt, Hartas 11. pantā garantētās vārda un informācijas brīvības pārkāpums ir pretrunā būtiskam LES 2. pantā paredzētās plurālistiskas un demokrātiskas sabiedrības pamatam [131], kas ir nepieciešams vienlīdzības un cilvēka cieņas priekšnoteikums.

270. Treškārt, Hartas 7. pantā aizsargāto tiesību uz privāto un ģimenes dzīvi ierobežojums ir krasā pretrunā ar cilvēka cieņas vērtību.

[131] Šajā nozīmē skat. spriedumus, 2011. gada 6. septembris, *Patriciello* (C-163/10, EU:C:2011:543, 31. punkts), un 2020. gada 23. aprīlis, *Associazione Avvocatura per i diritti LGBTI* (C-507/18, EU:C:2020:289, 48. punkts).

271. Cilvēka cieņa ir ne tikai pamattiesības, bet arī vērtība, kas izteikta LES 2. pantā. Citējot kolēģi ģenerāladvokātu, "cilvēka cieņas vērtība kopš Otrā pasaules kara veido Eiropas konstitucionālisma patieso *Grundnorm* pretstatā totalitārisma šausmām, kas bija noliegušas jebkādu cilvēka vērtību" [132].

272. Vairāk nekā jebkad agrāk, ņemot vērā pašreizējās norises pasaulē, ir svarīgi neaizmirst, kāpēc Eiropas Savienība ir pasludinājusi LES 2. pantā nostiprinātās vērtības un kāpēc ir būtiski šīs vērtības atkārtoti apstiprināt un aizsargāt.

273. Noslēgumā – uzskatu, ka šie pamattiesību pārkāpumi pierāda strīdīgo noteikumu būtisko novirzi no konstitucionālās demokrātijas modeļa, kurā tiek ievērotas cilvēktiesības un kurš atspoguļots LES 2. pantā.

274. LES 2. pantā apstiprināto vērtību noliegums ir netveramais "kaut kas vairāk", un tas ir pamudinājis Komisiju izvirzīt sesto pamatu.

275. Šā iemesla dēļ uzskatu, ka Tiesai būtu jākonstatē, ka, pieņemdama grozījumu likumu, kura dēļ tika ieviests 1., 3., 4., 6. un 7. noteikums, Ungārija ir pārkāpusi LES 2. pantu.

III. Juridiskās analīzes otrā daļa: primāro un sekundāro tiesību par pakalpojumu brīvu apriti un VDAR pārkāpums

276. Šajā secinājumu daļā pievērsīšos pārējiem argumentiem, kas saistīti ar Komisijas apgalvojumiem, ka Ungārija ir pārkāpusi konkrētus Savienības sekundāro un primāro tiesību noteikumus par pakalpojumu brīvu apriti un VDAR (Komisijas pirmais līdz ceturtais pamats).

A. Komisijas pirmais pamats

277. Komisija apgalvo, ka, pieņemdama 3., 4., 5. un 6. noteikumu, Ungārija ir pārkāpusi Audiovizuālo mediju pakalpojumu direktīvu.

278. Tāpat kā citi instrumenti, kas reglamentē pakalpojumu brīvu apriti iekšējā tirgū, Audiovizuālo mediju pakalpojumu direktīva ir balstīta uz savstarpējas atzīšanas principu, kas izteikts kā "izcelsmes valsts" princips. Šis Audiovizuālo pakalpojumu direktīvas 2. panta 1. punktā nostiprinātais princips nozīmē, ka audiovizuālo mediju pakalpojumu sniedzēji darbojas saskaņā ar tās dalībvalsts tiesību aktiem, kurā tie dibināti.

279. Piemērojot šo principu, Audiovizuālo mediju pakalpojumu direktīvas 3. panta 1. punktā uzņēmējvalstij (audiovizuālo mediju pakalpojumu saņēmējai) ir noteikts pienākums nodrošināt uztveršanas brīvību, neierobežojot pārraidīšanu, ko veic citu dalībvalstu pakalpojumu sniedzēji, jebkādu apsvērumu dēļ, kas attiecas uz jomām, kuras koordinē ar šo direktīvu.

[132] Ģenerāladvokāta Dž. Pitrucellas [*G. Pitruzzella*] secinājumi lietā X (Uzteikuma pamatojuma neesamība) (C-715/20, EU:C:2023:281, 76. punkts).

1. 4. noteikums

280. Audiovizuālo mediju pakalpojumu direktīvas 6.a pantā noteikts, ka dalībvalstīm jāveic atbilstīgi pasākumi, lai aizsargātu nepilngadīgo fizisko, garīgo vai tikumisko attīstību. Šie pasākumi var ietvert pārraides laika ierobežošanu, un tiem jābūt samērīgiem ar iespējamo raidījuma kaitējumu. Ja raidījumā ievēroti noteikumi, kuru mērķis ir nepilngadīgo aizsardzība izcelsmes valstī, to būtu jāatļauj brīvi pārraidīt uz jebkuras citas dalībvalsts teritoriju.

281. Ņemot vērā šo tiesisko regulējumu, Komisija vispirms apgalvo, ka 4. noteikums, kas paredz "LGBTI satura" raidījumus klasificēt V kategorijā, un tas nozīmē, ka tos var pārraidīt tikai no plkst. 22.00 līdz 5.00, nevar tikt uzskatīts par Audiovizuālo mediju pakalpojumu direktīvas 6.a panta īstenošanu un tādējādi ir audiovizuālo mediju pakalpojumu brīvas aprites ierobežojums.

282. Iebildumu rakstā Ungārija vispirms apgalvo, ka 4. noteikums tika pieņemts, īstenojot Audiovizuālo mediju pakalpojumu direktīvas 6.a pantu. Direktīva nesaskaņojot tādu raidījumu veidus, kas tiek uzskatīti par kaitīgiem nepilngadīgajiem, izņemot prasību, ka saturam, kurā attēlota nepamatota vardarbība un pornogrāfija, jāpiemēro visstingrākie pasākumi. Ņemot vērā šādu minimālu saskaņošanu, Ungārija norāda, ka dalībvalstu autonomijā ietilpst, pamatojoties uz savām kultūras un morālajām vērtībām, noteikt, kuri raidījumi ir kaitīgi bērniem.

283. Tomēr, kā apgalvo Komisija, lēmumam par bērniem potenciāli kaitīgu saturu jābūt pamatotam ar zinātniskiem pierādījumiem par konkrēta satura iespējamo kaitīgumu.

284. Kā paskaidrots iepriekš (šo secinājumu 111. punkts), Ungārija nav iesniegusi nevienu pierādījumu, ka raidījumi ar "LGBTI saturu" kaitētu nepilngadīgo attīstībai. Turklāt tika konstatēts (skat. šo secinājumu daļu par Komisijas piekto pamatu), ka šāds ierobežojums iejaucas vārda un informācijas brīvībā un tiesībās uz privāto dzīvi, kā arī ir diskriminējošs un pretrunā LGBTI personu cilvēka cieņai. Tā kā jebkuram pakalpojumu sniegšanas brīvības ierobežojumam [133] – ieskaitot audiovizuālo mediju pakalpojumus [134] – ir jāievēro pamattiesības, nevar pieņemt, ka 4. noteikums kalpo nepilngadīgo aizsardzībai.

285. Tādējādi 4. noteikumu nevar interpretēt kā Audiovizuālo mediju pakalpojumu direktīvas 6.a panta īstenošanu.

286. Ungārija arī apgalvo, ka klasifikācijas prasība attiecas tikai uz raidījumiem, kuru centrālais elements ir "LGBTI saturs", savukārt raidījumus, kuros šāds saturs nav noteicošais, bet tikai sporādisks, nav jāklasificē V kategorijā. Tas nozīmētu, ka filma, kuras tēma ir LGBTI ģimenes dzīve, vai dokumentālā filma par dzimuma maiņu Ungārijā jāklasificē V kategorijā. Tomēr programmas, kurās ir tikai atsevišķas ainas ar "LGBTI saturu", piemēram, homoseksuāls pāris, kas sadevies rokās, nav jāklasificē V kategorijā.

287. Ungārijas viedoklis neatspēko apgalvojumu, ka pastāv apraides brīvības ierobežojums raidījumiem, kuru galvenais temats ir "LGBTI saturs". Saskaņā ar judikatūru pakalpojumu sniegšanas ierobežojums pastāv ne tikai tad, ja valsts pasākums aizliedz pakalpojumu sniegšanu, bet arī tad, ja tas citādi kavē citā dalībvalstī reģistrēta pakalpojumu sniedzēja darbību vai padara

133 Skat. atsauces šo secinājumu 21. zemsvītras piezīmē.

134 Šajā nozīmē skat. spriedumu, 2011. gada 22. septembris, *Mezopotamia Broadcast* un *Roj TV* (C-244/10 un C-245/10, EU:C:2011:607, 33. punkts), kurā Tiesa ir paskaidrojusi, ka visiem pasākumiem, kas ierobežo pārraidi no citas dalībvalsts, jābūt saderīgiem ar Hartas pamattiesībām. Tas ir atkārtots Audiovizuālo mediju pakalpojumu direktīvas 16. apsvērumā.

to mazāk pievilcīgu [135]. Šāds ierobežojums, kā jau iepriekš paskaidrots, nav konsekventi pamatots ne ar nepilngadīgo fiziskās, garīgās vai tikumiskās attīstības aizsardzību, ne ar vecāku tiesībām audzināt savus bērnus atbilstoši savai personiskajai pārliecībai.

288. Tādējādi 4. noteikums ir nepamatots audiovizuālo mediju pakalpojumu sniegšanas ierobežojums.

2. 6. noteikums

289. Ungārijas tiesiskajā regulējumā ir noteikts izņēmums no klasifikācijas pienākuma attiecībā uz paziņojumiem sabiedrības interesēs un izpratnes veicināšanas vēstījumiem [136]. Tomēr 6. noteikums paredz, ka paziņojumu, kurā ietverts "LGBTI saturs", nevar par tādu uzskatīt. Mediju paziņojumi ar "LGBTI saturu", piemēram, informācija par praida gājiena organizēšanu, jāklasificē – un tos (ticamākais) var klasificēt – V kategorijā, tas ir, tos var pārraidīt tikai iepriekš minētajās ierobežotajās stundās.

290. Attiecībā uz 6. noteikumu Komisija apgalvo, ka Ungārija ir pārkāpusi Audiovizuālo mediju pakalpojumu direktīvas 6.a pantu.

291. Iebildumu rakstā Ungārija pamato savu rīcību ar nepilngadīgo aizsardzību un vecāku tiesību nodrošināšanu.

292. Tomēr tā paša iemesla dēļ kā attiecībā uz 4. noteikumu arī 6. noteikumu nevar attaisnot ar šo vajadzību. Kopā ar 4. noteikumu arī tas ir pretrunā vārda un informācijas brīvībai un LGBTI personu tiesībām uz privāto dzīvi un ir diskriminējošs dzimuma un seksuālās orientācijas dēļ, jo klasifikācijas pienākumam tiek pakļauti tikai paziņojumi sabiedrības interesēs, kuros ietverts "LGBTI saturs", bet ne paziņojumi, kas attiecas uz heteroseksuālu personu un cisdzimuma personu dzīvi [137].

293. Līdz ar to 6. noteikums ir nepamatots audiovizuālo mediju pakalpojumu sniegšanas ierobežojums, kas ir pretrunā Audiovizuālo mediju pakalpojumu direktīvas 6.a pantam.

3. 3. noteikums

294. 6. noteikums attiecas uz nekomerciāliem paziņojumiem, savukārt 3. noteikums, kas ietverts Reklāmas likumā, attiecas uz komercpaziņojumiem. Tas aizliedz reklāmas ar "LGBTI saturu" padarīt pieejamas nepilngadīgajiem.

295. Komisija apgalvo, ka ar 3. noteikumu tiek pārkāpts Audiovizuālo mediju pakalpojumu direktīvas 9. panta 1. punkta c) apakšpunkta ii) punkts, kas paredz, ka dalībvalstīm jānodrošina, ka mediju pakalpojumu sniedzēju nodrošinātie audiovizuālie komercpaziņojumi atbilst diskriminācijas aizliegumam, tostarp dzimuma un seksuālās orientācijas dēļ. Šī Audiovizuālo mediju pakalpojumu direktīvas norma ir vispārējā diskriminācijas aizlieguma principa izpausme.

[135] Šajā nozīmē skat. spriedumus, 1991. gada 25. jūlijs, *Säger* (C-76/90, EU:C:1991:331, 12. punkts), un 2007. gada 13. decembris, Komisija/Itālija (C-465/05, EU:C:2007:781, 17. punkts).

[136] Ungārija paskaidroja, ka paziņojums sabiedrības interesēs ir informācijas sniegšana, kuras mērķis ir pievērst sabiedrības uzmanību kādam sabiedriskas nozīmes jautājumam, savukārt izpratnes veicināšanas vēstījums ir vērsts ne tikai uz uzmanības piesaistīšanu, bet arī uz auditorijas ietekmēšanu.

[137] Šajā ziņā atsaucos uz secinājumu daļu, kurā analizēts Komisijas piektais pamats.

296. Audiovizuālo mediju pakalpojumu direktīva attiecas tikai uz tiem komercpaziņojumiem, kas pievienoti audiovizuālo mediju pakalpojumiem vai ir tajos iekļauti[138]. Tas tomēr ir liels skaits pakalpojumu, piemēram, tie, kas uzskaitīti Audiovizuālo mediju pakalpojumu direktīvas 1. panta h) punktā, proti, televīzijas reklāma, sponsorēšana, televeikals un produktu izvietošana. Šādi paziņojumi ietilpst Audiovizuālo mediju pakalpojumu direktīvas piemērošanas jomā.

297. Tomēr rakstveida iebildumu rakstā un atbildē uz repliku Ungārija apgalvo, ka Reklāmas likums jālasa kopā ar Preses brīvības likumu un Plašsaziņas līdzekļu likumu un ka Reklāmas likums neattiecas uz reklāmu pārraidi audiovizuālajos medijos.

298. Reklāmas likuma 1. panta 3. punktā, kurā iekļauts 3. noteikums, ir norādīts, ka reklāmai audiovizuālo un radio mediju pakalpojumu jomā jāpiemēro 2010. gada Likums Nr. CIV (Preses brīvības likums) un 2010. gada Likums Nr. CLXXXV (Likums par plašsaziņas līdzekļiem). Tomēr tas nepierāda, ka Reklāmas likums nav piemērojams. Ja Ungārijas likumdevēja nodoms būtu norādīt, ka tikai šie abi likumi reglamentē reklāmu televīzijā un radio, tekstā, visticamāk, tiktu izmantots ierobežojošs formulējums (piemēram, "tikai" vai "piemēro tikai šos likumus"). Tā kā tas tā nav, Reklāmas likums joprojām ir piemērojams kopā ar tiem.

299. Tādējādi Reklāmas likums ietilpst Audiovizuālo mediju pakalpojumu direktīvas darbības jomā, un, aizliedzot "LGBTI saturu", tas ierobežo to pakalpojumu sniegšanu, kurus tā reglamentē. Tāpat kā iepriekš norādīts attiecībā uz 4. un 6. noteikumu, 3. noteikums ir nepamatots audiovizuālo mediju pakalpojumu sniegšanas ierobežojums, kas ir pretrunā Audiovizuālo mediju pakalpojumu direktīvas 9. panta 1. punkta c) apakšpunkta ii) punktam.

4. 5. noteikums

300. Saskaņā ar 5. noteikumu Mediju padomei ir jāpieprasa citai dalībvalstij rīkoties saistībā ar pārkāpumiem, ko izdarījis šīs valsts jurisdikcijā esošs audiovizuālo pakalpojumu sniedzējs, kas pārraida raidījumus Ungārijā un ir pārkāpis Ungārijas klasifikācijas noteikumus attiecībā uz "LGBTI saturu".

301. Komisija apgalvo, ka ar 5. noteikumu ir pārkāpts Audiovizuālo mediju pakalpojumu direktīvas 2. un 3. panta 1. punktā noteiktais izcelsmes valsts princips, jo ar to ir izveidots mehānisms, ar kuru uztveršanas dalībvalsts cenšas uzlikt izcelsmes dalībvalstij pienākumu nodrošināt atbilstību tās noteikumiem saskaņā ar nosacījumiem, kas nav paredzēti direktīvā.

302. Audiovizuālo mediju pakalpojumu direktīvas 3. panta 2. punktā ir paredzēta iespēja uz laiku atkāpties no uztveršanas valsts pienākuma nodrošināt no citām dalībvalstīm pārraidīto audiovizuālo mediju pakalpojumu uztveršanu. Tas ir iespējams tikai tad, ja pakalpojumu sniedzējs citā dalībvalstī nepārprotami, nopietni un būtiski pārkāpj Audiovizuālo mediju pakalpojumu direktīvas 6. panta 1. punkta a) apakšpunktu vai 6.a panta 1. punktu.

303. Tomēr Komisija, kurai piekrītu, uzskata, ka 3. panta 2. punktu nevar interpretēt tādējādi, ka tas ļauj dalībvalstij savās valsts tiesībās izveidot īpašu paralēlu noteikumu, lai savus noteikumus attiecinātu uz pakalpojumu sniedzējiem, kas atrodas citas dalībvalsts jurisdikcijā, un piemērotu intervences slieksni, kas ir zemāks par minētajā 3. panta 2. punktā paredzēto.

138 Šajā nozīmē skat. spriedumu, 2018. gada 21. februāris, *Peugeot Deutschland* (C-132/17, EU:C:2018:85, 27. un 28. punkts).

304. Ungārija tomēr apgalvo, ka 5. noteikuma mērķis nebija īstenot Audiovizuālo mediju pakalpojumu direktīvas 3. panta 2. punktu, bet gan tās 4. panta 2. punktu.

305. Saskaņā ar minēto tiesību normu dalībvalsts, kas izmantojusi brīvas izvēles iespēju pieņemt sīkāk izstrādātus vai stingrākus noteikumus attiecībā uz mediju pakalpojumu sniedzējiem saskaņā ar 4. panta 1. punktu, izņēmuma kārtā izcelsmes dalībvalstij var pieprasīt, lai tās jurisdikcijā esošie pakalpojumu sniedzēji ievērotu šos noteikumus, un tas ir iespējams tikai tad, ja to mediju pakalpojumi ir pilnībā vai galvenokārt vērsti uz šīs dalībvalsts teritoriju [139].

306. Tādējādi šī tiesību norma ir piemērojama tikai tad, ja dalībvalsts ir izmantojusi iespēju ieviest stingrākus noteikumus koordinētās jomās.

307. Nepilngadīgo aizsardzība pret iespējami kaitīgiem audiovizuālo mediju pakalpojumiem patiešām ir joma, ko koordinē Audiovizuālo mediju pakalpojumu direktīvas 6.a panta 1. punkts.

308. Tomēr Ungārijas noteikumus par audiovizuālo mediju pakalpojumu raidījumu klasifikāciju (4. un 6. noteikums) nevar interpretēt kā stingrākus noteikumus atbilstoši Audiovizuālo mediju pakalpojumu direktīvas 4. panta 1. punktam, jo šādiem noteikumiem saskaņā ar šīs pašas tiesību normas formulējumu ir jāatbilst Savienības tiesībām.

309. Kā paskaidrots iepriekš, šie noteikumi neatbilst Savienības tiesībām, jo tie bez jebkāda pieņemama pamatojuma ierobežo audiovizuālo mediju pakalpojumu sniegšanu un pārkāpj vairākas Hartā garantētās pamattiesības [140]. Proti, valsts tiesību norma, ar kuru tiek pārkāpts Audiovizuālo mediju pakalpojumu direktīvas 6.a panta 1. punkts, nevar būt šāds "sīkāk izstrādāts vai stingrāks" noteikums tās 4. panta 2. punkta izpratnē, jo noteikums, kas balstīts uz šīs direktīvas pārkāpumu, nevar būt 4. pantā paredzēta izņēmuma likumīga īstenošana.

310. Šā iemesla dēļ Ungārija nevar atsaukties uz Audiovizuālo mediju pakalpojumu direktīvas 4. panta 2. punktu, lai pamatotu 5. noteikuma ierobežojošo raksturu.

311. Iepriekš minēto iemeslu dēļ ar 5. noteikumu tiek pārkāpts Audiovizuālo mediju pakalpojumu direktīvas 2. pants un 3. panta 1. punkts.

B. Komisijas otrais pamats

312. Komisija apgalvo, ka 1. un 3. noteikums ierobežo informācijas sabiedrības pakalpojumu sniegšanu un tādējādi pārkāpj Direktīvu par elektronisko tirdzniecību.

313. 1. noteikums aizliedz Bērnu aizsardzības likuma adresātiem [141] darīt pieejamu nepilngadīgajiem "LGBTI saturu". Kā paskaidrots iepriekš, 3. noteikums aizliedz darīt pieejamu nepilngadīgajiem "LGBTI saturu" komercpaziņojumos. Komisija uzskata, ka abi noteikumi ierobežo informācijas sabiedrības pakalpojumu sniegšanu, pārkāpjot Direktīvas par elektronisko tirdzniecību 3. panta 2. punktu, kurā, tāpat Audiovizuālo mediju pakalpojumu direktīvas 2. un 3. panta 1. punktā, aizliegts uztverošajām dalībvalstīm noteikt ierobežojumus koordinētās jomās informācijas sabiedrības pakalpojumu sniedzējiem no citām dalībvalstīm.

[139] Šie divi kritēriji ir noteikti attiecīgi Audiovizuālo mediju pakalpojumu direktīvas 4. panta 2. punkta a) apakšpunktā un b) apakšpunktā.

[140] Skat. šo secinājumu otrās daļas B.5. punktu.

[141] Saskaņā ar tā 1. panta 1. punktu tie ietver valsti, pašvaldības, fiziskās un juridiskās personas, kas atbildīgas par bērnu aizsardzību, kā arī citas organizācijas bez juridiskas personas statusa.

1. Uz 1. un 3. noteikumu attiecas koordinētās jomas Direktīvas par elektronisko tirdzniecību nozīmē

314. Ungārijas galvenais aizstāvības arguments saistībā ar šo pamatu ir tāds, ka uz šiem diviem noteikumiem neattiecas Direktīvas par elektronisko tirdzniecību 3. panta 2. punkts, jo tas ir piemērojams tikai koordinētām jomām un abi attiecīgie noteikumi nav attiecināmi uz šādām jomām.

315. Ungārija uzskata, ka 1. noteikums neattiecas uz informācijas sabiedrības pakalpojumiem. Tas esot adresēts tikai tām iestādēm, kas nodrošina bērnu aprūpi un aizsardzību, ko pašas ģimenes nevar nodrošināt, un attiecas uz šo iestāžu pienākumiem pret bērniem, par kuriem tās rūpējas. Tā kā 1. noteikums neparedz prasības informācijas sabiedrības pakalpojumu sniedzējiem, Ungārija apgalvo, ka šim noteikumam nav piemērojams Direktīvas par elektronisko tirdzniecību 3. panta 2. punkts.

316. Tāpat Ungārija apgalvo, ka 3. noteikums neietilpst direktīvas koordinētajās jomās, jo Reklāmas likums īpaši neregulē informācijas sabiedrības pakalpojumus.

317. Saskaņā ar Direktīvas par elektronisko tirdzniecību 2. panta a) punktu kopsakarā ar Direktīvas (ES) 2015/1535[142] 1. panta 1. punkta b) apakšpunktu "informācijas sabiedrības pakalpojumi" ir "jebkād[i] pakalpojum[i], ko parasti sniedz par atlīdzību no attāluma, ar elektroniskiem līdzekļiem un pēc pakalpojumu saņēmēja individuāla pieprasījuma"[143].

318. Saskaņā ar Direktīvas par elektronisko tirdzniecību 2. panta h) punktu tās koordinētās jomas ir "prasības, kas noteiktas dalībvalstu juridiskajās sistēmās un kas piemērojamas informācijas sabiedrības pakalpojumu sniedzējiem vai *informācijas sabiedrības pakalpojumiem*, *neatkarīgi no tā, vai tās ir vispārējas*, vai arī tās ir īpaši izveidotas šiem pakalpojumiem vai pakalpojumu sniedzējiem"[144].

319. Tādējādi saskaņā ar šo tiesību normu koordinētās jomas ir arī prasības, ko dalībvalstis nosaka pašiem informācijas sabiedrības pakalpojumiem. Šajā pašā tiesību normā turklāt ir paskaidrots, ka šīs prasības nav jāpiemēro konkrēti informācijas sabiedrības pakalpojumiem, bet tās var tikt noteiktas vispārēji. Tādējādi tāda pakalpojuma satura ierobežojuma noteikšana, ko var sniegt kā informācijas sabiedrības pakalpojumu, ietilpst koordinētajā jomā, pat ja attiecīgā valsts tiesību akta mērķis nav konkrēti reglamentēt informācijas sabiedrības pakalpojumus.

320. To apstiprina Direktīvas par elektronisko tirdzniecību 2. panta h) punkta i) apakšpunkta otrais ievilkums, kurā īpaši norādīts, ka koordinētās jomas attiecas uz prasībām, kuras pakalpojumu sniedzējam jāizpilda, tai skaitā uz "prasībām attiecībā uz pakalpojumu kvalitāti vai saturu, tostarp [tām], kas piemērojamas reklamēšanai [..]".

321. Gan 1., gan 3. noteikums izslēdz iespēju bērniem sniegt noteiktu saturu, ko var piedāvāt informācijas sabiedrības pakalpojumu sniedzēji. Tāpēc tie ietilpst koordinētajās jomās.

142 Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (2015. gada 9. septembris), ar ko nosaka informācijas sniegšanas kārtību tehnisko noteikumu un Informācijas sabiedrības pakalpojumu noteikumu jomā (OV 2015, L 241, 1. lpp.).

143 Saskaņā ar Direktīvas 2015/1535 1. panta 1 punkta b) apakšpunkta ii) punktu "ar elektroniskiem līdzekļiem" "nozīmē, ka pakalpojumu nosūta un galamērķī saņem ar elektroniskas apstrādes (ietverot digitālu kompresiju) un datu uzglabāšanas aparatūras palīdzību un ka to pilnībā pārraida, nosūta un saņem pa vadiem, pa radio ar optiskiem vai citiem elektromagnētiskiem līdzekļiem".

144 Mans izcēlums. Šajā nozīmē skat. spriedumu, 2020. gada 1. oktobris, A (Zāļu reklāma un tirdzniecība tiešsaistē) (C-649/18, EU:C:2020:764, 87. un 88. punkts).

2. 1. noteikums ietilpst Direktīvas par elektronisko tirdzniecību piemērošanas jomā

322. Attiecībā uz 1. noteikumu Ungārija apgalvo, ka tā adresāti nesniedz informācijas sabiedrības pakalpojumus vai jebkādus pakalpojumus tādā izpratnē, kā šis jēdziens definēts Savienības tiesībās, jo to darbības principā netiek piedāvātas par atlīdzību. Līdz ar to tā apgalvo, ka 1. noteikums neietilpstot Direktīvas par elektronisko tirdzniecību piemērošanas jomā.

323. Šajā ziņā jāatgādina, ka saskaņā ar pastāvīgo judikatūru "pakalpojumu sniegšanas brīvība dod labumu gan pakalpojumu sniedzējam, gan to adresātam" [145].

324. Tādējādi, pat ja 1. noteikuma adresāti nesniedz informācijas sabiedrības pakalpojumus, tie tomēr tiek atturēti no šādu pakalpojumu izmantošanas. Piemēram, bērnu dienas aprūpes iestādei nav iemesla izmantot citās dalībvalstīs digitālās platformās pieejamās filmas vai multfilmas, ja tajās ir iekļauts "LGBTI saturs". Šai iestādei vai jebkurai citai iestādei, uz kuru attiecas 1. noteikums, arī nebūtu iemesla izmantot iepirkšanos tiešsaistē, lai iegādātos grāmatu vai citu materiālu ar "LGBTI saturu", ņemot vērā, ka saskaņā ar 1. noteikumu tā nevarētu izmantot šo materiālu savā darbībā. Šis ierobežojums potenciālajiem saņēmējiem izmantot noteiktus pakalpojumus ir ierobežojums šādu pakalpojumu sniegšanai no vienas dalībvalsts uz citu [146].

325. Tādējādi situācijas, uz kurām attiecas 1. noteikums, var ietilpt Direktīvas par elektronisko tirdzniecību piemērošanas jomā.

3. 1. un 3. noteikums ierobežo informācijas sabiedrības pakalpojumus

326. Gan 1., gan 3. noteikums ierobežo informācijas sabiedrības pakalpojumu sniegšanu, pat ja tikai padarot šādu pakalpojumu saņemšanu mazāk pievilcīgu attiecīgo noteikumu subjektiem (kā tas ir 1. noteikuma gadījumā).

327. Šādus ierobežojumus nevar attaisnot, jo tiem trūkst dzīvotspējīga sabiedrības interešu pamatojuma un tie pārkāpj vairākas Hartā aizsargātas tiesības, kā tas norādīts iepriekš [147].

328. Tādējādi gan 1., gan 3. noteikums pārkāpj Direktīvas par elektronisko tirdzniecību 3. panta 2. punktu.

C. Komisijas trešais pamats

329. Komisija apgalvo, ka 1., 3. un 7. noteikums ierobežo arī tādu pakalpojumu sniegšanu, kas nav audiovizuālie vai informācijas sabiedrības pakalpojumi. Šādi ierobežojumi esot pretrunā Pakalpojumu direktīvas 16. un 19. pantam, kā arī LESD 56. pantam.

145 Skat. atsauces šo secinājumu 29. zemsvītras piezīmē.

146 Skat. atsauces šo secinājumu 28. zemsvītras piezīmē.

147 Skat. šo secinājumu pirmās daļas B sadaļu attiecībā uz Komisijas piekto pamatu.

330. Pakalpojumu direktīva kopā ar LESD 56. pantu nosaka vispārīgus noteikumus, kas ļauj piemērot savstarpēju atzīšanu to pakalpojumu jomā, kas nav audiovizuālie vai informācijas sabiedrības pakalpojumi[148]. Pakalpojumu direktīvas 16. un 19. pants aizliedz dalībvalstīm noteikt pakalpojumu sniedzējiem vai pakalpojumu saņēmējiem ierobežojumus, kas nav pamatoti ar vispārējo sabiedrības interešu iemesliem un nav samērīgi ar šiem iemesliem.

1. 1. un 3. noteikums

331. Patiešām ir iespējams iedomāties, ka 1. noteikums ierobežo cita veida pakalpojumu sniegšanu, kas nav audiovizuālie vai informācijas sabiedrības pakalpojumi, tādā pašā veidā, kā tas ierobežo pēdējo minēto pakalpojumu sniegšanu. Lai to pierādītu, pietiek ar vienu piemēru. Atbilstoši 1. noteikumam bērnu aprūpes pakalpojumu sniedzēji tiktu atturēti no tādas leļļu teātra izrādes izraudzīšanās, kurā atainota LGBTI personu dzīve, jo viņiem būtu liegts to rādīt viņu aprūpē esošajiem bērniem[149].

332. Tā kā uz 1. noteikuma adresātiem attiecas Savienības noteikumi kā uz pakalpojumu saņēmējiem, nevis kā pakalpojumu sniedzējiem, Pakalpojumu direktīvas 2. panta 2. punkta j) apakšpunktā paredzētajam sociālo pakalpojumu izņēmumam nav nozīmes.

333. Tāpat arī attiecībā uz 3. noteikumu jebkāda cita veida reklāmu, kas nav izvietota audiovizuālo mediju pakalpojumu medijos vai elektroniski, piemēram, uz plakātiem, ja tajā ietverts "LGBTI saturs", Ungārijā nevarētu izvietot vietās, kur bērni to varētu redzēt, un tas nozīmē vismaz visās sabiedriskās vietās.

334. Tādēļ 1. un 3. noteikums acīmredzami nepamatoti pārkāpj Pakalpojumu direktīvas 16. un 19. pantā un LESD 56. pantā ietvertos vispārējos noteikumus par aizliegumu ierobežot pakalpojumu sniegšanas brīvību.

2. 7. noteikums

335. Atliek izskatīt 7. noteikumu. Šis noteikums ir daļa no Valsts sabiedriskās izglītības likuma un nepieļauj "LGBTI satura" popularizēšanu (bet ne attēlošanu) seksuālās izglītības kontekstā.

336. Ungārija apstrīd, ka Savienības tiesības var tikt piemērotas izglītības pasākumiem, un tāpēc 7. noteikums nevarot būt ne Pakalpojumu direktīvas, ne LESD 56. panta pārkāpums.

337. Kā jau paskaidrots šo secinājumu 56. punktā, izglītības pakalpojumi, ja tos sniedz par atlīdzību, ietilpst Savienības tiesību piemērošanas jomā. Ņemot to vērā, 7. noteikums patiešām var ierobežot izglītības pakalpojumu vai jauniešu informēšanas par seksualitāti pakalpojumu sniegšanu, ja to dara ārpus valsts izglītības sistēmas vai šajā sistēmā, bet izmantojot ārpakalpojumu sniedzējus.

[148] Tomēr daži pakalpojumu veidi ir izslēgti no Pakalpojumu direktīvas piemērošanas jomas saskaņā ar tās 2. panta 2. punktu.

[149] Tie tiktu kategorizēti kā šo pakalpojumu potenciālie saņēmēji saskaņā ar Pakalpojumu direktīvu vai, ja attiecīgais pakalpojums neietilpst Pakalpojumu direktīvas piemērošanas jomā atbilstoši tās 2. panta 2. punktam (piemēram, veselības aprūpes pakalpojums), tieši saskaņā ar LESD 56. pantu. Šajā nozīmē skat. spriedumu, 2016. gada 14. jūlijs, *Promoimpresa* u.c. (C-458/14 un C-67/15, EU:C:2016:558, 62. punkts).

338. Tā kā 7. noteikums aizliedz tikai popularizēt, nevis attēlot "LGBTI saturu", pakalpojumu sniegšanas ierobežojumu, iespējams, varētu pamatot ar nepieciešamību nodrošināt "objektivitāti" izglītībā. Tomēr, kā jau paskaidrots, šis noteikums nav neitrāls, bet gan tieši diskriminējošs, jo tas neaizliedz jebkāda veida seksuālās dzīves vai uzvedības popularizēšanu, bet aizliedz tikai LGBTI personu seksuālās dzīves vai uzvedības popularizēšanu.

339. Tādu pašu iemeslu dēļ kā attiecībā uz 1., 3., 4., 5. un 6. noteikumu minētie arī 7. noteikums pārkāpj pamattiesības, jo īpaši Hartas 21. pantu, un tādēļ to nevar attaisnot.

340. Tādējādi ar 1., 3. un 7. noteikumu tiek pārkāpta Pakalpojumu direktīva un LESD 56. pants.

D. Komisijas ceturtais pamats

341. Komisija apgalvo, ka Likumā par sodāmības reģistra sistēmu ietvertais 8. noteikums pārkāpj VDAR 10. pantu kopsakarā ar Hartas 8. panta 2. punktu.

342. Saskaņā ar 8. noteikumu iestādēm, kurām ir piekļuve reģistrētiem datiem, ir pienākums "pilnvarotām personām" nodrošināt tiešu piekļuvi sodāmības reģistram par personām, kas notiesātas par dzimumnoziegumiem pret bērniem. Attiecībā uz "pilnvaroto personu" iedalījumu kategorijās Likumā par sodāmības reģistra sistēmu 75./B panta 3. punktā ir noteikts, ka reģistrēto datu pieejamība ir atļauta tikai tad, ja persona, kas pieprasa šos datus, ir pieaugušais, kas ir radinieks personai, kura nav sasniegusi astoņpadsmit gadu vecumu, vai izglīto, uzrauga vai aprūpē šādu personu.

343. Komisija uzskata, ka pārkāpums pastāv, jo 8. noteikumā nav pietiekami skaidri norādīts, kas ir pilnvarots iesniegt datu pieprasījumu un tādējādi netiek nodrošinātas pietiekamas garantijas datu subjektu tiesību un brīvību aizsardzībai attiecībā uz piekļuves nosacījumiem viņu personas datiem.

344. Iebildumu rakstā Ungārija apgalvo, ka 8. noteikums jāskata kopsakarā ar Ungārijas Civilkodeksa (*Polgári törvénykönyv*) 8:1. panta 1. punktu, kurā definēts jēdziens "tuvs radinieks", iekļaujot laulātos, vecākus un bērnus tiešā līnijā (tostarp adoptētus, laulātā bērnus un audžubērnus), brāļus un māsas, partnerus, laulāto radiniekus un citas personas, ar kurām pastāv ģimenes attiecības. Šī dalībvalsts turklāt norāda, ka saskaņā ar dažādām Civilkodeksa normām personām, kas ir atbildīgas par nepilngadīgo aizbildnību vai uzturēšanu, piemēram, vecākiem ar vecāku varu, aizbildņiem, adoptētājiem un personām, kas atbalsta vecāku, dzīvojot vienā mājsaimniecībā, arī ir tiesības pieprasīt piekļuvi datiem saskaņā ar Likumu par sodāmības reģistra sistēmu. Šo iemeslu dēļ Ungārija apgalvo, ka pilnvaroto personu saraksts ir pienācīgi definēts un faktiski vēl vairāk aizsargāts ar piekļuves kritērijiem, saskaņā ar kuriem pilnvarotajai personai a) jāuzskata, ka šie dati ir "visticamāk nepieciešami" tiesvedības vajadzībām, un b) "būtu nesamērīgi grūti iegūt attiecīgos datus citā veidā".

345. Vispirms jānorāda, ka VDAR mērķis, kā noteikts tās 1. pantā, kā arī tās 1. un 10. apsvērumā, tostarp ir nodrošināt augstu aizsardzības līmeni fizisko personu pamattiesībām un brīvībām, jo īpaši viņu tiesības uz privāto dzīvi saistībā personas datu apstrādi, kā nostiprināts Hartas 8. panta 1. punktā un LESD 16. panta 1. punktā, kas arī visām fiziskajām personām piešķir tiesības uz to personas datu aizsardzību. Konkrēti šim nolūkam VDAR paredz, ka jebkurai personas datu apstrādei ir jāatbilst VDAR 5. pantā noteiktajiem datu apstrādes principiem. Lai apstrāde būtu

likumīga, jābūt izpildītam vienam no šīs regulas 6. pantā uzskaitītajiem nosacījumiem [150].

346. Šādā veidā datu apstrāde ir likumīga saskaņā ar VDAR 6. panta 1. punkta e) apakšpunktu, ja tā ir nepieciešama, "lai izpildītu uzdevumu, ko veic sabiedrības interesēs vai īstenojot [..] oficiālās pilnvaras". Ar 10. pantu ir noteikti papildu ierobežojumi sodāmības reģistra datu apstrādei, paredzot, ka to kontrolē oficiāla iestāde vai atļauj tiesību akti, nodrošinot atbilstošas garantijas.

347. Tiesa ir precizējusi, ka VDAR neuzliek absolūtu aizliegumu valsts iestādēm izpaust personas datus, ja vien izpaušana kalpo leģitīmām sabiedrības interesēm un ietver pienācīgu datu subjektu tiesību un brīvību aizsardzību [151]. Tāpat Hartas 8. panta 2. punktā ir noteikts, ka personas dati jāapstrādā tostarp "noteiktiem mērķiem un ar attiecīgās personas piekrišanu vai ar citu likumīgu pamatojumu, kas paredzēts tiesību aktos".

348. Nepilngadīgo aizsardzība pret tiem, kas viņiem varētu nodarīt kaitējumu, neapšaubāmi ir ārkārtīgi svarīgas sabiedrības intereses, kas tādējādi varētu attaisnot personas datu izpaušanu. Tajā pašā laikā sodāmības reģistra dati ir ļoti sensitīvi un var radīt stigmatizāciju. To izpaušana var nopietni ietekmēt personas privāto un profesionālo dzīvi, tāpēc ir nepieciešams stingrs pamatojums un skaidras tiesiskās garantijas [152].

349. Tāpēc, līdzsvarojot šīs abas intereses, valsts pasākumi, kas paredzēti nepilngadīgo aizsardzības mērķa sasniegšanai, jāizvērtē atbilstoši samērīguma prasībām.

350. Šajā ziņā Ungārija apgalvo, ka ar 8. noteikumu izveidotais datu režīms ir pamatots un samērīgs, ņemot vērā tā mērķi.

351. Tam es nepiekrītu. Manuprāt, 8. noteikums pārsniedz to, kas nepieciešams nepilngadīgo aizsardzības nodrošināšanai.

352. Pirmkārt, to personu kategorija, kurām saskaņā ar 8. noteikumu ir atļauts piekļūt personas datiem par krimināLsodāmību saistībā ar dzimumnoziegumiem pret bērniem, ir pārāk neprecīza un plaša, lai atbilstu VDAR 10. pantam. Saistībā ar piekļuves piešķiršanu personas datiem kompetentajām valsts iestādēm Tiesa ir lēmusi, ka, lai izpildītu samērīguma prasību, valsts tiesību aktos, kas atļauj šādu piekļuvi, "ir jāparedz skaidri un precīzi noteikumi par attiecīgā pasākuma tvērumu un piemērošanu un minimālajām prasībām, lai tā rezultātā personām, kuru personas dati tikuši pārsūtīti, būtu pietiekamas garantijas, kas ļautu šos datus efektīvi aizsargāt pret ļaunprātīgas izmantošanas risku" [153]. Tas būtu jāpiemēro arī attiecībā uz privātpersonu piekļuvi personas datiem. Turklāt VDAR 5. panta 1. punktā nostiprinātais pārredzamības princips prasa, lai visa informācija un saziņa saistībā ar šo personas datu apstrādi, būtu "viegli pieejama".

353. Ņemot to vērā, neuzskatu, ka to "pilnvaroto personu" kategorija, kurām saskaņā ar 8. noteikumu atļauts iesniegt datu pieprasījumu, ir pietiekami definēta un ierobežota ar dažādām normām, kas izkliedētas gan Likumā par sodāmības reģistra sistēmu, gan Ungārijas Civilkodeksā.

150 Šajā nozīmē skat. spriedumu, 2025. gada 9. janvāris, *Mousse* (C-394/23, EU:C:2025:2, 21.–25. punkts un tajos minētā judikatūra).

151 Šajā nozīmē skat. spriedumu, 2024. gada 7. marts, *Endemol Shine Finland* (C-740/22, EU:C:2024:216, 46.–49. punkts un tajos minētā judikatūra).

152 Šajā nozīmē skat. spriedumu, 2024. gada 7. marts, *Endemol Shine Finland* (C-740/22, EU:C:2024:216, 52.–54. punkts un tajos minētā judikatūra).

153 Spriedumi, 2021. gada 2. marts, H. K. (C-746/18, EU:C:2021:152, 48. punkts), un 2022. gada 24. februāris, Valsts ieņēmumu dienests (Personas datu apstrāde nodokļu administrēšansa vajadzībām) (C-175/20, EU:C:2022:124, 55. punkts).

354. Fiziskām personām jābūt iespējai skaidri saprast, ka to personas dati tiek vākti, apstrādāti un izpausti saskaņā ar datu aizsardzības principiem. Tā tas nav gadījumā, kad datu subjektam ir jāorientējas sarežģītā un sadrumstalotā valsts tiesību normu kopumā, kurā neviena norma skaidri nenorāda savstarpējo saistību, tādējādi radot nevajadzīgu neskaidrību un procesuālo neefektivitāti.

355. Otrkārt, materiālie piekļuves nosacījumi valsts tiesībās nav definēti pietiekami precīzi, lai kompetentā iestāde varētu pārbaudīt, vai šāda piekļuve ir pamatota un nepieciešama.

356. Jo īpaši atsaucos uz Likuma par sodāmības reģistra sistēmu 75./B panta 3. punkta b) apakšpunktu, kurā noteikts, ka piekļuve tiek piešķirta pilnvarotai personai, kura uzskata, ka piekļuve datiem ir nepieciešama īpašiem mērķiem, un kurai būtu acīmredzamas grūtības tos iegūt ar citiem līdzekļiem.

357. Tādējādi izšķiroši ir tas, ka 8. noteikums apvienojumā ar Likuma par sodāmības reģistra sistēmu 75./B panta 3. punkta b) apakšpunktu ir balstīts tikai uz pašdeklarāciju un faktiski nepieciešamības un samērīguma izvērtēšanu nodod pieprasītājas personas, nevis kompetentās iestādes, kas atbild par sodāmības reģistra pieejamības uzraudzību, rokās.

358. Manuprāt, pašdeklarācija par nepieciešamību nav saderīga ar VDAR 10. pantu un Hartas 8. pantu, un rada diskrecionāras piemērošanas risku.

359. Tādējādi 8. noteikumā un citās Likuma par sodāmības reģistra sistēmu normās paredzētie nosacījumi nenodrošina pietiekamas garantijas saskaņā ar VDAR normām un Hartas 8. pantu.

360. Līdz ar to 8. noteikums pārkāpj VDAR 10. pantu un Hartas 8. panta 2. punktu, kā apgalvo Komisija.

IV. Par tiesāšanās izdevumiem

361. Komisija ir lūgusi piespriest Ungārijai atlīdzināt tiesāšanās izdevumus. Atbilstoši Tiesas Reglamenta 138. panta 1. punktam lietas dalībniekam, kuram spriedums ir nelabvēlīgs, piespriež atlīdzināt tiesāšanās izdevumus, ja to ir prasījis lietas dalībnieks, kuram spriedums ir labvēlīgs. Tā kā Ungārijai spriedums ir nelabvēlīgs, tai jāpiespriež atlīdzināt tiesāšanās izdevumus.

362. Saskaņā ar šā Reglamenta 140. panta 1. punktu dalībvalstis, kas iestājušās lietā, kā arī Eiropas Parlaments savus tiesāšanās izdevumus sedz paši.

V. Secinājumi

363. Ņemot vērā iepriekš minētos apsvērumus, ierosinu Tiesai:

1) Atzīt, ka, pieņemdama *a pedofil bűnelkövetőkkel szembeni szigorúbb fellépésről, valamint a gyermekek védelme érdekében egyes törvények módosításáról szóló 2021. évi LXXIX. törvény* (2021. gada Likums Nr. LXXIX par stingrākiem pasākumiem pret pedofilijas noziegumu izdarītājiem un par grozījumiem vairākos likumos bērnu aizsardzībai), Ungārija nav izpildījusi Savienības tiesībās paredzētos pienākumus, proti:

   – ar Bērnu aizsardzības likumu aizliegdama nepilngadīgajiem piekļuvi saturam, kurš popularizē vai attēlo dzimumidentitāti, kas neatbilst dzimumam, kurš cilvēkam piešķirts

piedzimstot, dzimuma maiņu vai homoseksualitāti, Ungārija ir pārkāpusi Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2000/31/EK (2000. gada 8. jūnijs) par dažiem informācijas sabiedrības pakalpojumu tiesiskiem aspektiem, jo īpaši elektronisko tirdzniecību, iekšējā tirgū (Direktīva par elektronisko tirdzniecību) 3. panta 2. punktu, Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2006/123/EK par pakalpojumiem iekšējā tirgū (2006. gada 12. decembris) 16. un 19. pantu, LESD 56. pantu, Eiropas Savienības Pamattiesību hartas (turpmāk tekstā – "Harta") 1., 7., 11. un 21. pantu un LES 2. pantu;

– ar Reklāmas likumu aizliegdama nepilngadīgajiem piekļūt reklāmai, kas popularizē vai attēlo dzimumidentitāti, kura neatbilst dzimumam, kas cilvēkam piešķirts piedzimstot, dzimuma maiņu vai homoseksualitāti, Ungārija ir pārkāpusi Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2010/13/ES (2010. gada 10. marts) par to, lai koordinētu dažus dalībvalstu normatīvajos un administratīvajos aktos paredzētus noteikumus par audiovizuālo mediju pakalpojumu sniegšanu (Audiovizuālo mediju pakalpojumu direktīva), 9. panta 1. punkta c) apakšpunkta ii) punktu, Direktīvas 2000/31 3. panta 2. punktu, Direktīvas 2006/123 16. un 19. pantu, LESD 56. pantu, Hartas 1., 7., 11. un 21. pantu, kā arī LES 2. pantu;

– ar Mediju likumu noteikdama pienākumu mediju pakalpojumu sniedzējiem, kas piedāvā lineārus mediju pakalpojumus, klasificēt V kategorijā visus raidījumus, kuru būtisks elements ir dzimumidentitātes, kas neatbilst dzimumam, kurš cilvēkam piešķirts piedzimstot, dzimuma maiņas vai homoseksualitātes popularizēšana vai attēlošana, un tādējādi pārraidīt šos raidījumus tikai no 22.00 līdz 05.00, un izslēgdama šādus raidījumus no klasificēšanas par sabiedrības interesēm atbilstošu saturu vai par sociālo reklāmu, Ungārija ir pārkāpusi Direktīvas 2010/13 6.a panta 1. punktu, Hartas 1., 7., 11. un 21. pantu, kā arī LES 2. pantu;

– ar Mediju likumu uzlikdama Mediju padomei pienākumu pieprasīt dalībvalstij, kuras jurisdikcijā ir mediju pakalpojumu sniedzējs, veikt efektīvus pasākumus un rīkoties, lai izbeigtu Mediju padomes konstatētos pārkāpumus, Ungārija ir pārkāpusi Direktīvas 2010/13 2. pantu un 3. panta 1. punktu;

– ar Valsts publiskās izglītības likumu aizliegdama popularizēt dzimumidentitātes neatbilstību dzimumam, kurš cilvēkam piešķirts piedzimstot, dzimuma maiņu vai homoseksualitāti, izglītībā, kas saistīta ar seksuālo kultūru, seksuālo dzīvi, seksuālo orientāciju un seksuālo attīstību, Ungārija ir pārkāpusi Direktīvas 2006/123 16. un 19. pantu, LESD 56. pantu, Hartas 1., 7., 11. un 21. pantu un LES 2. pantu;

– ar Likumu par sodāmības reģistra sistēmu noteikdama iestādei, kurai ir tieša piekļuve reģistrētajiem datiem, pienākumu pilnvarotām personām darīt pieejamus to personu reģistrētos datus, kuras izdarījušas dzimumnoziegumus pret bērniem, Ungārija ir pārkāpusi Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (ES) 2016/679 (2016. gada 27. aprīlis) par fizisku personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi un šādu datu brīvu apriti un ar ko atceļ Direktīvu 95/46/EK (Vispārīgā datu aizsardzības regula) 10. pantu, kā arī Hartas 8. panta 2. punktu.

2) Piespriest Ungārijai segt savus, kā arī atlīdzināt Eiropas Komisijas tiesāšanās izdevumus.

3) Piespriest Beļģijas Karalistei, Dānijas Karalistei, Vācijas Federatīvajai Republikai, Īrijai, Grieķijas Republikai, Spānijas Karalistei, Igaunijas Republikai, Francijas Republikai, Luksemburgas Lielhercogistei, Maltas Republikai, Nīderlandes Karalistei, Austrijas Republikai, Portugāles Republikai, Slovēnijas Republikai, Somijas Republikai, Zviedrijas Karalistei, kā arī Eiropas Parlamentam savus tiesāšanās izdevumus segt pašiem.